
НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

|| Передплата виносить 18 зл.
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1.
Чековеkonto: 151.092.

З М І С Т

о. Петро Дзедзик: Розв'язка римського питання	121—125
о. Сев. Матковський: Ратуймо нашу дітвору	126—131
о. І. Н.: Про великий піст.	131—134
святи. Антін Радомський: В. Гетсеманії	134 136
о. Іван Рудович: Катехитичний конгрес у Монахові	136—141
о. Володимир Кармазин: Душпастир у політичній життю	141—144
Протияльогольний рух і духовенство	145—147
Зі Зборівського деканату	147
Відозва	148—149
Паломництво до Риму	149
† о. М. Баричко.	150
Зміст	151—153
Нові книжки	153—157
Всячина	157—160
Проповіди	49—65

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 зл.
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1.
Чекове конто: 151.092.

о. Петро Дзедзик

Розв'язка римського питання

1. Розв'їй римського питання від Пія IX до Пія XI

20. вересня с. р. минає 59 літ від хвилі, як італійські війська під проводом генерала Рафаїла Кадорни, батька недавно помершого маршала, після короткої боротьби, заняли столицю церковної держави, Рим. Папа Пій IX, уступаючи перед насильством, велів негайно вивісити білу хоругву, але доконаного факту не признав, а супроти держав заложив свій енергійний протест, та торжественно скріпив його небавом в енцикліці „*Rescriptum*“. В 2 тижні після заняття Риму (6. жовтня 1870) перестала існувати церковна держава, увійшовши в склад італійського королівства.

Італійське правительство, бажаючи нібито забезпечити незалежність папи і свободу Церкви, проголосило дня 13. мая 1871 р. гарантійний пакт, яким признано папі прерогативи суверена з річною рентою 3,225.000 лірів. Але фактичної суверенности папа не дістав; навіть палати Ватикану і Лятерану не признано папі на власність, тільки на уживання.

Папа Пій IX гарантійного пакту до відома не приняв, ренту відкинув, а замкнувшись у Ватикані на знак протесту, проголосив себе в'язнем і цілому своєму оточенню і світським володарям заборонив всякі зносини із італійським правительством, а італійським католикам заборонив брати активну

і пасивну участь у виборах. Замкнулися й брами Ватикану перед візитами володарів; рішено їх отворити аж тоді, як володарі публично визнають повну суверенність папи.

Після смерти Пія IX (+7.11.1879), папа Лев XIII через цілих 25 літ свого понтифікату піддержав форму протесту свого попередника в цілій строгости, а публично виявив його зараз після свого вибору, уділивши перше своє благословення не із зовнішнього, а із внутрішнього балькону базилики св. Петра. Були вправді 1887. р. спроби зближення, заініційовані італійським урядом; спроби ці, здавалося, закінчаться помирненням, та в останній хвилі удалося італійським масонським льомам переговори розбити.

Наслідник Льва XIII (+20.7.1903), папа Пій X зберіг вправді істотні форми протесту своїх обох попередників, але з огляду на занепокоючий розвій революційних партій уповажнив єпископів давати дозвіл католикам брати активну і пасивну участь у виборах, в злуці із консервативними партіями.

Наслідником Пія X (+20.8.1914) став папа Бенедикт XV. Вибір його наступив вже підчас всесвітньої війни, яка у великій мірі причинилася до прискіпшення розвязки римського питання; вона саме виказала, як дуже ненормальне й нестерпне було положення папи, позбавленого можливости безпосередних зносин із міліонами духовних дітей, горожанами центральних держав. Тоді то преса центральних держав голосно заговорила про konieczність негайної розвязки римського питання, а навіть поставила її як одну із своїх цілей ведення війни. Та папа Бенедикт XV відхилив той крок преси, заявляючи 28.6.1915 устами секретаря стану, кард. Гаспарього, що він очікує належного упрямління становища Апостольської Столиці зі сторони найширших верстов італійського народу, у якому, сподіється, побідить почуття справедливости. І це сподівання чимраз більше почало набирати конкретних форм, а то завдяки війні! До всесвітньої війни поділене було італійське суспільство в римській квестії на 2 ворожі табори: „білих“ (сторонників короля) і „чорних“, сторонників папи. А війна, що поставила в ряди побіч себе так „білих“, як і „чорних“, і заставила всіх Італійців думати тільки про батьківщину, скріпила національні їх почування до тої степені, що з кінцем війни нестало вже ні „білих“ ні „чорних“, а буда тільки одна суцільна маса одушевлених Італійців, із одиноким окликом на устах: „Нехай живе Італія!“ Дуже зручно використав це папа Бенедикт XV. Він, бачучи після війни початковий зріст націоналістичної партії популярів, дозволив італійським католикам вступити в цю партію і взяти участь в генеральних виборах. Ця партія очевидно побідила і сталась паном ситуації в Італії та здобула рішачий голос у житті народу. А поклавши

в свою програму м. и. постулат незалежності Апостольської Столиці, заставила вона керуючі чинники публичної opinіi під цим кутом зріння глядіти на цю квестію, яка далі тяжіла над цілим національним життям Італії. А папа тимчасом зробив послідовно дальший крок до зближення: 23. мая 1920. р. своєю енциклікою „*Rasem Dei*“ зніс торжественно заказ зносин із італійським правительством, аж до дипломатичних візит включно — зазначаючи однак рівночасно, що зовсім не зрікається претенсій своїх попередників, але ще й накликає правлячі круги до негайного закінчення того ненормального становища Апостольської Столиці, бо того домагається справедливість і мирне співжиття народів.

Дальшим кроком до зближення між Ватиканом і Квіриналом треба вважати дискусію, почату в марті 1921. р. італійською пресою з нагоди відновлення дипломатичних зносин між Францією і Апостольською Столицею. Тоді то майже однодушно заявила італ. преса за негайним навізанням дипломатичних зносин із Ватиканом зі сторони італійського правительства, за знесенням гарантійного пакту з 1871. р. та взагалі за співпрацею з Ватиканом на новій основі. Почулись тоді голоси навіть і про територіальну розв'язку римського питання, про „простір землі, конечної для найвисшої катол. влади“, щоб вона, почувуючись на цій території повним сувереном, могла як слід сповняти своє завдання. В тім дусі виголошено вкоротці опісля в італ. парламенті 2 мови: одну 21. 6. 1921 виголосив нинішній диктатор Італії Беніто Мусоліні, що був тоді провідником групи 30-ти послів-фашистів, а другу, слідуючого дня (22. 6) нинішній міністер справедливости, тоді посол партії популярів: Альфред Рокко.

Ще не охолонула Італія із вражіння з приводу цього сміливого кроку італ. преси та згаданих послів, як папу Бенедикта XV заскакує скоропостижно 22. І. 1922. р. смерть, а вже 6. лютого 1922. р. катол. світ одержує нинішнього керманіча кат. Церкви: Пія XI. Новий папа, стоячи на добре підготованому ґрунті та знаючи про настрої італійського суспільства, не залишує ні одної нагоди, щоб не зазначити свою добру волю закінчити конфлікт. Зараз після свого вибору робить знаменний крок, який зробив у цілому катол. світі, а головнo в Італії, величезне вражіння: в супереч дотеперішньому звичаєви трьох своїх попередників (Льва XIII, Пія X і Бенедикта XV) з'являється він на зовнішньому балконі базилики св. Петра і уділяє перше своє благословення *urbi et orbi*, а італійське військо віддає офіційально почесь, презентуючи оружа.

„Римське питання вже розв'язане!“ — закликав якийсь горячочровний Італієць, очевидець цієї події. Та оклик цей був ще передчасний. Щоб не бути зле зрозумілим, сам папа по-

спішився із заявою, що в цілій основі піддержує протест проти порушення недоторкаємих прав Церкви й Апостольської Столиці, прав, які він зобов'язався боронити присягою. Після такої торжественної заяви міг вже папа в слідуєчу неділю, при кінці коронаційних торжеств, вийти знову на зовнішній балкон базиліки, щоб уділити 100 тисячним масам народу, зібраним на площі св. Петра, свого благословення.

Вкоротці опісля, 23. III. 1922, зложила у Ватикані королівська бельгійська пара першу від 1870. р. урядову візиту, а кілька місяців опісля вчинили те саме й іспанські суверени.

В жовтні 1922. р. підприняв Мусоліні свій славний похід на Рим, а обнявши після цього владу, почав негайно здійснювати постулат національної політики, щоб ціле життя своєї нації повести під знаменем католицизму. Відтоді щораз частіше даються завважити заходи в цілі полагоди кризи між Ватиканом і Квіриналом.

23. XII. 1922 папа Пій XI опублікував першу свою енцикліку „*Ubi arcano Dei*“, де ще раз підніс публичний протест в обороні прав і гідности Апостольської Столиці, не забуваючи однак і висказати свою надію, що з волі всемогучого і милосерного Бога зясніє таки той благодатний день, який принесе віднову Христового царства й замирення Італії та цілого світу.

Шість літ довелось ще ждати на цей історичний день.

А приспішив його без сумніву Мусоліні, зміряючи до розв'язки римського питання від перших днів фашистської ери.

Праця поступала дуже пиняво, бо проблема була надзвичайно важка; важшою може, ніж сам Мусоліні сподівався.

Протягом 6-ти літ подбав Мусоліні про цілий ряд розпорядків в користь Церкви, а тимчасом працював над найважливішим (в римській квестії) ділом, яке, здавалось йому, матиме рішуче значіння в полагожденні спору, а саме над реформою церковного законодавства. Мусоліні wraz із згаданим Рокком виготовив дуже корисний для Церкви законопроект, який зносив королівське *exequatur* при вступленні і виконванні функцій нових єпископів, як також при справованні цілого ряду інших чинностей церковними органами. При створенні таким чином вельми сприятливого положення Церкви, де вона наділена булаб різними привілеями і одержалаб великий вплив на суспільне життя Італії, надіявся мабуть Мусоліні добути за це у Апостольській Столиці зречення територіальної ревіндикації, що стільки клопоту наносила все італійському урядови. Та ці сподівання завели; папа, відгадуючи плани Мусолінія, поспішився (18. II. 1926) із отвертим листом до кард. Гаспарього, у якому заявив, що ніякого нового законного статуту не можна надавати катол. Церкві в Італії без співуділу Апостольської Столиці, „а ніяка співпраця не матиме місця так довго, як довго тріває негідне становище Ап. Сто-

лиці і римського папи". Супроти такого становища папи найшовся Мусоліні знову на початку цілої справи. „Треба подбати про розв'язку римської проблеми із юридичного боку, а все проче прийде само“ — писала тоді *Corriere d'Italia*. І до цього то завдання забрався тоді Мусоліні.

І знов почалась тяжка й повільна праця, праця трьох майже літ, серед чотирох стін кабінетів, у найбільшій тайні перед світом, а то й і найблизшого оточення. — А тимчасом йшло життя своєю ходою, зі змінливими перспективами для римської справи. Були, правда, соняшні дні, які оправдували й найбільш оптимістичні виживання, але й не бракувало бурливих, понурих днів, що сіяли довкруги себе чорний песимізм; бо супроти таких подій, як напр. розв'язання католицьких гімнастичних товариств в цілій Італії, або полеміка фашистського органу *Foglio d'ordini* із категоричним поп *possumus* папи щодо цілковитої резигнації із територіальної ревіндикації — могло зовсім слушно здаватися, що всяка надія на помирнення пропала.

Та остаточно побідила сильна воля обох сторін, щоби поконати всі перепони й дійти до цілі. Дня 7. лютого с. р. повідомив кард. Гаспаррі зібраних членів дипломатичного тіла, акредитованих при Апост. Столиці, що досягнуто повне порозуміння між Квіриналом і Ватиканом, а день 11. лютого с. р. був тим історичним днем, коли то у великій салі папів лятеранської палати кард. Гаспаррі, уповажнений папи, і Мусоліні, уповажнений короля, підписали: а) політичний трактат, б) конкордат і в) фінансову конвенцію — і тим способом зліквідували римське питання.

Наприкінці слід зазначити, що така розв'язка кризи, як отсе її довершено, була передбачена ще на початку конфлікту Пієм IX. Бо приймачи 26. IV. 1871 гр. d'Harcourt, як ново-акредитованого амбасадора Франції при Апост. Столиці, Пій IX звернувся до нього, як представника Франції, з ось такими словами:

„Знаю це добре, як ніхто другий, що відзискання суверенности не слід сподіватись під цю пору. Все, чого я мігби бажати, то хоч малого шматка землі, де почувавсяб я повним сувереном. То не значить, що не прийнявби я вже своєї держави, колиб мені її звернено. Але не маючи ні шматка землі, я не всім сповняти своїх духовних функцій“. Такий то малий шматок землі, конечний папі для свободного виконання духовних функцій, становив вже від Пія IX *conditio sine qua* поп поєднання Ватикану із Квіриналом, і він тяжів на сумління кожного італ. правительства через кілька десятків літ, аж доки не спонукав отсе фашистське правительство віддати його Апостольській Столиці в безумовне посідання. (Докінчення буде)

о. Сев. Матковський

Рятуймо нашу дітвору

(Дискусійна стаття)

Кожний душпастир, що працює чи то на селі чи в місті, не тільки завважав, але вже і нарікає, що повоєнна наша молодь стає щораз більше зіпсованою та здеморалізованою — приступною для всіляких антирелігійних і антицерковних агітацій, та що раз більшою журбою наповняє уже не тільки серця душпастирів, але і своїх батьків та материй. Нині особливо по селах, можна почути нарікання та запити: „що то з того далше буде, як Господь Бог се не перемінить!?” Та таке нарікання се лише доказом нашої безрадности і безнадійности та нашого, вибачайте за слово, духового лінивства — на яке сильно недомагає загал нашого народу на всіх ділянках нашого церковного і народного життя. Бо вправді і в нас можна доглянутись тут і там поодиноких змагань до заради злomu — особливо на економічнім полі — одначе все те таке спорадичне, таке анемічне і таке безсистемне, що аж сум наповняє кожного, хоч трохи думаючого Українця.

Ось сим моїм письмом хочу я хоч трохи посунути наперед справу релігійно-моральною виховання нашої молоді і застановитися, як позбутися сього лиха, яке загрожує нашій дітворі по селах і містах?

Та щоби воно не вийшло на просту балачку й пустомельство, хочу насамперед застановитись над сим, хто є покликаним до виховування нашої дітвори і ублагороднення душі нашої молоді — та як покликані чинники сповняють свою задачу?

Загально відомою річю є, що до того в першій мірі покликана родина — себто родичі дітий. Ту працю доповнюють далше школа і Церква, а вкінці також ціла суспільність, себто суспільне окруження, в яким обертається і виростає наша молодь.

Як сповняє свою задачу родина? Вона має класти головні підвалини цілого виховання. Наш нарід складається з величезної більшости хліборобів, дрібних посідачів землі, але не менше великої маси пролетарів — себто людей, що денним зарібком мусять удержувати і годувати себе і свої родини. Що їх життя дуже злиденне і тяжке, не треба, здається, доказувати. Та рівнож і життя посідачів невеличких клапчиків землі чи і посідачів яких малих варстатів праці не є гарнішим і лекшим від життя правдивих пролетарів, себто денних робітників, двірських слуг-наймитів і т. п. Всі ті родини терплять вічно великий недостаток, а всі члени тако

родини, батько, матір, а навіть малі діти ще недорослі, мусять працювати понад сили на спільний прожиток. Коли трапиться який сезонний заробіток — бо сталих не багато — „ніч виганяє їх з дому і ніч приганяє“ — як то звичайно кажеться. Коли не стане того зарібку, або трапиться недуга або яке інше подібне нещастя, настає голод і холод. Чи така родина може дати яке виховання своїй дітворі? Певно, що ні! Дітвора їх то діти вулиці, без корму тілесного і душевного.

Мало що красше виглядає і родина малоземельників. Вони, правда, в зимі сидять всі в хаті на купі і вічно сваряться і кленуть задля недостатку і нудьги, та за те в часі пільних робіт біжить все (що лиш годне) на свій клаптик землі, щоби приспособити собі запаси на зиму і на лиху годину. Їх діти цілий час проводять або на вулиці, де валяються в поросі та болоті, або водять свою коровицю (коли у них є) на мотузках по дорогах і межах, а в інших селах по громадських пасовищах і стернях, де ведуть нераз дуже дикі і огидні забави. Ось таке то виховання дістають ті бідні діточки — будучі громадяни нашого народу, котрих їхні батьки виховують і учать мудрости „житейської“ ременем, патином, або чим попало, а котрих знова мами — вправді не б'ють (бо як кажуть, негодні) — та за те страшними проклинами — сварками та визиваннями стараються усмирити занадто вибуялу веселість або смуток своїх, впрочім дуже люблених, діточок. Звідси ростуть одні залякані (як кажуть у нас звичайно „перепуджені“), а другі розпечені і розвезені, скриті, недовірчиві, хитрі, злодійкуваті та брехливі. — Правдива язва оточення ближніх і дальших сусідів односілчан. Все те хирляве, скрофулічне, дійсні каліки на тілі і на душі. Мало що красше виховують свої діти наші заможні богачики хлібороби, бо вони за роботою не мають ані часу, ані змоги займатися своїми дітьми. Се ті воли робучі — що не мають ні хвилинки впочинку, мовляв „працяж моя не може пропадати — бож Пан Біг родить лиш раз в рік“! Їм требаж і на прожиток працювати та щось ще для дітий придбати. Вони оцінюють своїх дітей лиш як будучих пастушків для їх худоби, як женців, молотників, фірманів і т. п.

Правда, дитина у них і сита і вбрана, але нераз і перехреститись добре не вміє, — бо все не було часу їх як слід навчити.

Ще найкрасше виховані діти через родичів середно-заможних хліборобів. У них не такий великий навал праці. Вони мають більше часу (особливо матері) займатися своїми дітьми. Тут виростають діти під оком своєї, не раз аж засліпленої в своїх дітях, матері, а ще більше бабуні. Такі діти і ситі і одіті (не раз дуже чепурно), багато користають з наук і упімнень своїх батьків та ростуть і добре розвиваються і фізично і душевно. Се будуча окраса наших сіл.

Як бачимо з висше сказаного, не багато сільської дітвори користає щось з родинного виховання на селі. Шо по містах не ліпше, а значно гірше, се добре знає кождий, хто тільки раз мав нагоду приглянутись ближше тамошньому життю пролетарів.

Головними помічниками у вихованню дітей повинна бути церква і школа — себто учитель і катехит. Вони сповняють ту свою задачу — по змозі — кождий на свій спосіб та після загально установлених приписів та методів. На жаль нині школа не наша, а і учитель звичайно не наш, можна безпечно сказати, що він більше ворожо, або бодай недбало, як прихильно успособлений для виховання нашої дітвори. Бо хоч на самім чолі шкільних приписів говориться про релігійно-моральне виховання нашої дітвори, то ми дуже добре свідомі того, яку ціль має на оці та школа щодо наших дітей. Шо за причина тому, може оповісти нам кождий катехит. Та не місце говорити про ті причини, досить буде лиш згадати о тих труднощах, які спотикає кождий катехит при науці катехизму і біблій в нашій школі, де і на найвисших степенях майже ніхто не вміє по українськи пливко читати, ані поправно і льогічно говорити. А до того катехит, що має перед собою нераз кількадесятеро дітей в малій клясі, мусить перше боротись з розгуканою дітворою, щоби удержати яку таку карність в клясі і спокій, а відтак цілими півріччями клептати лише молитви і заповіди, щоби діти хоч то трохи винесли зі школи. Не говорю вже о таких школах, де учитель, ворожо настроений для гр.-кат. катехита, ставить всілякі перешкоди і докладає всіх старань, щоби знищити всякий вплив українського катехита в школі — до того додати ще великий брак підручників, приноровлених до обставин нашої школи, брак образів, бібліотек і т. п. середників поглядових для науки релігії. Се образ теперішньої нашої школи.

Тут можна би що спімнути о малім підготованню самих катехитів — не теоритичнім, але практичнім — для уділювання релігії по школах. Думаю о тих практичних вправах по школах, де кандидати на катехитів могли би наперед приглянутись і вивчитись практично, не в теорії, а при дітях, метод научування тих найтрудніших, бо самих абстрактних, отже дуже тяжких до науки і запам'ятання, понять і засад релігійних і моральних. Шо у нас є багато світлих педагогів — катехитів, се треба завдячити лиш великій пильности і праці над собою самих катехитів.

Лишається ще катехизація в церкві, котра повинна доповнити се, чого не дала родина і школа. Се властиво наука повторительна того, що дала школа. Та тут, здається, не треба доказувати, як мало вона хісна приносить. Колись, ще за передконституційних часів в Австрії, спеціальні приписи державні і церковні клали не лише велику вагу на сю кате-

хизацію в церкві, але силували, а опірних просто карали. Як вона майже всюди нині виглядає, знаємо. Та катехизація зійшла просто на катехитичні проповіді, котрі по вечірнях виголошують душпастирі. Колиб душпастир загадав відпитувати своїх слухачів о тім, що говорив, скоро майже всюди, а особливо по містах, стратив би цілу свою молоду аудиторію. Одні для якогось ложного стиду, а другі, ображені в своїм гонорі, скоро вивтікали би з церкви, або цілком не прийшли би на вечірню. Ще одинокою спонукою до виучування молитов і головних засад віри се предслюбні іспити, але і тут парохови треба бути дуже осторожним і делікатним, бо дехто вже знайшов спосіб викрутитися від сього неприємного іспиту. Легка справа: зголошує „wystąpienie ze związku gr. kat. cerkwi“ в старостві, а прислужні ревні „kapłani“ зараз звінчають без метрики, заповідий, а навіть знання хочби „ojczenaszu“ і „zdrowaś“. Вони, здається, того переконання, що на місці „między póższyzmatykami“ ecclesia supplet всі ті, найбільші, недостатки. От ми вже викінчили хоч з грубшого сей образ невідрадного положення і його причин щодо недостаточного релігійно-морального виховання нашої молоді і дітвори. А дальше також, оскільки і як всі до того покликані чинники виповняють свої обовязки і який результат тої їх праці. Що сей образ сумний, кождий неупереджений признасть се вповні.

Та яка на се рада? Чи нам чекати, аж милосерний Пан Біг перемінить?

На се питання не можна відповісти коротко і одним словом полати лік. Тут не слів, а праці треба і ще раз праці, і то не доривочної або одинцем, але збірної, до того дуже систематичної і витревалой. Дехто скаже і потішить себе тим, що кожда війна а до того революція приносить за собою моральний заколот, але відтак наступає реакція і відворот, а з ним і поправа відносин. Може і правда його! Та запитаю: чи чекати нам, аж з наших церков будуть робити кіна і всякі клуби, а доморослі комсомольці зроблять з нашого Христа першого комуніста або будуть робити карні процеси навіть самому Богу?

Інші може зроблять заключення: но, коли родина не сповняє своєї задачі виховання релігійно-морального нашої дітвори, то треба її заступити чимсь иншим. Та я спитаю, чи се можливо? Чи навіть така богата суспільність, як американська, моглаб собі дозволити на такі починання, а щож наша бідна нація? А до того: що з сього вийшло би? Чи не большевицьке знаціоналізовання нашої дітвори, яке ми бачимо за Збручем? Ми мусимо старатися лише поправити і доповнити, що занедбала родина.

Не всилі ми нині і змінити нашої школи, оскільки вона неприхильна нам і нашим цілям, бож наші впливи там міні-

мальні. Трудно нам сьогодні і змінити одним замахом психологію нашої розбитої на партії і групки суспільности, оскільки вона нині стала байдужою до релігійно-морального виховання будучих поколінь. Не всілі сповнити сеї задачі виключно і як слід саме наше духовенство, бо його замало, а по друге, бо воно має вже стільки різних і тяжких обов'язків і завдань, що просто се вже стається фізично неможливим або цілком неvistарчальним.

Нам треба створити щось иншого, нового — таку інституцію, котра доповняла би і родину і школу там, де того треба, для досягнення нашої ціли. На щастя в нас вже є почини такої організації, в Марійських товариствах молоді, в захоронках СС. Служебниць, світських діточих садках, захистах повоєнних сиріт, парохіяльних бібліотеках і т. п. Та треба отверто сказати, що хоч ті всі заходи і праці, особливо організація інтелігентної молоді по наших висших школах через Марійські кружки і товариства видали вже дуже наглядні і хороші овочі, то всетаки сі висліди ще дуже мінімальні і спорадичні. А тим часом сотки тисяч нашої дітвори виростає як бурян на полі, без просвітку.

Нам отже треба створити нову організацію — збірну, що так скажу кооперативну, котра обняла би всі верстви і якнайширші круги нашої суспільности, далаб нам не десятки або сотки, але тисячі робітників на полі релігійно-морального виховання нашої дітвори, котра скоординувала би і злучила всі верстви нашої суспільности в тих змаганнях, як не менше підперлаб їх матеріально і морально.

Яка саме ціль булаб такої організації і які середники до досягнення тої цілі?

Тут, сподіюся, гадки не одного з читачів „Ниви“ будуть розходитися з моїми, бо вправді всі згодяться на сей мій висказ, що ціллю тої організації має бути в якнайширших кругах релігійно-моральне виховання нашої дітвори, але розійдуться щодо способів і метод такого виховання.

Та щоби се собі хоч приблизно зясувати, треба нам застановитися, чого потрібно нашій дітворі в нинішніх обставинах, чого її чедостає в части, або чого вона і цілком позбавлена з огляду на релігійно-моральне виховання?

Якийсь великий педагог сказав, що душа дитини то „tabula rasa“ — чиста таблиця, на котрій умілий педагог зможе виписати все, що лише захоче. І се дійсна правда. До того треба додати, що наша дітворя дуже талановита і понятлива — так, що звичайно дуже скоро виучує і присвоює собі те все, що їй подають виховавці і учителі. Се велике plus і дуже потішаюча для нас обставина. Однак з другої сторони наші діти, особливо хлопці, замало пильні і витривалі, в праці. На се може бути доказом от хочби приміром і се, що на нашій селі, а і в місті, є багато так званих полатай-

ків. Вони мають золоті руки — до всього здібні, але їх праця дуже примітивна, бо вони всі не мали витривалости і пильности вивчити як слід свого ремесла, а так, як то кажуть, лиш „здебільша“. Виховання дитини мусить розвивати не лише ум, але і серце дитини. Розум розвиваємо наукою, а убагороднюючи серце, укріплюємо волю. Отже при релігійно-моральнім виховуванню дітвори мусимо пильно звертати увагу не тільки на формування ума, але і на уформування волі. І сього уформування волі великий брак дається відчувати у нашої дітвори, а се дуже важне, бож кожда дитина, особливо в перших роках свого життя, більше кермується серцем, як розумом.

Впрочім, здається мені, що взагалі більша часть людей більше кермується серцем, як розумом в своїм життю. Для того такою важною справою є убагороднення людського серця — отже уформування діточої волі через релігійно-моральне виховання.

(Докінчення буде)

О. І. Н.

Про великий піст

II

Коли вже мова про піст, то треба згадати, що тут на наших землях, де зустрічаються два ріжні обряди, звичай східної Церкви непощення в суботи чимало крови напсував і латинникам і східним. До якого закукурічення доходило ізза субот, про се говорить о. П. Камінський (В обороні Потієвої унії). В Ярославі княгиня Острожська „заборонила Руси їсти мясо в суботу, давши вмовити в себе своїм сповідникам (добродіям, ксьондзам єзуїтам), що їсти мясо в суботу, то найпевніший знак схизми, що легко вмовити в жінчину, повну наївної любови. Так і ходили гайдуки по хатах; дє в суботу знайдено в кухні мясо, забирано силоміць, хочби й найбільнійшому, і кидано псам, а господарів карано бридко“ (стр. 21.).

Цілих девять сторінок в сій книжці присвячених саме тому суботньому постови; автор боронить старинного звичаю непощення в суботу. Покликується при тім і на апостольські канони, і на рішення VI. вселенського собора і на звичаї в деяких областях західної Церкви, прим. в Іспанії, де в суботи їдять мясо. З гумором оповідає, як то раз питав він одного іспанця, відки вони се право мають, що суботи не посять. На се відповів той, що вони їдять лишень подрібки,

головки та ніжки, а се не є мясо, „чого я не знав — додає від себе автор — бо на ніякім вселенськiм соборi про се не говорено, а притакнути рiшенню не-рiзника нiяково. Впрочiм — каже дальше — немала то рацiя, бо в Iспанiї надмiрнi спеки, а дрiбязки i такi иншi рiчi, слабi, при спецi скоро засмердяться i булаб шкода там, де мясо дороге; отже лiпше хочби i в суботу за свiжа тi дрiбнички зiсти“ (Ibid. стр. 23).

Мабуть була поведена генеральна атака на українських та білоруських землях на мясоїдні суботи. бо й сильний відгомін находимо в полемічнiм письменствi XVII. вiка. Мiж иншими до атакуючих належав також звiсний ренегат i пашквiлянт всеї греко-української Церкви так зєдиненої, як i незєдиненої, Касiян Сакович¹⁾. Його все дратувало, що тiльки находив в грецькiм обрядi; не лише непощення в суботу, але i строго переводжуванi пости, ба й загальницi гнiвали його, бо сього не має латинська церква.

В своїм стековицi наклепiв пiд заг. „Perspektywa“ питає Сакович, вiдки Русь має право в серединi або пятницi їсти мясо проти установ апостольських канонiв, або який синод дав на се дозвiл? Вiдповiдає на се Петро Могила в творi пiд заг. „Lithos“. Взагалi сей твiр є накинєнням наклепiв Саковича; Могила бере в нiм в оборону звичай та права схiдно Церкви. Мiж иншим говорить о загальницях i о непощеннi в суботу. Покликується на (блаженного) Теодора Балсамона, патрiарха антиохiйського, який в тiй справi так пише: 69. канон апостольський звучить: *Si quis episcopus vel presbyter vel diaconus, vel lector, vel cantor sanctam Paschae quadragesimam non ieiunet, vel quartum diem vel parascaevem, praeterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur, si sit autem laicus, segregetur.* А далi каже: Але коли iзза немочi змушений буде непостити, рибами, оливою або олієм буде усмиряти свою немiч. М'яса, або яєць або сира ані скоштувати не дозволено...

Се дало Саковичевi притоку до такої злосливої завваги (наводимо дослiвно): „Ty ojczymie twoich schyzmatyckich pasienkow, z twym Balsamonem albo raczej dziegczarzem, którego ty błogosławionym nazywasz, tłumacząc ten kanon mimo rozumienie apostolskie i kościoła powszechniego, każesz rybami, oliwą albo olejem (nie wiem jakim, czy konopnym, czy makowym)

¹⁾ Касiян Сакович був спершу ректором школи богоявленського брацтва в Київі. Опiсля перейшов на унiю i дiстає дубенський монастир. Сю архимандрiю втратив 1639. р. наслiдком судового доходування унiятiв; йому закидувано гiршачi й моральнi вчинки. Тому вiн 1641. р. перейшов на латинський обряд. Умер в р. 1647. як латинський парох в Кракові. „Такою високою посадою в нагороду за своє ренегатство — каже М. Вozняк в своїй Iсторiї україн. лiтератури том II, стр. 284. — покiнчив тип безхарактерности таких українцiв, котрi за почесностями, матерiальними користями покидали свою нацiю“...

usmierzać chorobę, a mięsa, powiadasz, syra i jajce ani kosztować nie pozwolono mu jest, by powiada, i zginął... Otóż uważ, pobożny katoliku, że choćby, powiada, miał Rusin schizmatyk i umrzeć, tedy mu w postne czasy mięsa nie pozwolić zażywać,... a ryby chorego z olejem prędzej mogą udusić niżli zdrowie wratować."

Загальниця, прим. в часі між Різдом і Йорданом, або в тиждень митаря і фарисея є звичаєм дуже давним. В Літосі подана причина непощення в ті дні, та вона є радше казочна, чим історична. В передйорданським часі еретики вірмени постять піст Ніневії. Ся рація сама за себе говорить, що вона десь далеко на Сході повстала, бож таке злосливе приписування вірменам, що вони постять на честь Арциву-рого та їх якогось славного учителя Сергія, могла вийти тільки від їх якихсь „добрих“ сусідів, навіть не греків.

Сирний тиждень, хоч в середу і п'ятницю (після наших давних уставів) має вже Преждеосвящену, то на сі дні нема ще приписаного совершенного посту (сухоястіє.) В канонах Никифора, патріярха царгородського (IX. вік), сказано: Треба монахам постити в середу і п'ятницю сирного тижня, а по відслуженню Преждеосвященої нехай вечером їдять набіл. *Evertit hic canon Jacobi dogma et Tetradorum haeresim.*

Впрочім є й инше пояснення. А саме цісар Гераклій (VII. ст.) наказав здержуватись від мяса на сей тиждень в подяку Богови за се, що він по довгих змаганнях вкінці поконав перського царя Хозроеса. Сирний тиждень називаємо вступом до великого посту. Синаксар на сирну суботу (на утрени) так каже: Немов для попереджаючого очищення сирний тиждень установлений св. отцями, щоби ми від мяса і до сита наїдження тепер, починаючи совершенний піст та крайну здержність від страв, за прикро і тяжко собі сього не мали. , але легко і помало ситні та смачні страви понехуючи, як коні розуздані, через скупий і лихий корм, узду посту прийняли і не себе вложили.

В справі непощення в суботу Могила відповідає Саковичеві, покликуючись також на 64. апост. канон. Отже — каже — установила його не Русь, а апостоли, не тільки для римлян, але й для всіх християн. Наводить так 55. канон трулянського собору в латинським тексті. „*Quoniam intelleximus in Romanorum civitate in sanctis quadragesimae ieiuniis in eius sabbatis ieiunare, praeter ecclesiasticam traditam consequentiam, sancto Synodo visum est, ut in Romanorum quoque ecclesie inconcusse vires habeat canon, qui dicit: si quis clericus inventus fuerit in sancta Dominica vel sabbato ieiunans, praeter unum et solum (розум вел суботу). deponatur, si autem laicus, segregetur.*” Впрочім вказує, подібно як і о Камінський, на звичай в деяких областях західної Церкви. Атжеж і Польня їдять мясо в п'ятницю, коли на сей день випаде Різдо-

Христове. І там з того приводу нема ніякого згіршення, а тут зчиняється великий крик.

Сакович відповідає, що не йде йому, як є на Ukrainie (!), w Moskwie, w Wołoszech (між православними), але між католиками (розумій поляками) magnum scandalum est. І ізза того уніяти вже здержуються в ті п'ятниці і суботи від мяса. А ваші схизматики так якби на злість Римови в ті п'ятниці (роз. загальниці) і середі і суботи (o zgrozo!) найбільше мяса споживають. I choć by go mógł kupiwszy w iatkach, w koszyku nieść, tedy na przekor Rzymianom tak publice w rękach niesiel!

Очевидно, для перевертня все, що українець робить, є „na przekor Rzymianom“.

св'ящ. Антін Радомський

В Гетсеманії

...біль мій заєдно переді мною. Не
опусти мене, Господи Боже мій, не
відступи від мене.
(Пс. 37, 18, 22).

В п'їтмі скривалася Гетсеманія.

Дрімливо похилились кріслаті оливки та, опустивши сонне листя, співчували в німій тишині страданням Спасителя:

— Прискорбна душа моя аж до смерти.

Дрожав.

А рясний піт зрошував землю, а серце товклося молотом, а груди важко хвилювали:

— Авва, Отче, коли хочеш, відійми від мене сю чашу.

Легеньким вітром здрігались галузки, ледви чутно перешіптувались між собою оливки, а ізза хмар продирався крадькома місяць і купався в рубінах Його кровавого поту.

А світ не знав про Його страдання.

Не відчувало болю людство, за котре терпів.

Прискорбна душе священича!

Ти одна відкрила рубець Його страдань. Лиш ти розумієш Його ридання, ти пеш по части чашу Його терпінь, бо з благодаттю дістала ти в участі також і Його біль.

Ти—містичне серце Христове!
До тебе сказав Він: — Плакати й ридатимете,
а світ радітиме.

Власть тьми огорнула весь світ.
Вже сатана заложив свій престіл, у стіп гори
розложився табором і подувом смерти на світ дише.

А світ радіє!

Прискорбна душе священича!

Ти одна, одна, втікаєш від гамору світа і ступаєш
самітно за Учителем та скриваєш свій біль в Гетсе-
манії.

Ступаєш трівожно.

Серед радощів світа заливаєшся слізми, а світ
не знає твого ридання.

Чужий для світа твій біль.

Твої найблищі сплять, і не чують твоїх страдань.

Жах і зимний піт виступає на твоє чоло перед
виконанням важкого завдання.

— Виж рід вибраний, царське священтство, на-
род святий!

Прискорбна душе моя!

Ти між царями найвища, а між жебраками
остання.

Світ зустрічає тебе з усмішкою, з наругами:

— Лицемір, дерун, дармоїд, ретроград, шири-
тель темноти, запора поступу! Відібрати церковні
грунти, викинути його зі школи, з публичного життя,
ген з галапасом!

Прискорбна душе священича!

Ти невтомно держиш руку при плузі, та пере-
орюєш запустілий переліг, ти розсіваєш здорове
зерно правди, ти першим бойовиком на фронті,
і проти тебе вимірені стрільна всіх ворогів.

Прискорбна душе священича! До когож звер-
нешся, щоб обтер тобі кровавий піт?

Не маєш в світі приятеля. Дух світа проти
тебе.

Не забудь за слова: — Се посилаю вас як
ягнята посеред вовків.

Світ ненавидить тебе і ставить між найбільших
своїх ворогів — гірш Варави!

— І будете зненавиджені всіми задля мого
імени.

Душе помазанника невольного народу!

Громи з усіх сторін бють у тебе.

Ти взяла на себе гріхи і нужду цілого народу; ти двигаєш пятно сорому і пониження твого народу; ти здригаєшся, коли глянеш на пасмо твого життя, бо се ланцюх непроглядних терпінь.

Ти переживаєш містично всі страдання, які переносив твій Учитель.

— Бо котрих (Бог) предвидів, тих наперед і призначив, щоби були подібними образи Сина Його.

Ось тут таємна сила терпіння. Ним хоче Учитель уподібнити тебе Собі.

О святе страдання!

Як страдання Христа в Гетсеманії, з якого народився новий світ.

о. Іван Рудович

Катехитичний конгрес у Монахові

(Продовження)

Протектором конгресу був монахівський архієпископ кардинал д-р Михайло Фавльгабер, який все виявляє прихильність і признання катехитам за їх працю, відносьється уважливо і піддержує їх стану організації „Deutscher Katechetenverein“, брав участь в нарадах конгресу, відправив інавгураційне богослуження в церкві св. Людвіка (Ludwigskirche) і виголосив проповідь на тему: Симоне Йонин, любиш мене більш, чим ті?... Паси ягнята мої.

Хід думок сеї дуже інтересної проповіді був ось такий:

Приказ „паси ягнята мої“ дав Христос не лише св. Петрови, але й всім катехитам всіх віків; він є для них канонічною місією. Свій уряд сповняють вони не як державні урядовці, а як висланники св. Церкви та заступники й помічники єпископа.

Також оцінив Ісус сим приказом вартість шкільної молоді — катехуменів. Се Його ягнята, Його діти, а кожде з них для Нього однаково цінне, чи буде дитина богата, чи бідна, чи гарна, чи негарна, чи талановита, чи менше розвинена.

А навчання мусить одушевляти любов до Христа, бо тоді знайде воно відгук в душах дітей і розпалить у їх серцях таку саму любов. А любов Бога і людей се душа всякого навчання.

Перед уділенням канонічної місії св. Петрови Ісус переводив іспит з ним. Але не питав його: Петре, чи здав ти вимаганий іспит на катехита? Чи маєш докторат з богосло-

вія? Чи знаєш всі педагогічні і дидактичні системи? Ісус запитав тільки „любими ли я паче сих?“, бо любов до Христа се найважніша кваліфікація на катехита. „Паси мої ягнята сказав Спаситель — а сі ягнята потребують молока, а не твердої страви. Не вільно перекармлювати дітей научним матеріалом, також і в науці релігії вимагається заботою теоретичного знання, а замало дбається про релігійне життя та про тісну зв'язь з Церквою.

Жалілася перетомлена дитина: „Болить мене головонька, хочу йти до мамусі“. Пустить її, заведить її до найліпшої мами — до Церкви, хогяйби через те не навчилася кількох питань з катехизму. Ми, Німці, передіноємо школу і знання, набуте в школі. А се небезпечне.

В 1922 р. був я в Римі на світовім евхаристійнім конгресі. Ішов я з процесією до церкви св. Івана Лятеранського і бачив, як неграмотні пастушки навколішки молилися і з великою побожністю аж до землі кланялися Христови, у насв. Тайні Евхаристії утаєному.

Внедовзі потім був я на канонічній візиті і з найсв. Тайнами провадив процесію. На дорозі стояли 14-літні хлопчики, ученики наших шкіл, які дуже гарно вміли катехизм. Цікаво споглядали вони на процесію, інтересувала їх навіть краса хоругов, але тільки декотрі прилякнули перед найсв. Тайнами.

Конгрес скликали і уладили Німці, референти і промовці й промовляли по німецьки. Але між зібраними був немалий гурт катехитів різних націй і тому став цей конгрес міжнародною, замітною католицькою маніфестацією. І Апостольський Престол, краєві і міські власті та все місцеве населення уважали конгрес міжнародним виступом душпастирів молоді і борців за душу католицької дитини.

На засіданнях являвся папський нунцій, архієпископ Vassallo di Terregrosso, папський делегат Msgr. Emanuele Mario Berbera, консулятор Конгрегації concilii і член „Officium catechisticum“, представники міністерства просвіти і міської управи. Делегат о. Berbera виголосив привіт на першій засіданню конгресу. Підніс він, що св. Отець дуже дбає про релігійне виховання католицької молоді. Заложив він Officium catechisticum при конгрегації concilii, яке має стежити за катехитичним рухом та знати про стан і методу навчання релігії у всіх католицьких єпархіях. Метода навчання — по думці найвищих церковних кругів — має бути „methodus dogmatica et expositiva“. В Motu proprio, виданім при отворенню Officium catechisticum, приказав папа всім єпископам, щоби до 1930 р. зложили звіт „de instructione doctrinae christianae in scholis“. Свій звіт з конгресу зачну від рефератів, що доторкали катехитів, бо особи і вдачі катехитів, їх підготовання до свого уряду та їх методу і спосіб праці в школі піддано спокійній

безсторонній критиці. Про катехитів було три реферати, а саме: Die Erzieherpersönlichkeit des Berufsschulkatecheten професора R. Friedrichs - а з Монастиря (Münster in Wesfal.), Schulische und ausserschulische Führung der Schüler höherer Lehranstalten (в гімназіях і реальних школах) професора D-ra M. Pfliegler - а з Відня та дискусійний відчит професора монахівського університету Kifinger-a - Über die religionspädagogische Ausbildung der Theologen. Friederichs зачав свій реферат апострофою до катехитів, щоби високо цінили свій душпастирсько - учительський уряд, бо вони є—по словам св. Івана Золотоустого (О священстві) мистцями, лікарями, учителями, душпастирями і священниками для молоді, впливають на вироблення її духової структури, а своєю працею і додатним впливом на своїх вихованців множують Церкві і своєму народови мільони цінних одиниць. А виконає катехит се післяництво, якщо будуть у нього ось такі потрібні до сього прикмети: глибока побожність (з додатком aber eine gesunde, keine weibliche), бо тільки вона була мотором і причиною великих досягнень святих діячів: Боска, Филипа Нерія, Петра Канізія; 2. моральне, беззамітне життя; 3. поздержливість і лагідність; 4. совісне виконання кожної праці і обовязковість; 5. замилювання до свого уряду й своєї ділянки; 6. любов, привітливість і прихильність до молоді.

Крім того вимагається від нього: а) підготовки до праці в школі, б) безупинного дальшого образования відповідно до типу школи, в якій працює. Мусить він знати фахову літературу, читати катехитичні журнали, належати до станових організацій і працювати в них, брати активну участь в катехистичних сходах і конференціях, являтися на візрцевих лекціях старших і справнійших катехистів, удержувати дружні взаємини з парохіяльним духовенством і учительським збором та мати звязки з родичами і з родинами, у яких мешкають його вихованці, з громадянством, з організаціями і установами просвітними, харитативними, господарськими, ремісничими, торговельними, а навіть кредитовими. Обовязково повинен катехит пізнати душу своєї молоді, її вдачу, гарні прикмети і недостачі, її ідеали і дрімучі в молодечих душах потенціяльні сили, відчувати її радощі й смутки та зрозуміти внутрішню, душевну боротьбу передовсім в часі дозрівання. І тому мусить він удержувати приятельський контакт з молодіжю не лише в школі, але й поза школою; бути при ній на прогулях і на сходах в стоваришеннях для молоді, на забавах, виставах і на її святах. Тільки тоді буде міг збагнути всякі типи молодіжі, з різних середовищ і душпастирювати між нею індивідуально, а не шабльоново.

До школи мусить приходити катехит приготований до лекції. Тоді буде хід його навчання правильним - методичним — а його наука буде хосенною для молоді. Це й захопить

її чудними ділами Божими й об'явленою наукою та напутить її на усе життя, щоби й по виході зі школи, у своїй становій праці, в подружжях, родиннім, громадянським життю та у всякім починанню все кермувалася виученими правдами віри і моральности.

Другий референт Dr. Pfliegler вичислив найперше труднощі й перепони, які мусить поборювати і ломати в школі і поза школою душпастир і духовний провідник учеників середніх шкіл. А багато труднощів спричинює теперішня, пововенна молодь, яка в значній частині приходить до школи замало духовно розвинена і підготована, без дбального виховання. Часто стає вона опором і виявляє замало охоти до інтелектуальної праці. Всежтаки треба признати, що в у неї й благородні пориви, правдомовність, бажання знання, опертого на емпіричним досліді.

Таки в самім предметі навчання релігії добачує молодь деякі труднощі.

Мусимо вірити у всі Богом об'явлені правди, чи можемо їх поняти своїм людським розумом (*veritates, quae humanae rationi per se imperviae non sunt*), чи не можемо, хоч вони є таїнствами віри, які не даються точно збагнути нашим слабим розумом себто по словам ватиканського собору *humanae mentis intelligentiam superant*.

А віримо в них не на підставі експериментальних дослідів, а з огляду на найвисший Божий авторитет та на основі доказів, які дає нам св. Церква зі св. Письма, передання і здорового розуму. Молодь не конче числиться з авторитетом, не доцінює традиції, а ще й при навчанні світських предметів часто підривається у неї віру та прямо накидується їй поганський світогляд. В наслідок того займає релігія відокремлене становище між шкільними предметами, сама мусить оборонятися проти намагань деяких кол відхристіянити підростаючі покоління. Тому то проявляється у многих краях у студентів високих шкіл та у молодшої інтелігенції релігійний індеферентизм, маловаження а то й нехоть до релігії і католицької Церкви; ученики, що вийшли зі школи з дуже доброю нотою з релігії, часто стають в житті не конче добрими католиками.

Просторійше розбирав референт питання, чи й на катехитів не спадає хоч часть вини за їх душпастирські невдачі у школі. І дуже вдало змалював він 8 типів катехитів. Позволю собі зрепродувати їх: 1. *Der geistliche Schulfuchs* — права рука директора і всіх імущих власть та їх довірений інформатор. В школі й поза школою все підглядить, про все довідається, за кожний промах строго осудить свого вихованця — мовляв для добра молоді й для збереження престижа школи. 2. *Der unnahbare, geveihete Olympier* — по українськи коротше й досадніше — ми. Все держиться одалік від молоді і много реверансів мусить зложити йому хлопчина,

заки почує від нього їдке, непривітливє слово. 3. Der Studentepara — студентський вуйцьо, у якого серце й мошонка все отворені для вихованців. 4. Der liberale Herr Professor — на все глядить з недосяжних висот, ліберальний передусім для себе, не вимагає много від себе, а часто й від молоді, полює на популярність, не реагує належно на деструктивну роботу і відємні впливи на молодь, бо не хоче виставитися на закид обскурантизму.

До нього наближений тип: 5. Das fesche Haus. Се ерцентрик, що ціллю всіх своїх заходів поставив своє особисте добро. Його ідеалом вигідне, безжурне життя, веселе товариство й забава. Журбою про молодь, про її недостачі і життєві клопоти, пляною, виховною працею для неї не хоче замутити собі епікурейського спокою. 6. Der Leidenschaftliche seiner Stunden — все перетомлений, лякається й найлекшої роботи, бо мірби перепрацюватися, а відбування годин у школі — се для нього невиносимий тягар. В пословиці кається про таку людину „ще й не схилився, а вже стогне“. 7. Der Zelot ревнивець, організує і займається молодіжю, вимагає від неї праці й відповідного поведіння, але його ревність „не по разуму“, бо нема в ній ладу, справности й доцільности.

При кінці згадав про робучих волів у школі: 8. die Führer.

Се безпретенціональні, сердечні душпастирі, провідники молоді й катехити, які вміють погодити обовязки виховника-педагога з обовязками учителя. Цінять вони кожду дитину і стараються найти відповідний лік і відраду на всякий її біль, занепокоєння і журу. Довіря і пошана молоді, навіть з невіруючих родин, деколи і признання товаришів се їм одінока заплата за жертвенну працю.

По тих рефератах відбулася нарада професорів катехитики з Німеччини, Швайцарії і країв передвоєнної Австрії. Референт, монахівський професор Кіфінгер, розіслав перед двома літами квестіонар до всіх німецьких ординаріятів з питанням про педагогічне й методичне підготовання студентів богословія з катехитики. На основі одержаних урядових відповідей ствердив, що теоретичне й практичне підготовання кандидатів на катехитів є у деяких єпархіях недостаточне, менше як учителів вселюдних шкіл.

Виявилось, що в деяких богословських ліцеях сам професор переводить дві або три практичні лекції таки у викладовій салі з кількома хлопцями. Пригадалися нам практичні лекції, переведжені давнійше й у нас зі св.-юрськими дячками. Деякі питання і відповіді дячків на довгі літа лишалися у пам'яті старших наших священиків, і ними розвеселяли собратів на соборчиках і празниках.

Більше теоретичне питання неоціненої вартости релігії і її благодатного впливу на всі царини людського життя обговорили: професор Др. Ліндворски, єзуїт з Кольонії, в рефе-

pati Wertlehre und katholische Religionspädagogik і ректор Генрик Кауц в рефераті Wertpädagogischer Religionsunterricht. З'ясували вони основи філософії і психології вартостей та вказували спосіб вихиснування засад теорії вартості при навчанні в школі і в релігійній вихованні.

Релігія є добром, бо приносить щастя одиницям, народам і всьому людству, й саме тому є великою цінністю. Наука релігії і релігійне виховання мусять спрямовувати розум і волю молоді до добра й тому треба усвідомити її, що релігія є добром і навчити її все слушно оцінювати вартість релігії та ще й переконати її, що з питанням релігії в'яжеться питання будучности нації.

Виводи обох референтів остро критиковано. В дискусії піднесено, що вихиснування теорії вартостей у релігійній вихованні та оцінка всіх релігійних правд криють в собі небезпеку; ми мусимо вірити в правди Богом объявлені не для того, що вони мають етичні, суспільні та взагалі життєві вартості, але тому, що Бог їх objavив і католицька Церква каже нам вірити в них. Догмат все є релігійною правдою, хочайби ми не потрапили знайти в нім якусь цінність для себе.

(Конець буде)

О. Володимир Кармазин

Душпастир у політичній життю

(За „Seelsorger-ом“ ч. I. 1928.)

Одним з найтяжших питань для душпастиря в нинішніх часах є безумовно його відношення до політичних боротьб і партійних світоглядів. Сьогодні бачить душпастир свою парохію розполітиковану і зрушену до основ з давнього спокою, поділену на многі групи, що взаємно себе поборюють, не перебираючи в середниках, як погрози, брехні, очернення по часописах, вічах, брошурах. Наслідки сего такі, що деякі парохіяни стоять під впливом несовісних агітаторів чи то не-свідомо чи в добрій вірі, які не добро, а зло їм кують. А вже що настрашніше завважає душпастир, то це, що поодинокі групи підкопують, а навіть зовсім нищать основні християнські правди й нема між ними того, що зумівби викинути з їх програми трійливе зерно. Крім сього душпастир має приемність почути тут і там слова поради, а то й перестороги зі сторони партій а навіть і приятелів: до політики не мішайся, пильнуй церкви, будь слугою релігії, якої не годиться мішати з політичним брудом, проповідуй незака-

ламучену науку Христа, спасай душі, а уникай політики в церкві і поза нею.

Вже таке легеньке начеркнення стану річи насуває душпастиреви трудність в розв'язці питання, як має заховатись супроти такого стану річи: чи має мішатися до політики чи ні? І так один з любови до правди, справедливости до народу рішається учасувати в партійній боротьбі, другий знова з любови до релігії держиться з засади здалека від всякої політики, а не зі страху перед працею, щоби захоронити Євангеліє в його чистоті і знеслости, як щасливий острів, до якого моглиб люди змучені боротьбою наново колись повернути. І хто хотівби погубити переконання одних або других? Політичні обставини родяться ненадійно — несподівано понад нашими головами і змінюються. Нині вони такі, а завтра інші. Душпастирів застають вони неприготованими, і тоді стаємо перед питанням, як маємо повести серед них душпастирську працю та як боротися з даними обставинами? Ріжних способів шукається тоді і не один, бачучи неуспішність їх, гадає, що найкрасше буде, коли позіставить їх довільному бігови, поки не згине нинішній світ, а тимчасом треба берегти з горсткою вірних скарбу віри до часу, поки буря не перейде і не наросте нове покоління, якому можна буде повірити його.

Та колиб ми хотіли в такий безнадійности усунутися зовсім від публичного життя, то не моглиб ми найти на те признание у Христа. Христос обергався серед куди тяжших обставин, а однак стикався з тодішніми партіями і їх проводирями, порушував у своїх бесідах також політичні kwestії й віщував жидівському народови політичний упадок як наслідок його безвіря, Апостолам поручив публично голосити то, що вони почули в тайні, і вислав їх не до поодиноких людей, але до народів. Для того, колиби нині полишити політичне, а головни публичне, життя народу самому собі, то стягнулиб на себе ще тяжшу нагану, як св. Петро, коли то він, як оповідає легенда, знеохочений, хотів покинути осередок політичного життя — Рим.

Та головне питання є таке: яка є роля душпастиря в обставинах новочасного політичного життя? Як маємо поводитись супроти ненависти, неправди, блудного проводу проводирів народу, супроти підкопування ними основ християнської науки в партійних згромадженнях і часописах? Дві річи треба тут розглянути:

1) Ми є обов'язані не тільки як душпастирі, але вже як звичайні християни, як люди, брати участь в політичнім життю. Бо вже сама природна любов до людей наказує нам мовчати тоді, як кругом нас обріхують людей і ложно повчають їх про важні життєві правди, або коли заманюється їх

до діл, що конечно мусять принести злі наслідки. Висше об-
разовання душпастиря, докладніше знання історії, держав-
ности народу, докладніша орієнтація в політичних уложен-
нях і осуд про них, знання духових стремлень народу, все
те зобов'язує нас стояти в політичній життє при боці того
народу, з яким зв'язані ми не лиш звязком крови, але й че-
рез безнастанне перебування серед нього — через співжит-
тя з його терпіннями, журбами й втіхами. Булоб отже не по
людськи, а тимбільше не по християнськи, колиби ми не
гризлися політичним життєм і поглядами наших вірних. По-
минуши це, що партійні спори нарушують часто церковну
область і християнські ідеї та почуття, вони відслонюють
нам притім добрі й злі сторони характеру народу, чим по-
дають нам обильне й безпосередне поле до праці у його
вихованню.

2 Хоч як дуже мусимо журитись політичними партій-
ним спорами нашої парохії, то не сміємо однак ви-
ступати як партійні політики, тільки як
душпастирі. Нас повинні обходити ті спірні квестії,
які є церковного характеру, а в прочім тільки заховання
людей в політичних диспутах. Особисто мусимо з обов'язку
совісти держати з тою партією, яка найкрасше містить у собі
справедливий лад і законодавство для цілого народу. Не
держати з ніякою партією — значить виключати себе зі спів-
відвічальности й співпраці для добра народу. Однак треба
підчеркнути, що не сміємо брати участі в партійних спорах
як партійні політики, але тільки як душпастирі, бо не вільно
нам трактувати ні одного чоловіка як ворога, чого однак
часто не може оминати партійний чоловік. Конечно ще тут
одно вияснення. Неслушне твердження, що звання священника
не дається погодити з політичним званням бо — мовляв —
священик і релігія не мають нічого спільного з політикою,
як з річю чисто світовою — брудною. Погляд цей мимо по-
зірної його шани до релігії і священника є однак нехристиянський. Християнська релігія мусить пере-
сякнути всі важні звання і то так, щоби
ті справувалися в дусі Христа, а тим са-
мим і політичне звання. Якщо політичні вчинки
являються часами негарними, то бракує їм духа Христа,
якого саме розбудити має священник. Як можна домагатися
від світського політика, щоби був правдиво християнським
політиком, якщо для священника се неможливе?

Заказується священникови бути християнським політиком,
то має він тоді обов'язок совісти відтягнутися від політич-
ного життє. Треба розрізнити тут між священником і душпа-
стирем. Коли з душпастирством з правила не дається по-
годити партійна політика, то з другої сторони богословсько
образований священник є так само конечний в християнській

партії, як правник. Бо в багатьох випадках нинішнього законодавства є потрібний священник як дійсний фахівець.

Тепер можна вже ближше зачеркнути задачу душпастиря в політичному житті. Він повинен дбати про те, щоб християнський дух прийшов до значіння також у політичному думанні. Має навчити громадян розглядати погляди і стреління на основі справедливості і правди і підпорядковувати їх під закон любові; вчити їх обсервувати більші уложення політичні і пізнати, що нехристиянське поведіння в політиці є також Богом недовільне, а вкінці для них шкідливе. Має вивести політичні стремління з вузьких партійних рам і вказати на залежність їх від Божого зарядження.

Все й всюди має показувати своє понадпартійне становище, особливо в публичних виступах. Передовсім повинен душпастир стремити пізнати духовний стан вірних, обсервуючи на кожному кроці їх політичне поведіння, а коли завважає браки християнських основ, має подбати усунути їх чи то дорогою наук в церкві, чи то в формі публичних викладів і безпосередніх балачок. І не сміє доти спочити, доки не відверне лиха з області громади.

Так виглядала би задача душпастиря в політичному житті, начеркнена німецьким парохом. І дійсно велика та задача також у нас. Політичні обставини чекають на душпастиря і просто домагаються його. Сказав свого часу один учений, що „Христос умер також для держав“, ¹⁾ значить, що й політика має бути перенята духом Христа, а його маємо заціпити ми душпастирі. Слова великого новочасного ученого Ферстера, що „держава без Христа станеться скорше чи пізніше дикою пустинею або карним заведенням, а правдиве образання християнське є разом найвищим політичним образанням“, ²⁾ кажуть і нам стати також душпастирями в розвою політичного життя нашого народу.

¹⁾ Ферстер: „Chrystus a życie ludzkie“ перкл. стор. 264.

²⁾ Ibid. стор. 267.

Протиалькогольний рух і духовенство

До розумних рад і помічень під адресою нашого духовенства, що появляються на сторінках „Ниви“, ще треба додати боротьбу з алкоголем.

Хто слідить, хочби поверховно тільки події в інших культурних народів, сього мусить вдаряти послідовна боротьба уряду Зєдинених Держав з алкоголем, на яку ціль кидає неімовірно великі квоти. Приміром на сей рік призначено 4 мільярди золотих, значить квоту, яка дорівнює бюджетови польської держави. Наймогутніша і одна з найкультурніших держав у світі не тільки резигнує з величезних приходів, які держава має з податків від алкоголю, але ще докладає величезні гроші на боротьбу з ним. Видно, що вона, маючи на увазі моральне і матеріяльне добро горожан, розуміє, яким ворогом того добра є саме алкоголь. А що ж скажемо ми, діти нещасного народу, що його алкоголь руйнував від віків і руйнує далше? В останнім часі деякі одиниці почали в нас боротьбу з коршмою. Думаю, що й нам, священикам, що держимо живчик народнього життя, належить підняти протиалькогольну акцію і повести її широко, по всіх селах. Першим почином буде масовий плебісцит проти коршми, бо на жаль на 6000 громад у Галичині лиш 157 зайвилось дотепер проти коршми. Справді се затяжна боротьба, яка переходить ріжні стани, але вкінці мусить довести до успіху. Там, де обставини не допускають плебісциту, або його успіх непевний, треба вести ту працю у читальнях, кооперативах, а в першій мірі в церкві.

Аргументів найдеться подостатком. Пиянство руйнує одиницю й суспільність. 80% злочинів буває через уживання горячих напиктів; на 100 самогубців буває 41% алкоголиків. Переконуючим аргументом буде виказати суспільне значіння алькогольного питання. Бюджет Польщі на рік 1930 передбачує 670,485.770 зл. доходу з алькоголю, а населення видає річно 1 мільярд 300 мільонів на алкоголь; з того видають Україні 400 мільонів. Коли поділити се на 10,000 громад Галичини і Волині, то виходить, що кожне наше село видає 40,000 зл. річно на алкоголь! За ті гроші можна би купити 20,000 моргів поля, а якби 1% з того давали на Рідну Школу, то покривало би цілий її бюджет. Якби так кожне село вкладало річно 40,000 в кооперативи або піднесення господарства, як скоро зрісби добробут!

Успішним середником буде основування „братств тверезости“. Наша недавна бувальщина має світлі зразки в особах священиків бл. п. Моха, Мардаровича, Струтинського і інших, які з пожертвуванням проповідували тверезість, ратуючи сотки сіл від моральної і матеріяльної загибелі. Многі з тих сіл

творять нині візрцеві громади. Тяжко приходитьсь душпастирям вести нарід в ріжних громадських і політичних справах, а вже неможливо стає тоді, коли ворожа нам рука підсуне вірним чарку горівки. Ще про одну, може декому немила, але правдиву справу хочу сказати слів кілька. „Діло“ було оголосило, що Р. Школа приймає датки замість святочних напйтків, і відкрило спеціальну рубрику. У списі жертводавців найшлися імена адвокатів, лікарів, учителів, навіть ремісників, а лиш 2 чи 3 священників. Ми, піднявши протоалькогольну боротьбу, мусимо бути добрим приміром.

Ми душпастирі, ми провідники народу маємо дати примір цілковитої здержности від напйтків. Не сміє на наших празниках, ні на наших товариських приняттях чи святах находитися на наших столах ні пиво, ні горівка, ні вино, не сміємо ми в реставраціях уживати горячих напйтків, бо тоді всі наші протиалькогольні проповіді, всі наші ради і поучення викличуть сумніви у щирість нашої праці, і скажуть нам: „врачу, ісцілися сам“. Нехай же боротьба з алькоголем і коршмою буде боевим кличем сполучених сею думкою кадр духовенства і одним з важнійших завдань провідників народа, що розуміють моральне і матеріальне добро народа.

о. Ал. Бучацький

Слово Редакції: Отсю статтю випечатали ми як агітаційну, й тільки за сей її змісл перебираємо на себе відповідальність. Під об'єктивним оглядом, де треба брати під увагу всі дані, не можемо з нею погодитися, — задля її шабльонової скрайности. Християнська віра дозволяє одиницям, котрі того хочуть, придержуватися шабльонових скрайностей (очевидно, безгрішних), одначе загалом вона з засади ніде не накладає такого обовязку. З того, що обжирство є одним з головних гріхів, не слідує, що християнин не повинен їсти. Анальогічно щодо пиянства. Хочби всі священники пристали до „відродження“ (наш вік любить скрайности!), то сього з евангелія не витреш, що Христос пив вино на весіллю в Кані Галил. (і навіть чудесним способом придбав більше вина для гостей) тай на пасхальній Вечері. А сей взір для нас, священників, більше значить, як всякі твердження лікарів (котрі недавно зборонювали недужим давати щонебудь сире зісте, а тепер кажуть їм їсти якнайбільше сирого, бо відкрили... вітаміни). Уживання алькоголю — з божого пляну — належить до „політури“ людського життя („вино звеселить серце чоловіка“), як н. пр. спів. І тому се вічне в людськім роді. Очевидно в деяких

часах і льокальних обставинах може бути вказаною, а навіть конечною агітація проти уживання алкоголю, чого реальним, тривкішим вислідом може бути викорінення пиянства і менше уживання алкоголю. Додаємо, що ті, котрі з засади не уживають алкоголю, не повинні й курити (з тих самих рацій).

Зі Зборівського деканату

Потребу організації жінок священиків в цілі поліпшення своєї долі та придбання жертв на фонд вдовичо-сиротинський починають розуміти і пані з нашого деканату. В тій цілі відбувся в Зборові дня 14/3 1929 в кімнатах Каси Ощадности „чайний вечір“ і то головно заходами Вп. Пань Софії Мацелюхової і Йоанни Лошнійової, котрі не жалували свого труду і особисто їздили до декотрих священиків з проханням взяти участь в тім благороднім ділі.

На жаль не всі кондеканальні священики зрозуміли потребу цього діла і хоч були на час повідомлені, не зволили приїхати, щоби показати свою солідарність і зрозуміння потреби опіки над вдовами і сиротами. Та мало того, що не приїхали, але і не жертвували на ту ціль нічого крім свого підпису на повідомленню, а дехто може був противний кажучи, що шкода роботи, бо не вдасться.

Крім Впреп. о. декана Престашевського, котрий, хоч найдалше віддалений від Зборова, не жалував свого труду, щоби своєю присутністю звеличати сі перші родинно-товариські сходи, прибули тільки 4 священики з родинами. Мимо цього „чайний вечір“ удався гарно, „дописала“ світська інтелігенція, котра була дуже задоволена з цієї першої стрічі з духовенством в товариських сходах.

Дохід, якщо відчислимо слабе заінтересовання самого духовенства, був вповні вдовольняючий, бо около 100 зол., які згадані пані вислали на фонд вдовичо-сиротинський.

Побажати би треба, щоби подібні сходи відбувалися частіше, а булаби з цього подвійна користь: і узискання фондів і наладнання спільного пожиття і порозуміння духовенства з світською інтелігенцією в спільній праці для добра Церкви і народу.

Учасник

Відозва

в справі видавання проповідий

Як відомо, наша проповіднича література не богата. Що було, вже „виговорилось“, а час з своїми потребами не стоїть і люди вимагають все нової душевної поживи.

Знаю, що багато гарних наук, промов, гадок і примірів з сучасного життя укривається в бруліонах наших проповідників, без надії видістатись на світло дня. А шкода! Нераз лучалось мені почути прекрасну науку чисто моральну чи навіть апольогетичну (з гарною „хлопською“ аргументацією), оригінальні приміри, взяті з нашої історії і сучасних випадків, влучні порівняння і знеслі гадки і кличі, а вони пропадають марно — без користі для загалу духовенства. Давнійше виходив „Амвон“, що поміщав науки наших проповідників, що і в нинішню пору є одним з найкращих підручників нашого проповідництва. Тепер діймаючо дається відчувати брак відповідних підручників, бо „Нива“ має інше завдання, а проповідничий додаток „Ниви“ також не всилі виповнити тієї люки у нашому проповідництві.

Тому здалося б конче цей „Амвон“ (чи якби він не називався) відновити і подати нашому духовенству збірну працю наших проповідників чито у періодичних випусках (як Амвон) чи як річник на всі неділі і свята, що залежатиме від скількості надісланих праць.

Підписаний має намір зайнятись упорядкуванням, евентуально виданням, такого річника проповідий, і тому запрошує всіх Впр. Отців до співпраці через надіслання своїх праць, а то проповідий недільних, святочних, принагідних і похоронних.

На цім місці хочу рівнож зазначити і публично заявити, що ця справа безумовно не є обчислена на інтерес, чи який-небудь зиск, бо колиби справді був який зиск (в що дуже сумніваюсь), то по порозумінню з дотичними співробітниками весь чистий зиск обернеться або на ремунацію їхніх праць, або на якусь добродійну, ними означену, ціль.

Виключною метою і бажанням підписаного є: прийти в поміч духовенству у сповненню тяжкого проповідничого обов'язку, як рівнож дати ініціативу і нагоду до праці на цім полі.

Тож маю повну надію, що Впр. ОО. зрозуміють вагу проповідництва у теперішній час нашого душпастирства і громадно зголосяться до співпраці, надсилаючи свої праці на адресу підписаного.

З формального боку зазначую, що проповіді можуть бути або оригінальні, або переклади чи перерібки з інших авторів, однак популярні, оживлені примірами, для лекшого

спам'ятання відповідно поділені і вкінці писані чітко на одній сторінці картки.

Пожадана була б і співпраця наших богословів. Сподіюся, що цей зиклик не мине, як стільки інших, безслідно, але що Впр. Отці арозуміють, що „время люте“ і що нам слід по своїм силам піддержувати духа Христової науки.

На всякий випадок про вислід цієї відозви буде в своїм часі оповіщення в „Ниві“.

о. Михайло Бобовник

Глібовичі великі.

Chlebowice wielkie ad Bóbrka.

Паломництво до Риму.

Св. Отець Папа Пій XI. Апостольським письмом з дня 6. січня 1929 проголосив 1929 рік надзвичайним ювілейним роком, бо в тім році Він зачав п'ятдесятити рік від хвилі прийняття св. Тайни Священства. В згаданім письмі Св. Отець звертається до цілого католицького світа з просьбою, щоби всі вірні діти католицької Церкви разом з Ним тішились тою особливою ласкою Божою, та злучені з Ним серцем і молитвою зложили подяку Богу і просили Бога за поміч як для Нього, так і для повіреної йому Церкви, якій грозить так багато зла і стільки небезпек. Всі католицькі народи вишлють у цій ювілейній році свої паломництва до Риму, щоби зложити Св. Отцю побажання з нагоди Його Ювілею та щоби скористати з тих спасених жерел ласк, які через цілий той час попливуть обильнійше, як звичайно. Український нарід, що у своїй своїй маленькій частинці остає в злучі з католицькою Церквою, напевно також не занедбає цієї нагоди і схоче вислати й від тої маленької частини своє паломництво до вічного Міста, щоб заявити Св. Отцю свої почування і зложити сердечні побажання. Організації такого паломництва під протекторатом Його Експ. Митрополита Кир. Андрея на місяць липень ц. р. піднялось Марійське Товариство Української Молоді у Львові, віддаючи технічний провід паломництва в руки о. д-ра Івана Бучка. Ті, що бажають взяти участь у згаданім паломництві звольте зголосити це письмом на адресу: Марійське Тов. Молоді, Львів, пч. скр. 198, або вул. Сикстуська 39 а. До зголошення треба долучити 1 фотографію, а на кошти організації паломництва 20 зол. пол. Зголошуватись найдалі до 15. травня ц. р. Кошти подорожі (їзди III. кл. поспішним поїздом зі Львова через Відень, Венецію, Рим, Неаполь і назад) винеситимуть 220 зол. На приміщення і прохарчування протягом двох тижнів треба рахувати приблизно около 300 зол. Ближчі подробиці будуть подані до відома у своїм часі.

Від Управи Марійського Товариства Української Молоді.

о. д-р Йосафат Маркевич

о. д-р Іван Бучко

† о. М. Баричко

Дня 4-го лютого с. р. похоронено в Щирці тамошнього пароха б. п. о. Михайла Баричка в 61. р. життя при численнім здвизі народа. Покійний належав до тих щирих тружеників на церковнім і народнім полі, що для слави Христової Церкви, спасення душ і добра свого народа жертвують труд свого життя.

Син поважного міщанина в Кутах, по скінченню гімназії в Коломиї відбув богословські студії у Відні в Барбареумі, по висвяченню зістав сотрудником в Білявинцях, а відтак в Золотім Потоці коло Бучача. Крім ревної душпастирської праці займався зараз в початках і працею около просвітного піднесення і освідомлення рідного народа. Ставши парохом в Бедриківцях коло Заліщик, не уставав в праці. І до нині в Бедриківцях згадують його зі щирою вдячністю. За його освідомляючу просвітну працю для народа філія Просвіти в Заліщиках іменувала Покійного в р. 1910. при його відході на парохію до Щирця коло Львова своїм почетним членом.

Як парох в Щирці розвивав дальше щиру душпастирську і горожанську діяльність, за яку його свої цінили і шанували, та не злюбили противники. Від початку вересня 1914. до кінця червня 1915 мусів Покійний укриватись перед арештованням і вивезенням до Росії. Коли з поворотом австрійського війська вернув на свою парохію, застав все своє господарство і парохіяльні будинки знищені, — свою родину в біді, і від того часу до смерти мусів з родиною мешкати у двох вогких комнатках на вікарівці. Та не зазнав спокою. В р. 1919 в червні на денунціацію місцевих фанатиків, котрі хотіли звести з Покійним свої особисті порахунки, арештували його польські військові влади, і просидів в слідстві в гарнізонівій вязниці до кінця листопада. При таких переживаннях бл. п. о. Михайло став щораз більше западати на здоровлю. Вже поважно хорий не уставав в душпастирській праці. Сповнювання обовязків свого священничого звання все було у нього на першому місці, тож і зійшов передчасно в могилу примірний священник і громадянин. Виразом признання для праці Покійника були величаві похорони при численній участі духовенства і здвигу народа з Щирця і сусідних сіл, мимо лютого морозу. Всі установи і Луги виступили маніфестаційно з вінками, кружок УПТ в Щирці зложив терновий вінок, а заряд міста прибрав улиці в жалобу. Щирі прощальні промови оо. Братів Духовних і промова Д-ра Савчака від народних установ піднесли заслуги Покійного.

Вдячна память про нього не загине. — Во вічну память будет праведник і воздасть ему Господь по серцю Ёго!

З м і с т

III. РІЧНИКА „НИВИ“ — РІК 1906.

під редакцією: свщ. Ярослава Левицького.

Апологетично-правнича бібліографія 507.

свщ. Он. Волянський.

Арештовання священика 520.

Белетристика свщ. О. Волянський 341. 374.

Бібліографія 68. 98. 161. 195. 227. 258. 322. 356. 386. 452.
507. 643. (ріжних авторів).

Бібліографія польська о. Йосиф Ганкевич 45.

Бібліотека священика О. Б. 161.

Будова церков 89. Душпастир з села.

Буковина — унія — 3. 26. 52. 77. 108. 186. 203. 276. 333.
365 396. 434. о. Іван Ших.

Василіянські монахи і унія 67 А. В.

Відмова заповоги захоронці 19.

Віра переповою науки 485.

Вина чия? 521. Я. Л.

Вольномулярі 487.

Всячина 22. 46. 70. 101. 132. 164. 199. 228. 261. 294. 325. 358.
388. 422. 453. 485. 517. 551. 582. 612. 644. 679. 710. 742.

Гарнак — Єванг. Луки 487.

Галичина — польсько-катол. образок. 519.

Гльоси до промови про науку, релігію і школу 585. 629.
о. Он. Волянський.

Грунвальдська пісня 643. Др. Щурата, Ю. Званний.

Держава а церква 463. 508. 649. свщ. Он. Волянський.

„Діло“ а пастирський лист 105 с. с. с.

Добродійність жіноча христ. 117. 147. о. Д. Танячкевич.

Допись 677. с.

Дрейфусіяда в Австрії 486.

Дрепер і его історія боротьби віри з наукою. о. Ф. Щепко-
вич 7. 56. 141. 206. 278. 337. 369. 401. 428. 460. 492.
531. 461. 589. 619. 651. 683. 719.

Духовна рива 15. о. Є. М.

Духовенства організація 265. С. С. С.

Духовенства синдикат 612. о. Теодор Цегельський.

Духовенства голоси 648. о. Ігнатій Юхнович

Європи політичне положення 191. Др. Фр. Павльзен.

Еміграція до Прус. 233.

Енцикліпа Пія X. до франц. народа 187. 220. Я. Л.

Єрусалем Др. Вільгельм — філософія 380. о. Редкевич.

Жида 78. 119. о. Он. Волянський

Життя релігійне 17. 41. 65. 93. 129. 155. 187. 220. 255. 307.
414. 546. Я. Л.

- Журналістика 472. Передплатник Вістника.
 Земля свята 296. 553 с. с. с. К. Є. паломник.
 Збруя наша 169. о. Данило Тянячківч.
 Історичні нотатки 42. о. Йосиф Ганкевич.
 Като́л. церква а реформа супруж закона в Австрії 174.
 свщ. Он Волянський.
 Като́л. Церква а філософія 406 441. свщ. Он. Волянський.
 Камо грядеґе? 681 о. Он. Гадзевич.
 Клерикали і поступовці 602. о. Вол. Антон.
 Конґруа 646 о. Йосиф Ганкевич
 Культура а церква 527 свщ. Он. Волянський
 Лібералізм 341. 374 " " "
 Ліберальний табор 676 " " "
 Масони 78. 119. " " "
 Наша діль 1. Я. Л.
 Науки реліґії реформа 31. Душпастир з села.
 Наука реліґії 123. 183. 393. 426. 457. 498. 525. 555. 639. 663.
 713. М. Баричко — парох і други.
 Напасти 20к. Я. Л.
 Науки природні а христ. віра 241. свщ. Он. Волянський.
 Наука реліґії і школа 585. 629.
 Начерки соціолоґічні, 86. 216. 345. 450. 470. 563. о. А. Г.
 Націоналізм 341. 374. свщ. Он. Волянський.
 Некрольоґія 260. 645.
 Організації потреба нам 73. 264. с. с. с.
 Обряд перехід 151. 290. Душпастир з села.
 Отверте слово 137 с. с. с.
 Павла св. Ап. Тов. 489.
 Перегляд часописів 62. 96. 127. 158. 224. 251. 304. 348. 739.
 419. 541.
 Патронат на Руси 377. 411. Г. И. Маркевич.
 Переписка 72. 104 136. 230. 263. 328. 360 391 744.
 Перше св. Причастіє 285. 314 о. Ілія Чернодоля.
 Преса 341. 374. свщ. Он. Волянський.
 Промова при посвяченню памятника 447. о. Теод. Лежогубський
 Росія і вселенська Церква. 10 36. 82. 114. 145. 213. 282 352.
 444. 478. 514 549. 567. 608. 633. 669. 704. 733. Володи-
 мир Соловєв. переклав Свщ. Волод. Герасимович.
 Родина і суспільне завдання 329. 361. 409. Сев. Даннер —
 виклад Я. Л.
 Рефлексії на часі 341. 374. свщ. Он. Волянський.
 Рикюті 617.
 Синод. 56. 59. Я. Л.
 Статистичні нотатки 42. о. Йосиф Ганкевич.
 Соціялісти 78. 119. 487. свщ. Он. Волянський.
 Соціялізм. 236. 270. 299.
 Сіоністичний рух 310.
 Супруже та суспільне завдання 329. 361. 409 гляди: родина.

- Святкування святих днів 417. о. М. Баричко.
Солідарність священника 503. 538. о. Йосиф Городієвський.
Страйки 536. 574. 599 о. Стефан Донарович.
Трисоюз 78. 119. свщ. Он. Волянський (гл. масони, соціялісти і жида).
Тов. Пія (Piusverein) 255. С. С. С.
Теологія, чи є наукою? 558. 595 свщ. Он. Волянський.
Уваги під хвилю 49. С. С. С.
Угри-Русини 646. О. М. Каровець. Ч. С. В. В.
Японська війна 488. (Відгуки).
Збір наук на деякі неділі і свята і інші случаи сторін 191.
Додаток до III. річника.

Нові книжки

Малий Катехизм християнсько-католицької релігії з підручника: Малий Катехизм христ.-кат. релігії одобрений цілим Преосв. австрійським Епископатом дня 9 цвітня 1894 переробив о. Юстин Гірняк, парох Ямниці. Станиславів, накладом „Священничої Помочі“ 1928. Друкарня ОО. Василіян у Жовкві, стор. 54. Зовнішній вигляд книжки гарний, обгортка прикрашена репродукцією образу маляра Доре: дванадцять літній Ісус посеред учителів в єрусалимським храмі. Друк відповідно дібраний, читкий, виконання і коректа без закиду.

Але сама перерібка єпископського катехизму випала менше вдачно. Роботу зроблено без відповідного плану; матеріялу, поданого в переробленім катехизмі, не достроєно до рівня розвою дітей чотирох висших (3, 4, 5, 6) літ навчання у вселюдних школах. Автор механічно пропустив кільканайцять потрібних питань (н. пр. про небо, про пекло), декуди стягнув два коротші питання в одно, довге, нескладне, а цей додав кількадесять питань з середнього катехизму єпископського, з катехизму Дегарба і з біблійного катехизму, вставив кілька своїх—впрочім вдалих—питань і відповідей, змінив кілька термінів не все на красші.

В малим єписк. катехизмі є троякі питання: одні без знаків, в них подається матеріял для I. II. року навчання; трудніші питання зі зірками призначені на III. і IV. рік навчання; а на V. і VI. році навчання доповняється матеріял питаннями з хрестиками. Автор зовсім пропустив ті значки і тим чином утруднив—передусім молодим катехитам і світським учителям—поділ і вибір катехитичного матеріялу на поодинокі роки навчання.

Щей взяв він за основу своєї перерібки найстарше видання малого єпископського катехизму, зперед 1903 р., непо-

правлене Ординаріатською Комісією (оо. Стефанович, Гузар, Лужницький, Рудович, Володимир Гургула). У 1904 р. провірила і справила ся комісія весь текст катехизму і переклади молитов, усунула з підручника тяжший і зайвий матеріал, а додала потрібний та устійнила термінологію, яка, з малими змінами, зробленими пок. єпископом Боцяном, уживається у всіх шкільних підручниках до сьогодні. І так лишився в катехизмі о. Гірняка текст шостої Божої заповіді: „не чужолож“, п'ятого головного гріха „обжирство і п'янство“, „крещення“, „крестити“ і т. і.

Також і сам о. Гірняк частинно змінив тексти саме сього катехизмового матеріалу, якого молодь звичайно вчиться напам'ять. Доторкається се тексту „діл милосердя“, „гріхів проти Святого Духа“, гріхів, взиваючих до неба о пімсту“ і инш. Очевидно не є се великий промах, але всежтаки буде воно вражати молодь передусім у тих клясах, у яких одні будуть мати катехизм о. Гірняка, а другі инший.

Мова не всюди вигладжена, чиста, ядерна; деякі питання поставлені нескладно (н. пр. „Коли ми заявляємо назовні особливо християнську віру?“).

На 8. стороні починається катехизмова часть уступом: „Про катехизм і його ціль“. Автор, мовби забув про заголовок, говорить тут найперше про ціль життя людини на землі. Перше питання сього уступу, виняте з біблійного катехизму, є: „На що ми жиємо на землі?“.

Опісля переходить він на прославлення Бога і в другім питанню питає: „Хто гідно прославляє Бога?“. Аж при кінці сього уступу ставить довге питання, що відноситься до катехизму: „В котрій книжці зібрана коротко наука про прославлення Бога через християнську віру, надію і любов?“.

В § 1. збережено германізм: обявлені правди „Католицька Церков подає до вірування“ і мусимо узнати правдою те, що Бог обявив, бо Він „ні сам не може помилитися, ні нас не може ввести в помилку“. Правда, в німецькім оригіналі малого катехизму є: *die katholische Kirche zu glauben vorstellt, Gott weder irren noch irreführen kann*, а в катехизмі для католиків в Швейцарії: *nicht irren und nicht in Irrtum führen kann*. В новіших катехизмах (*Der mittlere Deharbesche Katechismus. Neu bearbeitet von Jakob Linden, S. I. 1919., Katholischer Katechismus vorgeschrieben von Bischöfen Deutschlands. Ausgabe besorgt vom Th. Mönnichs S. I.*) заступлено ці слова більше зрозумілими висловами: „*die katholische Kirche lehrt*“ і „*weil Gott nicht irren und nicht lügen kann*“. Др. Штірліц висловив се ще коротше: „*weil das wort Gottes die Wahrheit ist*“. (*Grösseres Religionsbüchlein bearbeitet von Dr Heinrich Stieglitz. Kempten und München 1919.*)

В § 4. викладається наука про Бога і Його досконалости. Словами, дітям незаними, питає автор про незнані Божі досконалости. Питання трудні; 18 питання: „Чому кажемо, що Бог є найдоскональший, бо Його істновання розум і воля є найліпші? — або найдоскональші“ дитина народної школи ані не зрозуміє, ані не зможе вивчитися його.

На 94. питання: „Хто є по смерті св. Петра видимим головою Церкви?“ автор відповів: „По смерті св. Петра видимим головою Церкви є Папа Римський, се є Єпископ в Римі“. В німецькій оригіналі є *Bischof von Rom*, а се не значить єпископ в Римі, бо в Римі є багато єпископів, та не всі вони є папами.

Менше вдалою видається нам ось така дефініція св. Тайн: „Святі Тайни є то видимі й чутні знаки, установлені Ісусом Христом і т. д.“ Автор ужив слово „чутні“ з огляду на форму св. Тайн, яку уділяючий мусить виголосити виразними словами, без переривання і повторення (*forma debet esse vocalis, sine interruptione et repetitione prolata*). Та слово „чутний“ має у нас двояке значіння: одно голосний, якого можна добре чути (*laut, hörbar, vernehmlich*), а друге вонючий, смердючий (*stinkend, unangenehm riechend*). Один зловний школярник може спричинити соблазн між дітьми, а катехита поставити в прикре положення.

На 26 стр. автор вставив ось яку посвяту Найсолодшому Серцю Ісуса рано: „Божественне Серце Ісуса! Жервую Тобі через Непорочне Серце Марії нинішній день в наміреннях, в яких Ти самого себе жертвуєш на престолі“. Діти не легко зрозуміють сю молитву і не легко вивчатся її на память.

Єпископський катехизм, річево дуже добрий, служив молоді й католицьким родинам вже 35 літ. Вже в 90-тих роках підношено, що він затрудний для шкільних дітей, а для теперішньої молоді менше пригожий.

Навіть щирі католики підносили заміт, що катехизм засухий для дітей, що він є збіркою питань і відповідей, органічно незв'язаних зі собою. Се признав і найгорячіший оборонець катехизму в школі, катехит єзуїт Лінден.

Працівники на катехитичній ділянці стали вихисновувати нові здобутки педагогії, психології, дидактики й методики також і до навчання катехизму. Принято лекшу методу навчання, уложено відповідніші підручники та понехано катехизм австрійського єпископату. Чехи уложили для своїх шкіл два катехизми і видали їх в Празі і в Оломуці. Австрійські Німці користуються підручником Піхлера: *Katholisches Religionsbüchlein*, католики в Німеччині мають гарні підручники, уложені по монахівській методі: *Kleines und Größeres Religionsbüchlein von Dr. Heinrich Stieglitz*, також *Das neue bayerische Religionsbüchlein vom Karl Raab*. У Поляків

начислили ми шість нових катехизмів—а деякі методично уложені, як: *Mały Katechizm*, Lwów 1926, *Większy Katechizm rymsko-katolicki*, Lwów 1927, ks. Walenty Gadowski *Elementarny i Większy Katechizm katolicki*. У нас вже маємо кілька нових підручників, тому зовсім не було потреби наново видавати старий, тільки в дечому перероблений, єпископський катехизм.

І. В.—овець.

Монс. Р. Г. Бензен: Парадокси католицизму. Переклад з англійського. „Добра Книжка“ 98. випуск. Львів 1929. Стр. 128. Автор підносить, розважає й зводить в гармонію різні „суперечности“ (мир і війна, святість і гріх, віра і розум...) в життю Христа і аналогічні „суперечности“ в життю катол. церкви. Пише приступно, помічує бистро, однак не кождо „суперечність“ удається йому вигладити для повного вдоволення. Книжку варта перечитати, бо вона причинюється до глибшого усвідомлення нашої віри.

Апостол Любови св. Альфонс Лігорі. Переклад з французької мови. Видавництво чина ОО. Редемптористів. Станиславів 1929. Стр. 127. мал. форм. Зі світлинами. Ціна 1 зл. Ясно і проглядно поданий тут життєпис св. Альфонса, а на кінці розвій і нинішній стан чина ОО. Редемптористів. Св. Альфонс Лігорі мало знаний у нашій суспільности, тому добре зробили Оо. Редемптористи, що видали отсю книжечку, в якій побожна душа знайде багато зразків для свого „збудовання“, а загал зможе довідатися про історію чина Оо. Редемптористів і їх місію. Поручаємо книжечку для парохіяльних бібліотек. (Замовляти по адресі: Оо. Редемптористи, Станиславів, ул. Голуховського ч. 61).

Др. Осип Назарук: Преса — перша міжнародня вистава світової преси в Кольонії. (Вражіння і думки українця). Наказом Укр. Христ. Організації. Львів 1929. Стр. 192.

Michel d'Herbigny S. J: *L'islam naissant—notes psychologiques* (Народини ісламу—психологічні завваги). „*Orientalia christiana*“ vol. XIV.—2. Nuss. 51. Martio-Aprili 1929. Roma. Стр. 181—323.

Записки чина св. Василія Вел. Том III. Вип. 1—2. Жовква 1928. Зміст: I. статті: Християнство на Україні за часів князя Ярополка I. (В. Заїкин). Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВУ у Львові (др. Я. Гординський). Бібліотека львівських Василіян (о. Й. Скрутень).

II. Матеріяли: Причинки до життя і справи м. Мокрини Мечиславської ЧСВВ (свщ. Е. Майковський). Дневник протоігумена Г. Пазина ЧСВВ (о. Гл. Кинах ЧСВВ). Каталог Прокураторського Архіву в Римі (К. Королевський). „Синopsis“ пліснесько-підгорецького монастиря (Й. Скрутень). Матеріяли до каталогу василіян. монастирів у Галичині (М. Голубець).

III. Miscelanea. IV. Бібліографія. В. „Бібліографії“ є патетичний наступ на о. Королевського за його розвідку „L'Unitisme“ (посередно й на „Ниву“), однак нешкідливий. Патетичні фрази.

Богословія Т. VII. Кн. 1. (1929). Зміст: Dr. G. Kostelnyk: Das Prinzip der Identitäts -- Grundlage aller Schlüsse. бр. Й. Г. — Відвідини незєдинених архієреїв у митроп. Шептицького. Др. Роман Ковшевич: Погляд на україн. канонічну літературу. Огляди й оцінки. Вибрані питання. Всячина.

Всячина

Шукають соблазни. Вийшла собі у Львові с. р. брошура „Візантійство і боротьба з ним“ накладом „Т-ва безженних священиків ім. св. Йосафата в Станиславові“. Передруковані там статті з „Нової Зорі“ і доданий епілог „Від видавництва“, в якому між иншим стоїть:

„о. Костельник у згаданій статті в „Ниві“ явно пропагує очевидно протестантську засаду, кінчаючи ту статтю зазивом, щоб обговорювані тут справи піддавати — глосованню. „Зробіть — пише — плєбісцит бодай між духовенством“... „Бодай“ — значить, що о. Костельник не противний і плєбісцитови на основі „загального, рівного, тайного і безпосередного голосування“. Якби так о. Костельник був менше зарозумілий та не відмовляв усім, з ким тільки полемізує, ясности в думанню а навіть розуму, то можна б мати надію, що він дасться поучити про те, що ніякого „плєбісциту“ в порушених тут справах катол. світогляд не допускає ні в массах, ні серед духовенства, бо католицизм має свої строго определєні інстанції, котрі рішають про те, що і як має бути в Церкві. На жаль по вдачі о. Костельника, яку вже від довгих літ обсервуємо в його публичних виступах, доволі трудно припустити, щоб він дався (,) комуб то не було (,) поучити.

На щастя до таких послідовностей (,) як він (,) доходять серед нашого духовенства вже тільки такі одиниці (,) як візантієць В. Д. С., котрий у тій же „Ниві“ кабоженства майські й до Пресв. Христового Серця називає „так гарним і люблєними“ — в лапках..

Дві одиниці, маючи в руках орган, при сприяючих їм обставинах і браку прилюдного реагування

робили і роблять досі просто немислимий хаос... Ми переконані, що з хвилею (,) коли зачалосся прилюдне реагування на їх руйніницьку роботу (,) наступить вправді зразу певний (!) неспокій (,) як при кожній операції, але кінець кінців вийде на добро нашої Церкви й суспільности".

От шукають соблазни й нахабно завзялися „держати правду в неправді“. о. К-к поручав їм зробити плебісцит щодо редакційного ведення „Нової Зорі“, а вони се перекутили світови на диво. Такий „плебісцит“ дійсно відбувся на загальних зборах священниого Т-ва „Єдність“ 23.IV. 1928, де прийнято резолюцію: „Зібране духовенство одобрює напям „Ниви“, органу нашого духовенства, і висказує її редакторovi повне довіря, признання й подяку“.

Сього року сама редакція „Нової Зорі“ розіслала анкетні картки до своїх читачів, щоби довідатися, як люди задивляються на редакційне ведення „Нової Зорі“. Значить: плебісцит тай то на основі „загального, рівного, тайного і безпосердного голосування“. І се не є „пропагованням протестантської засади“, бо се роблять „вони“! Трясавиця, тай годі! Вони иншим підсувають її, а міжтим самі западаються в неї.

„Датися поучити“—можна би, але нехай перше ті, що так наперлися „поучати“ о. К-ка, навчуться грамотно писати—бодай інтерпункційні правила розуміти (протинки в скобках, яких в їхнім оригіналі нема, нехай їм послужать як перша лекція).

А та алюзія „в сприяючих їм обставинах“—до кого вона відноситься? на кого показують пальцем? (Мабуть тому їх брошульки у Львові не дістанеш... Криються з нею.) „Нива“ виходить з ординаріатським дозволенням, а брошулька „Візантійство і боротьба з ним“, хоч випечатана у Львові, замість місцевого ординаріатського дозволення має „Накладом Т-ва безженних священників ім. св. Йосафата в Станиславові“. Гм! Нема то, як бути „церквою“—незалежною й непомильною, за яку вони заедно себе подають, бо можна громи кидати на „всіх і вся“....

Назва „унія, уніяти“... Пише нам один наш чоловік, що проживає на Волині: „Я сам—може й неслухно—не годжуся на таку назву своєї церкви. Не можу зрозуміти, як це розуміли наші предки, котрі прийняли були ту назву.

Таж ми є католиками в повнім того слова значінню. А унія (unio) після мене рівнається лишень якомусь середникови, через який осягається якусь ціль, як н. пр. рух (motus).

є лишень середником до акту. Як поміж потенцією і актом є рух, так і тут поміж католицькою церквою і церквою не-зединоюю є церква уніятська — „унія“.

Після мене церква може бути лишень підвійна: католицька і не-католицька, а не якась третя, посередня quasi-semi—католицька, чи уніятська, яка являється тут нічим иншим, як лишень середником, самою злукою, самим лучником церков не-католицьких з католицькою.

Цего я навчився від Поляків. Вони нас не знають инакше називати, як лишень „unitami, unicki biskup, unicka cerkiew, unicki ksiądz“ і т. д. і т. д.“

Від себе додаємо, що воно в Польщі так було (ще й до нині се покутує). Тому Австрія й придумала для нас назву „г.р. католики“, при чім нам треба лишитись.

Своєрідні клопоти. В Полупанівці, повіт Скалат, є польський парох, ks. Konstanty Turzański, емігрант з Росії. Його поведінка дає сотні клопоти нашому тамошньому парохови. І так ks. Turz. завзявся займати в своє посідання т. зв. „Святу Гору“ в Полупанівці, де була кам'яна фігура Христа і хрест в нашім посіданню, і там бували відпусти. Спершу пробував судово, але програв. А потім довів до того, що 30.XII.1927 р. „хтось“ розбив ту фігуру Христа і хрест і повалив їх на землю. При свідках він висловився, що „хто ту фігуру знищить, одержить відпущення гріхів“. Пізніше таки забрав ту розбиту фігуру до закрестії свого костела. Нашого тамошнього (в Скалаті старім) пароха на проповідях називає „дідьком“ і т. ин. без кінця. От у нас бувають „своєрідні клопоти“.

Від кількох священиків дістали ми письма, де нам доносять, що воевідства—з покликом на Конкордат § 25 — відкинули їх відклики в справі дорогового податку, і наказали їм платити сей податок титулом ерекціон. ґрунту.

Не знають конкордату. В звязку з зарядженою Митрополичим Ординаріатом продажю части ерекціональних ґрунтів діються неімовірні річі. Уряди земські висилають поліцію, і та по коршмах від жидів допитується, скільки поля і на що священик продає. Цікавий обіжник до постерунків поліції розіслало львівське староство в справі парохіальних рад, бо після цього обіжника поліція має ствердити: „Jaka intencję miał biskup przy zakładaniu rad parafjalnych?“ Та вже хиба гумористичне є письмо Пов. Уряду земського у Львові з дня 7.I. 929. Ч. 2054, яке тут залучаємо.

Do Urzędu gminnego w Zapytowie pow. Lwów.

Powiatowy Urząd Ziemiński we Lwowie niniejszem zawiadamia, że w dniu 11 stycznia 1929 o godzinie 8-mej rano przybędzie do tamtejszej gminy Komisarz Ziemiński celem przeprowadzenia dochodzeń w związku z dziką parcelacją (1) ґрунтів

erekcjonalnych gr. kat. Proboszcza w Zapytowie. W tym celu w powyższym dniu winien Pan Naczelnik gminy względnie jego zastępca wraz z 2 assesorami oczekiwać Komisarza Ziemskiego w kancelarji gminnej o godzinie 8-mej celem asystowania przy dochodzeniach. Obecność p. Naczelnika gminy względnie jego zastępcy jest konieczna.

Komisarz Ziemski

wr. J. Kostuś

Теперішній румунський предсідник міністрів Маню є гр.-католиком. Перед тим був він синдиком гр. кат. митрополита в Бляй (Бляж). От бодай у Румунії гр. католик є „високою фігурою“.

Віроісповідна статистика Давії: національна церква (протестанти) 3,200.37 або 97·9⁰/₁₀₀, римо-католики 22 137 або 0·7⁰/₁₀₀, баптисти 6.989 або 0·2⁰/₁₀₀, жида 5.947 або 0·2⁰/₁₀₀, безконфесійні 12.744 або 0·4⁰/₁₀₀, інші 19.642 або 0·6⁰/₁₀₀. Ударяє малий відсоток безконфесійних, хоч се протестантський край.

Віроісповідні диференціяції на Мадярщині в 1926 були ось такі: 3 рим. катол. віри виступило 1782 душ, приступило до неї 1847, отже було 65 душ звишки; греко-католики мали 37 душ знижки; кальвіни 183 звишки; лютерани 167 знижки; православні 163 знижки; жида 180 знижки (виступило 451, приступило 271); баптисти мали 324 душ звишки. Як на загал, то рішаючими були тут соціяльні причини: гр. католики, православні і лютерани тратять, бо се „чужі“ віроісповідання для мадярів (лютеранська віра уходить за „швабську“); жида тратять в наслідок асиміляції; кальвіни ростуть, бо се „мадярська“ віра; баптисти ростуть, бо й там тепер час сектярської агітації.

Анегдота, що проповідникам може придатися. Вольтер, славний франц. письменник і зідливий ворог обов'язленої віри, в одному товаристві жартував, що продасть своє місце в небі за одного таляра. На се відповів йому один суддя: „закон нікому дозволяє продавати, що не є його власністю. Якщо докажете мені, що ви маєте місце в небі, то я Вам дам не один таляр, але тисячу.“

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець **о. Д-р Гавриїл Костельник**

Вся писанка для „Рідної Школи“!

Конкурс

Виділ Тов. св. Ап. Петра

розписує отсим конкурс на запомоги для гр. кат. убогих Церков львівської Архієпархії. Сума, призначена Загальними Зборами на запомоги, виносить 8.000 зол. Старатись про підмогу можуть дійсно вбогі церкви, члени Товариства, які не залягають із членськими вкладками.

Подання, конкомітовані Урядами деканальними, належить надсилати до

Виділу Товариства,

Львів, Корняктів 1/II.

(Домівка Власної Допомоги),

найдалі до кінця мая с. р.

ЗА ВИДІЛ:

о. Ал. Базюк
голова

о. П. Дзедзик
секретар

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинока українська кооператива

— „ДОСТАВА“ —

у своїх складах: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок
ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16. — —

Направляє старі іризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно зацінами звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, 1. п.
Звертаємо увагу Всц. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попертя.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 зл
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1
Чековеkonto: 151.092.

З М І С Т

о. Сев. Матковський: Рятуймо нашу дітвору	161—166
о. Петро Дзедзик: Розвязка римського питання	166—168
о. Др. Г. Костельник: „Мняще службу приносити Богу“	169—174
о. Ю. Дзерович: Довоєнна праця на- шого духовенства	174—178
о. Анд. Галандюк: Про методу науки релігії	179—185
о. Др. Пелліх: Промова в соймі	186—190
о. Он. Гадзевич: Справа організації слуг	190—191
о. Мих. Мосора: По чий стороні облуда?	191—192
Др. З. Під розвагу нашого духовен- ства	193
Редактори „Ниви“	194
Нові книжки	194—197
Всячина	197—200
Проповіди (додаток)	65—80

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
в проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 zł
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1
Чекове конто: 151.092.

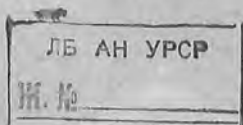
о. Сеч. Маткавський

Рятуймо нашу дітвору

(Докінчення)

Мені здається, що в тім напрямі виховання наших дітей виказує дуже великі браки.

Придивімся от хочби родині тих бідних наших людей, що своє життя ведуть в злиднях. Як мало там того родинного тепла, що людині серце наповняє любовю до свого родинного гнізда, себто батька, матери і ближшої рідні, а не говорю вже о любови до свого народу, до своєї Церкви і до свого обряду. Брак почуття якоїсь спільноти, а вибуялий індивідуалізм; брак виrozumіння другого — хочби навіть собі кровю найближшого, а страшний егоїзм і матеріалізм, самолюбство і заздрість. На се можна дати дуже багато доказів, та се занадто розширилоб отсе моє письмо. Я зверну увагу лиш на одну обставину. Давно жила наша родина вкупі і вкупі працювала на прожиток під кермою батька, чи матери. Нині хлопець чи дівчина, що ледви підросте трохи, старається якнайскорше покинути своє родинне гніздо і заложити своє окреме, а коли його заложить на перекір навіть волі родичів, не журиться вже о долю батька—матери і прочої своєї рідні. Нераз доходить до того, що старший син або дочка живе в добрі, а проча рідня — особливо стара мати і сивий батько—в злиднях коротають свій вік, бо діти розбрились — забрали все, що лише змогли від них, та поволи, в клопотах за свої

діти, майже забули за своє родинне гніздо і не знаходять навіть часу цілими місяцями на відвідини свого старого батька й матери. Правда, життя нині тверде і гірке — і дуже тяжко приходить його вести в нинішніх часах. Та всетаки тільки взаїмна, сердечна любов може його нам нині осолодити і влєкшити, а певно в першій мірі любов родинна. Бо щож частіше й з більшою приємністю згадує кождий з нас, як не свої діточі вражіння і молоді переживання, хочби вони були і не дуже милі? До чого більше лине наше серце, як не до своєї люблячої матери і дорогого батька і до всіх тих осіб, котрі в якихнебудь сердечних зносинах жили з нами і причинялися до розвитку тих наших сердечних почувань? Взагалі чи не кождий з нас, навіть високо інтелігентний чоловік, навіть по-мимо своєї волі, не поступає в життю так, як то було в його батьківськім домі?

Отже треба нам при релігійно-моральнім виховуванню нашої дітвори звертати увагу особливо на любов. Тому то і св. Йоан, коли вже не міг багато говорити, кликав до перших християн: „любіться, дітоньки“. Любов се найвисша християнська чеснота. Ходить тут не так о сю родинну любов, що так скажу звирячу, кровну і племінну, а о ті висші почування спільноти — наших душевних бажань добра — коротко: ідеалів.

Серце кожного з нас бажає собі якнайбільше радости в життю і тужить за нею, а наша бідна дітвори, особливо бідняцька на селі і в місті, позбавлена її, як не цілком, то в великій мірі. Даймо сій нашій дітворі якнайбільше тої радости, зробім їй життя радісним, але так, як сього вимагає наша св. віра і наш народний інтерес. Тоді наша дітвори не буде така похопна до всякої сваволі, нераз аж дикої, а наша доростаюча молодь не буде така похопна до розпусних жартів, вічного гуляння, одним словом: до диких обичаїв. Тоді вона не буде так легко доступна для тої релігійної байдужности, а навіть відступства від св. віри.

Сеж перша і дуже важна ціль нашої організації, здобути діточі серця! А коли здобудемо діточі серця, здобудемо і серця їх материй і батьків. І вони горячо допоможуть нам з усіх своїх зусиль дійти до нашої мети. А отся мета се релігійно-моральне виховання нашої дітвори. Дітвори буде бачити в нас не якихсь чужих, строгих учителів і наставників, але своїх приятелів. Вона приляже до нас серцем, отже і душею, тєді зможемо уформувати ту душу так, як сього вимагає наша св. віра і спасення душ.

Все дотепер сказане — се не щось нового, а знані нам всім річи, однак з цього льогічно виходить: в який спосіб треба нам братися до поправи наших нинішніх, таких прикрих і сумних обставин, отже і до переведення наміреної нами організації.

Мусимо звернути увагу насамперед на передшкільне виховання нашої дітвори. Мусимо в першій мірі старатися здобути діточі серця, даючи їм якнайбільше приємних і радісних хвилин, котрі дітвора мала би причину мило згадувати через ціле своє життя. А так здобувши серця, прибратися й до душі.

Сю задачу може й повинна сповнити так звана „захоронка“. Як вона се має сповнити, не є завданням сього мого письма, бо хоч се не легка річ і вимагає великого знання та витривалости в праці, однак те все знайде кожний, хто сими справами интересується, в різних на сю тему книжках, написаних світлыми педагогами всіх народів і країв.

Я вже вище згадав, що, на щастя, є вже в нас почини такої організації і виховуючих інституцій церковно-суспільних, котрі вже в часті пробують або й виконують з більшим або меншим успіхом свою задачу.

До нашої ціли найблизше стоять захоронки СС. Служebníць Пр. Діви Марії, котрих першим оснувателем був незабутої памяти о Сілецький, парох Жужеля перемиської єпархії. Не моя річ списувати історію оснування і розвою цього згромадження, хочу тільки сказати, що його оснуватель, котрого я лично знав і з котрим я в самім почині обговорював його ідею, мав на думці оснування такої виховуючої інституції. Оскільки виконують ту свою задачу нинішні наші захоронки, не в силі я багато сказати, одно тільки се певне, що тих кількадесять захоронок, по більшій часті дуже бідно вивінуваних і розкинутих по цілій нашій церковній провінції, цілком не вистарчає до осягнення тої ціли ратования не соток, але соток тисяч нашої душевно загибаючої, бідної дітвори.

Ми мусимо створити велику і многочисленну організацію-товариство, котре доложило би всіх зусиль до сповнення сеї великої роботи релігійно-морального виховання нашої опущеної дітвори. Воно має нам дати не лише всі потрібні матеріяльні засоби, але й співробітників в тій праці. Воно не може обнимати лише наше духовенство і монаші чини, але якнайширші круги нашої суспільности — головно батьків і материй нашої дітвори. Воно мусіло би бути щось в роді австрійських „Christlicher Kinderfreunden-Verband“ або „Frohe Kindheit“ і т. п., що числять уже кількадесять тисяч членів, мають кілька сот кружків і свій часопис „Das Kind“. (Ці організації борються передовсім з заразою соціалізму і комунізму, котра дуже сильно розвинулась в нинішній Австрії.)

Певно, що ми не можемо попросту ту чужу квітку пересадити на наш ґрунт, бо в нас інші обставини, інші люди і інші засоби, як там, але всетаки ми багато можемо скористати з їх способів і метод, які вони вже там випробували і досвідчили. Ясною річю, що така організація мусіла би бути цілком аполітичною, що мала би на меті лише релігійно-

моральне виховання дітвори в душі нашої Церкви і нашого народу. Не ходилоб тут о шкільне виховання, бо ту задачу сповняє у нас „Рідна Школа“, але о передшкільне і позашкільне виховання нашої дітвори. Ся інституція мусіла би бути одинока на цілу нашу церковну провінцію. Се конечно — раз для одноцільної організації, а другий раз, що поділи на епархії і т. п. означалиб лише велике ослаблення діяльності і матеріяльних засобів цілої організації. Певно, що не могло би обійтися — з огляду на великий простір без відділів епархіяльних, деканальних чи повітових та місцевих кружків, але вони мусілиб мати спільний провід, в котрім мали би своє слово не лише єпископи і духовенство, але також представники родичів та опікунів дітвори. Розподіл праці тих всіх чинників вказувалиб статuti і регуляміни сеї організації. Вони мусіли би точно означити цілий круг ділання, н. пр. щодо зєднання членів, збирання фондів, закладання відділів і кружків, основування захоронок, де заходить пекуча потреба так, щоби згодом покрити цілий край такими установами. Центральні відділи і осередки мали би задачу кермувати і надзирати діяльність на місцях, добирати людей і співробітників, доглядати все, що діється в цілїм товаристві, винизходити способи і заходи та розділяти призьбрані матеріяльні засоби. За підставу тих змагань організації треба би взяти в першій мірі вже існуючі захоронки й захисти. Однак їх треба би відповідно і доцільно зреформувати. Сі нинішні установи на сім тільки зискалиби, особливо позбулисьби страшної журби о хліб насущний. Та се вже річ і задача нашого єпископату та настоятельства СС. Служебниць Пр. Діви Марії і інших чинів, що удержують захоронки і захисти. Ходилоб особливо о виховання цілої армії робітників і робітниць, що потрудися би в сій інституції. Требаби було устроїти кілька різних відділів, де виучувалисяби одні на добрих учительок і фреблістів, другі на справних і досвідчених лікарів і доглядачів хорих, треті на добрих організаторів і учителів домашнього господарства і т. п., четверті на кваліфікованих учителів, котрі з часом моглиби обнимати і учити в народних школах і т. п. Вкінці й на таких, щоби з викладами і відчитами, кінами і світляними образами обїздили наші села і місточка і так розширювали діяльність та зєднували нових членів і прихильників.

Як бачимо, їх діяльність булаб дуже широка і різнородна.

Одні провадилиб передшкільну дітвору в захоронках і захистах, другі організувалиб і провадили позашкільну науку для дівчат і хлопців. Треті опікувалисяб хорими а з часом і догляданням хорих по шпиталях і лікарських амбулаторіях. Четверті улажувалиби різні свята-забави, вистави, провадилиб хори, бібліотеки для молодших і старших.

Інші займалисяб домашнім господарством, збиранням фондів, видавництвами і т. інше. Така інституція булаб в силі постаратися о відповідні доми і огороди, о відповідне виновання тих захоронок в потрібну обстанову і приряди і т. д.

Така інституція булаб в силі постаратися о достаточне удержання для всіх своїх функціонерів, а не менше і о доживлювання і відповідне лічення найбіднішої дітвори. Як бачимо, така діяльність, розуміється доцільна, булаб не тільки дуже хосенною і благодатною, але zarazом ставала би великою атракцією для організації — так, що кождий, і найбідніший, не тільки стававби її членом, але й не пожалувавби датків на таку хосенну річ.

Така організація відтяжилаб родину в вихованню своїх дітей, вона піднеслаби любов і довіря до нашої Церкви і обряду та свого народу.

З вихованців сеї інституції вийшлиб з часом і нові кадри робітників, котрі, свідомі своєї ціли, не жалувалиб ні праці, ні труду, а докладалиб і свої цеголки до будови великої палати релігійно-морального виховання нашої дітвори, а тимсамим й цілого народу.

Безперечно, що така робота вимагає і часу і витревало-сти, завзяття і жертви всіх робітників і цілої суспільности та що се не легка річ. Однак не забуваймо, що кожду справу, де ходить о спасення душ, певно поблагословить Христос і Пр. Діва, під котрої покровом отся інституція мала би працювати.

Найбільше відстрашуючою річю, безперечно, буде придбання матеріяльних засобів. Але я певний того, що при таких спільних і зорганізованих заходах будуть рости записи і фундації „як гриби по дощі“. Дадуть багато і сі батьки і опікуни, що їх дітвора буде користати з сеї інституції, дадуть де-що і ріжні вистави і свята та т. п. по наших селах і містах уряджувані робітниками такої інституції, дадуть і громади, котрі при теперішнім законі о суспільній опіці обовязані відповідні квоти вставляти в свої бюджети що річно на такі ціли. Тому можна бути певним, що така інституція й без публичної жебранини (що є дуже осоружною річю, а ставить на дуже хитких ногах кожду інституцію, котра спирається лише на принагідних датках) не буде терпіти недостатку. Однак вона мусить бути поставлена не тільки на чисто церковних, але також і на широких підставах цілої суспільности.

Вкінці я цілковито свідомий того, що сей мій проєкт є ще не цілком вистарчаючий, а тим менше звершений; його ще треба широко обговорити, розробити, усистемізувати та розширити, а се має нам дати широка і вичерпуюча дискусія, до якої я отсим всіх люблячих свій нарід і Церкву та людий доброї волі і охочих до праці запрошуюю. А zarazом прошу

редакцію „Ниви“, як і другі християнсько-католицькі часописи, о відкритті своїх шпальт до такої дискусії.

Остерігаю всіх, щоби отся дискусія не скінчилася на балачках, а може і сварках, але щоби найскорше зєднала нас всіх до діла—доцільного і хосенного виховання нашої бідної, опущеної та нещасливої дітвори по наших селах і містах, що тисячами пропадає для Церкви і народа, а що найважніше для неба.

Отці наші духовні, браття і сестри, батьки та матери, рятуйте нашу дітвору!

о. Пётро Дзедзик

Розв'язка римського питання

(Докінчення)

2) Зміст підписаних договорів.

В склад договорів, заключених між італ. правительством і Апостольською Столицею, входять:

- а) політичний трактат, що розв'язує римське питання,
- б) конкордат, що управилює відношення італ. правительства до католич. Церкви в Італії,
- в) конвенція, яка управилює фінансові справи поміж Апостольською Столицею і Італією.

Політичний трактат обнімає 27 артикулів. Головні постанови його такі:

1) Обі сторони приймають перший артикул італ. конституції із 4.III. 1848, по якому католич. релігія являється головною і пануючою релігією Італії.

2) Створена церковна держава „місто Вайтикан“ (Citta Vaticana) являється повною власністю Ап. Столиці із абсолютною владою, суверенною юрисдикцією і виключною інгеренцією її на цій території. (Площа св. Петра, яка входить в склад території „міста Ватикану“ отворена буде до публичного ужитку і піддана під охорону італ. поліції.) Границі міста Ватикану зазначені в пляні, який залучений до трактату.

3) Місто Ватикан буде вивіноване італійським правительством у публичні інституції і чинности, як напр. залізничний двірець, пошту, безпосереднє получення із іншими державами за помічю телеграфу, телефону, радіотелефону (і т. п.).

4) Церковні достойники і особи, що належать до папського двору, які мешкають поза територією міста Ватикану, користають із спеціальних охоронних прав, також святині і деякі будівлі поза містом Ватикану, у яких устроїла або

устроїть Ап. Столиця свої конгрегації, як також уряди, хоч і до справовання своєї адміністрації, користають із права екстериторіальності.

5) Італійське правительство признає Ап. Столиці активне і пасивне право посольства, згідно із постановами міжнародного права.

6) Обі сторони зобов'язуються удержувати між собою нормальні дипломатичні зносини при допомозі італ. амбасадора, акредитованого при Ап. Столиці і Ап. Нунція при кор. дворі.

7) Скарби мистецтва і науки, існуючі на території міста Ватикану, будуть доступні ученим і подорожникам.

8) Італ. правительство матиме право, на просьбу Ап. Столиці, карати злочини, поповнені на території „міста Ватикану“, а Апост. Столиця видаватиме італійській державі особи, які поповнили злочин на території італ. держави, а схоронилися опісля на території міста Ватикану, щоб уникнути кари.

9) Ап. Столиця заявляє, що територія міста Ватикану позістане все неутраальною;

у ривалізації держав щодо дочасних дібр заховуватиме Ап. Столиця повну неутраальність, уживатиме тільки своєї моральної поваги, як посередниця миру поміж спорючими державами, коли ці держави заапелюють до неї в цій справі.

Трактат кінчиться ось такою обосторонньою заявою:

Апост. Столиця уважає, що днесь підписані договори дають їй достаточну спроможність виповняти свобідно і незалежно свою суверенність у виконванні пастирського уряду над римською дієцезією і кат. Церквою в Італії, як також над вселенською Церквою.

Заявляє далі, що римське питання являється остаточно і невідклично розв'язаним, а тим самим неіснуючим.

Ап. Столиця признає королівство Італії під династією роду Сабавдського із Римом, як столицею італійської держави.

Італія зі своєї сторони узнає державу „місто Ватикан“ (Citta Vaticana) під суверенністю суверена папи.

6) Конкордат, обнимає 45 артикулів. Найважніші його постанови такі:

Після вступного ствердження, що освячений характер Риму, як осередка катол. світа і суверена папи, має бути надалі задержаний і італ. правительством бережений, приймає італ. правительство м. и. такі постанови:

1) Клир матиме можливість свобідно виконувати свій пастирський уряд у святочні дні, установлені Церквою, а приняті державою.

2) Італ. армія одержує духовну опіку капелянів.

3) Процедура номінації архієпископів і єпископів подібна, як у конкордатах інших держав.

Присяга єпископів подібна, як у Польщі.

В неділі і свята долучені будуть до Сл. Божої молитви за державу і італ. короля.

4) Італ. церковне законодавство буде зреформоване до вимог трактату. Реліг. конгрегації признається правними особами і дається їм свободу орудування церковними добрами, в границях постанов цивільних законів про набування дібр інституціями, що признані правними особами.

5) Італ. правительство признає цивільні правні наслідки церковного подружжя, заключеного по постановам канонічного права. Передшлюбні оповіди оголошувані будуть так в парох. церквах, як також громадських урядах. Досліджування причин уневажнення законно заключеного, а не довершеного ще подружжя, застережене компетенції церк. трибуналів. Добровільні сепарації переводить цивільний суд.

6) Наука релігії в середніх школах означена буде програмою, уложеною між Апост. Столицею і італ. державою.

7) Італ. правительство признає існуючі організації „Катол. Акції“, що працюють для розширення і здійснення катол. принципів, під безпосередньою залежністю церковної ерархії, під умовиною, як ця акція не доторкатиме політичної партійності.

в) Фінансова конвенція :

Італ. держава зобов'язується заплатити Апост. Столиці титулом відшкодування за події із 1870 р. 750 мільонів італ. лірів і зложити stock номінальної ренти в суми 1 мільярда лірів, як найнижшу рівновартість тої суми, яку держава булаб заплатила досі Аполъст. Столиці, виконуючи зобов'язання гарантійного закону із 13. мая 1871. р.

Всі ці 3 договори (політ. трактат, конкордат і фінансова конвенція) мають бути найдалі до 4-ох місяців (від дня підписання) ратифіковані папою і італійським королем. Увійдуть в життя із хвилию виміни ратифікаційних грамот.

„Мняще службу приносити Богу“

На маргінесі брошури:

„Др. Осип Назарук: Гр.-Католицька Церква і українська ліберальна інтелігенція.“

Загальний огляд сучасної української кирилі на церковній області в краю і на еміграції. Написаний з приводу критичної праці п. в. „В імя правди“ котру проти свого Єпископа і проти Римської Конгрегації для Східної Церкви окремою брошурою написав і своїм коштом видав і.м.н. учитель Роман Гамчикевич, уважаючи себе приятелем Католицької Церкви і навіть католиком.

Львів, 1929. Накладом „Правди“. Стр. 148.

Бувають бесіди, статті і книжки, на котрі чоловікові з правильним людським почуванням прикро відповідати. Як кожний організм, так також кожне слово має своє „нутро“, а хто до твоїх слів так підходить, що кожному з них розпорює „живіт“, щоби випустити з нього „нутро“, й обсмаркувати тебе нечистю, від такого, якщо тільки можеш, утікай і не відзивайся до нього. Не видержиш такої конкуренції, якщо в тебе правильне людське почування.

Ось з тої рації я найрадше мовчанкою збувся би наведеної брошури п. Назарука. Якби тільки я міг! Та на жаль не можу, бо обставини змушують мене відповідати. Ось в останньому числі (з 12. V. с. р.) „Gaz. Kościeln-oj“ вже є відгомін на ту брошуру:

„Dr Osyp Nazaruk, redaktor chszęsijańsko-demokratycznej „Nowej Zorji“, poddaje list prof. Hamczykiewicza surowej krytyce i na tle argumentów, wysuwanych przez prof. H., wykazuje sposób myślenia i odnoszenia się do spraw kościelnych liberalnej inteligencji „ukraińskiej“, do której zalicza i niektórych duchownych (np. X. dra Kostelnika, redaktora „Nywy“).“

Ясно, що тенор того відгомону „скроплюється“ на мені. Нічого дивного, бо сама брошура ще куди виразніше говорить:

„Я мігби ще довго описувати подвиги о. Костельника, котрого далеко загнали прияне відношення до таких „поважних людей, як п. проф. Гамчикевич“. Але думаю, що й сього досить, щоб — 90 % вини зняти з „поважного п. прсф. Гамчикевича“ (,) як протицерковного полеміста (,) й переважантий її поважно на о. Гавриїла Костельника, гр.-кат. священника і редактора у Львові“ (стр. 126).

„І чого ти хочеш від свідських інтелігентів, котрі підривають повагу гр.-катол. гієрархії, коли на очах всіх священник, котрий літами видає орган для гр.-катол. духовенства, бере в оборону автора безпримірної протицерковної брошури?“ (127).

Завважую, що я п. проф. Гамчикевича знаю тільки з виду, ніколи в житті я з ним не говорив і не переписувався. До того можу зрадити тайну, що я знав (від інших людей), що проф. Гам-ч хоче видати свою брошуру, але я рішучо не погоджувався з виданням такої брошури (так само загал перемиської інтелігенції, тому проф. Гам-ч і видав брошуру своїм накладом). Отже не маю ніякої підстави боронити брошуру проф. Гам-ча, ані його самого у зв'язку з тою його брошурою, тільки бороню святу „фірму“ Христової віри й катол. Церкви, а при тім і себе самого, бо змушений до того. Полемічна метода п. Назарука з ґрунту річи нехристиянська — старинні софісти й фарисеї були тільки діти в своїй штуці в порівнянні з ним. Ось що! Якби п. Назарук написав і видав отсю свою брошуру тільки в своїм імені, як се зробив проф. Гамчикевич, то я й пером не рушив би. Мало ж то ворон крякає?!.. Але так, як є („Накладом „Правди“ — чомуж саме накладом невинної „Правди“, христ. часопису для простолюддя?!), то його брошура має ширші і поважніші підвалини. Автор сам заявляє:

„І не ні своє бажання взявся я писати сю працю. Мене попросили написати лиш рецензію на брошуру п. проф. Гамчикевича, а що та рецензія розрослася, в тім очевидно вина моя і моїх професорів (що не навчили мене коротше писати)“ (136).

Колиж „попросили“, то видно, що й одобрили (вправді книжка не має ніякої церковної апробати). Я міг би тут взаїмно віддячитися за тих „90% вини“, однак я полишаю се здогадливі читачам. А піднесу тільки те, що мене болить і непокоїть, а саме: що полемічна метода п. Назарука може мати тільки один „успіх“ — відогнати якнайбільше нашої інтелігенції від Церкви, а святу назву „католик“ зробити ненависною в нашій суспільності.

Я мусів добре знасиловувати себе, щоби до кінця перечитати ту славетну брошуру п. Назарука, котрої заголовок починається словами „Гр.-католицька Церква“. А коли її перечитав, то стихійно станув мені перед очима образок: їде собі по великому місті карета, в ній церковний достойник, а на козлі сидить один „зі служби“, що гей несамовитий погрожує руками всім стрічним людям, від часу до часу показує їм язик і викрикує на всі боки: ви ліберали, дурні, бунтарі, большевики, а я собі католик!... Чи се має бути католицька реакція на суспільні прояви?!

Пригноблюючий образок! Він був би дуже смішний, якщоб карета була порожня.

Шукаю в св. Письмі взору-аналогії для такого типу „церковного“ промовця, яким у сій брошурі представляється

п. Назарук. Не є таким типом ані Йоан Хрест., ані сам Христос, ані Ап. Павло, ані Ап. Петро, ані діякон Стефан. Зате дуже підхожим типом є той „зі слуг“, що то „вдарив Ісуса в лице, кажучи: Так відповідаєш первосвященникови?“ (Йоа. 18, 22), тай взагалі ті „зі служби“, що накривали лице Христови, плювали на нього, знущалися над ним, кажучи: „Проречи нам, Христе, хто тебе вдарив?“ (Мат. 26,68).

Отся служба також гиступала в обороні своєї, й то правдивої, Церкви — „м'яще службу приносить Богу“, а в дійсности знущалася над Богом.. Життя так дивно скомпліковане, що се й нині, в Новім Завіті, аналогічно можливе. Тільки під Христом тут не треба розуміти проф. Гамчикевича, чи мене негідного, але те, що Христос Господь означив словами: „царство бже в вас“, чого він був найвищим представником і учителем. Се те релігійне коріння, яке, коли при допомозі божої ласки розростеться, видає з себе плід — „царство бже“. Се діточа щирість, любов до правди („більше треба слухати Бога, як людей“), „ціломудріє“ (зібрання всіх расій і зведення їх в гармонію), святість етичних почувань, смиренність... Ось се те, що п. Назарук безшабашно топче, знущається над ним, певний себе в своїй „службі“, й витворює якийсь одіозний, карикатурний „католицизм“, що опинився без християнства. Не християнин, тільки адвокат, тай то кримінальний, говорить з нього. Всяку справу виверне й викривить, усяке слово надужие, всім досолить, щоб тільки осягнути своє: емігранти — не емігранти, інтелігенти — не інтелігенти, народ — не народ, а всі до купи дурні, недочені, сліпі, руїнники...

Якби розбирати його брошуру сторінку за сторінкою, речення за реченням, то треба би мабуть 6 разів стільки написати, як його брошура, отже треба би повторити те, що втяв сам п. Назарук: проф. Гам-ч написав брошуру на 24 стр., а др. Назарук відповів йому на 148 стр. (та йому за се певно заплатили, й то від сторінок...). Історія, котра зможе колись оперувати всіми даними, зробить се коротше й більше переконуючо. А я наведу тільки дещо для ілюстрації.

„На нашу думку Вп. пан пр фесор заслуговує разше на молитву за його ум, чим на викляття з його виступ“ (26) „... при вс.х иньших необсяжних студіях п. професора“ (94).

„Річ ясна, що неможливо поважно думати про „переслухання Ординаріату“ богословським виділом, але коли хтось уважає такий виділ компетентним для видавання „рішень“ про поведіння Ординаріатів, то повинен ту „верховну владу“ над Ординаріатами (!) бодай запитати, чому вона видає „рішення“ про зарядження Ординаріатів, не переслухавши їх! Один прозв української анархії тягне за собою цілий ключ таких проявів — аж поки не дійде до абсурду.“ (63). „Латинізація“ й „польонізація“ се два такі ржні й далекі собі по суті поняття, як пр. вєлізо й кукурудза“ (88).

Може бути десь в Африці, але не в нас, пане адвокат!

„... сьогодні нвйбільше жалю у своїм духовнім „розвитку“ істота, а при тім страшенно зарозуміла й уперта се пересічний інтелігент: він ніде не був, нічого не бачив, все забув, нічого не навчився, — але нікого над собою не признає і кождий себе самого уважає „авторитетом“ у всім“ (99).

„На основі читання писань о. Костельника можна набрати переконання про його природні здібности, але не можна набрати переконання проглибоку освіту у нього. Та все таки аж на стільки геобразований він не може бути, щоб не знав...“ (124). „Епископ не розуміється на тім, що його орган ширить богохульство, ні редактор того органу, о. Епіфаній Теодорович ЧСВВ (котрий довгі літа редагував „Місіонаря“ й релігійні календарі), але розуміється на „богохульстві“ о. Костельник, ну й оповіщує про се „народови“ та „всій Україні“. Коли таке дійсно безпримірне диво стверджено в „Новій Зорі“, о. Костельник обурювався, що — мовляв — „вирвано“ речення з його писання“ (125).

„Все те очевидно мусить знатио. Костельник. Але для гаргого ефекту в полеміці не вагається кинути в суспільність погляд, що якраз від хвилі покинення Англійцями католицизму стають вони щораз то „щасливішим“ і „могучішим“ народом... Отже... чого ще надуматися? Так Англійці вже не тільки над тим думали, але і спрактикували...“ (125).

І ось так без кінця й міри — все вивернене й викривлене, скарікатуризоване. Др. Назарук се криве зеркало, що ніякій річі не лишає її пропорцій і гармонії, але все ломить і обнаружує.

Авжеж капітальні його наруги з мови проф. Гам-ча.

„Поминам на разі те, що останні два словечка („здавковими загальниками“) п. професор взяла живцем з польського на взір звороту „бачений перепих“, бо про те, як п. професор і український патріот „орудують“ українською мовою, требаб поговорити окремо“ (20).

Чиста іронія, бо й сам п. Назарук в тій своїй брошурі не краще „орудує“ українською мовою. От хочби вже в самім заголовку: „окремою брошурою написав і своїм коштом видав“ („брошурою“ ніхто не пише, тільки пером!); „певний“ п. Назарук уживає в значінню „якийсь, означений“, „стислий“ в значінню „точний, вузький“, що є кричущим польонізмом; завсіди пише „єсть“ (архаїзм); спосіб писання в нього не послідовний: н. пр. „щасливіщий“ — „могучійший“. А як він „орудує“ протинками, ну то се вже вершок недбалости або й незнання — в такого „вселенського всевчителя“, за якого п. Назарук накидує себе „всій Україні“ на спасення. Кілька примірів:

„Не дуже довго потребає, як з кітла, колоченого „суверенними“ агітаторами (,) зачнуть усуватися що поважніщі люде... Інститут той мусить падати в руки що раз то гірших дематорів (,) аж поки не перейме над ним „протекторату“ відома зі св. Письма „мерзость запустінія.“ А суспільність, — котрої збори однудушно (!) по найдурніщих „аргументах“ (,) які вище „язовано“ (,) приймають до відома і то однудушно початок очевидної руїни...“ (на стр. 75).

(В оригіналі нема противників, котрі тут зазначені в скобках.) Не є се друкарські похибки, бо такі „недоглянення“

чергуються на кожній сторінці, а брошура видана без замітніших друкарських похибок. Ой „врачу, врачу“!

Для мене ясно, що письменник з такими великими претенсіями, як п. Назарук, котрий і по своїй сороківці літ не навчився протинками орудувати як слід, не має звичаю, а наслідком того, хочби й як був талановитим, не має ні спроможности вповні щиро, дрібничково, точно, об'єктивно до повного самозаперечення передумати проблеми, про котрі пише, а накидується тільки позрами, бо се лекше доступне. І тому не може бути такий письменник учителем ані суддею в релігійно-церковній сфері, де треба передумати і в гармонію звести небо й землю, надприроду й природу, історію й теперішність, зміст й форму, Христа-Царя й Христа-сина теслі... А коли п. Назарук всетаки накидується за такого вчителя й суддю, то се таке недібране, як колиб хто грубим шлюсарським пильником гладив зслотий годинник. Воював позорами п. Назарук проти релігії й Церкви, доки був радикалом. позорами воює він і тепер — тільки вже в рамках релігії й Церкви. Зрештою тих „90% вини“ має своє значіння... „Мняще службу приносить Богу“.

З усього, що п. Назарук понаписував проти мене в тій своїй брошурі, ще найповажніше представляються його закиди: а) чому я помістив у „Ниві“ (чч. 11—12 за 1926 р.) новинку: „Зле діється в єпархії єп. Богачевського“? і б) чому досі не відкликав її?

„Тепер о. Костельник винен прилюдно дати відповідь, також у пресі, чому він до сеї пори не старався направити того, що зробив, хоч всі винуватки того бунту і розвалу Церкви прилюдно зробили се“ (121).

Волів би я прилюдно не відповідати на се візвання — саме з тої самої рації, задля котрої я досі не зробив того, чого домагається від мене п. Назарук. А се та рація, що я й нині по своїй совісті й знанню не можу випечатати, що „там добре діється“. Вправді п. Назарук заперечив всі вістки подані в тій новинці (крім одної, що відносилася до о. мітр. Жука), алеж то він загалом усе перечить, якщо йому так треба. В тій новинці я помістив тільки те, що до мене писали священники з Америки — й то не ті, що були в опозиції до єпископа. Мій редакторський обов'язок казав мені поінформувати наше домашнє духовенство про небезпеку, яка витворилася в нашій американській Церкві. Вправді опісля, на візвання Апост. нунція, майже всі (п. Назарук каже, що „всі“) опозиціонери - священники піддалися єпископові й підписали формуляр, у яким відкликали всі свої „противні католицькій карності і для згіршення вірних дані виступи“, однак я діставав вістки, — що се тільки позірне й зверхнє успокоєння. Найновіший лист (з 27. V. 1929) каже: „Наша Церква стратила 19 парохій. Одинайцять священників поки-

нуло єпископа і вони душпастирюють суспендовані на своїх парохіях." Не маю причини не вірити поважному авторови сього листа, однак дуже буду радий, якщо п. Назарук і ті найновіші вістки заперечить — очевидно не тільки пустим словом.

Зрештою в цілім подвизі п. Назарука не дуже то чисті рахунки. Він мені (не говорю вже про інших) дає лекцію, що „католицизм має свої строго опрєдєлені інстанції, котрі рїшають про те, що і як має бути в Церкві“, а я ніби то явно пропагую протестантську засаду (гл. „Нива“ ч. 4. з с. р. стр. 157), називає мене руїнником, анархістом.. Себе він представляє як примірного церковника-католика. Якщо се дійсно так, то він повинен знати, що я маю над собою вищу й найвищу церковну владу, і туди, до тих властей, він повинен би післати скаргу проти мене.. А він відкликається до суспільної опінії — точно по „протестантській засаді“!.. Кожний здогадливий чоловік зрозуміє, що на тому ще не конєць.

Посередно п. Назарук кидає пляму на Управу нашої Львівської архієпархії, де то такі „протестанти“ й „руїтники“, як я, „при сприяючих їм обставинах“ безкарно гуляють... Але, дякувати Богу, власне в нашій архієпархії — зпоміж усіх українських гр. катол. єпархій на світі — найкрасший мир, і навіть такий дивоглядний „ревнитель“, як п. Назарук, тут — а до того на удержання товариства з чужої єпархії — може нешкідливо буюти...

От бачите, пане меценасе й редакторе, такі то бувають всякі ріжницї щодо практичного розуміння євангельських слів: „мняще службу приносити Богу“.

о. Д-р. Г. Костельник

о. Юл. Дзєрович

Довоєнна праця нашого духовенства

(Продовження)

9. о. Данило Танячкєвич

Незвичайною повагою тішився в останнім чвертьстоліттю XIX в. о. Данило Танячкєвич, парох Закомаря, одной з найбільших голодівок львівської дієцєзії. Сухорлявий, з довгим носом, в чорній „піюсці“ на голові все з таємничою вимовою на устах, робив він вражіння аскєта пророка. І справді був це незвичайний чоловік. Ще будучи питомцем семинарії, стояв він в переписці з багатьма нашими письменниками, а і сам забирав часто голос в ріжних ноціонально-суспільних спра-

вах, підписуючись псевдонімом „Обачний“. І так в р. 1871, коли у Львові відбувались арештування і ревізії задля соціалістичної пропаганди, захопили ці ревізії і нашу богословську молодь. Два рази відбувалась тоді строга ревізія і в духовній семінарії — однак безуспішна. Налякана духовна власть, не зважаючи на негативний вислід ревізії, виключила з семінарії 18 питомців, та опісля їх приймала на підставі посвідки поліції. Тоді то забрав голос Данило Танячкевич, який написав брошуру „Соціалісти між семінаристами?! студія на нашім церковно народнім поли, призирана о. Обачним“. Автор критикує відносини в духовній семінарії та виказує потребу реорганізації семінарії. Зокрема підносить, що ані митрополит Йосиф Сембратович, чоловік правдиво побожний, але улягаючий впливам офіціала о. Михайла Валяви Малиновського і свого камердинера, відомого Сороки, ані ті люди, котрим віддано провід наших церковних діл, неспосібні до такої реформи, і тому жадає, щоби митрополит дібрав собі суффрагана в особі д-ра Сильвестра Сембратовича, професора догматики на львівському університеті і редактора „Руського Сіона“, і йому віддав заряд дієцезії. І справді це сталось, але аж по процесі Ольги Грабар.

В першій половині місяця марта 1897 відбулись славні баденівські вибори з військом, жандармерією, з проливом крові і сотками увязнених. Наш народ боровся неустрашимо та на виборчім побоевищі поклав свої жертви, а до парламентувійшло з цих виборів 63 Поляків, 6 Жидів і 9 Українців, а між ними о. Данило Танячкевич побіч Др. Романа Ярошевича, о. д-ра Івана Гробельського, Модеста Каратницького, Ксенофонта Охримовича, Наталя Вахнянина, Ол. Барвінського, о. Корнила Мандчевського і д-ра Теофіля Окуневського.

Сейчас на першім засіданні дня 30. марта 1897 зложили Др. Окуневський, Др. Ярошевич і о. Данило Танячкевич заяву в Президії Палати послів, що в Сх. Галичині вибори переведені з 8 убитими, 29 пораненими і понад 800 увязненими, що теперішнє правительство не жахається ніяких насильств, щоби не допустити до свободної волі української нації, що український народ в Галичині поставлений перед альтернативу: або мовчати, або умирати, що боротьбу за права, запоручені конституцією, уважається з боку правительства наче злочинне повстання і так представляється його цісареві, — і тому підписані, йдучи за голосом всего українського населення, будуть поборювати отсе правительство всіми способами, та подадуть руку тим заступникам інших народів, котрі подбають про охорону національних меншостей.

Дня 24. мая 1897 поставив о. Танячкевич внесок на предложення адреси чину (Tatadresse), дальше внесок на ухвалення закону про егзистенцію для забезпечення „minimum“ удержання і внесок на виконання закону про народности, як

переведення артикулу із основного закону з р. 1867. Всі ті внески були „голосом вопіючого в пустині“. До заглушення голосів української кривди причинились на жаль і т. з. „камеральні“ посли під проводом проф. Натала Вахнянина, які увійшли до правниці для попирання правительства Баденього.

Коли по упадку габінету Баденього і Гавча президентом міністрів став чеський феодал граф Франц Тун і заявив, що привительство бажає привернути нормальні відносини в парляменті і хоче відноситися справедливо до всіх народів держави, тоді горстка наших незалежних послів піднімала своїми внесками інтерпеляціями і промовами всякі заходи для усунення самоволі і надужиття краєвих властей. Тоді посол Танячкевич виступив з наглим внеском в справі уділення нового кредиту для злагодження голоду у всіх краях, навіщених елементарними нещастями.

Заходом покійного Данила Танячкевича дістали наші вдовиці по священниках т. зв. „дар з ласки“ монарха по 50 гульд. на рік. Досі правительство не давало нічого вдовам і сиротам по священниках і отсе були перші леди проломані, що бодай щось капнуло з державної каси, бодай як „дар з ласки“ для цих найбільшніх з найбільшніх.

Покійний о. Данило був потрохи оригіналом і мав дивачні помисли. І так на одно засідання віденьського парляменту вніс сніп терна, як продукт галицьких піль під мачошиною рукою правительства і як символ терпінь народу. Про заслуги його на економічному полі, буде мова пізніше.

10. Микола Січинський.

Великим розголосом і популярністю за свої відважні промови, пересякнені наскрізь патріотичним духом, втішався пок. о. Микола Січинський, парох Стопчатова в Косівщині. Особливо його промова дня 19 жовтня 1883 в дебати про покриття недобору краєвого фонду мала наскрізь політичну ціху і зробила велике вражіння в соймі і в українській суспільности. Він закинув краєвому маршалкови Миколі Зиблікевичеві, що він забув про своє походження з руської крови і в своїй приватній промові ще подразнив українських послів; — закинув о. Січинський галицьким верховодам, що вони не узглядняють прав українського народу, а живуть пустою мрією винародовлення; — згадав про недопущення Українця на члена Краєвого Виділу, вкінці підніс потребу реформи податкової системи в напрямі прогресивного доходного податку і збереження мінімум існування.

Рівнож замітний був внесок посла Січинського в соймовій сесії 1887 року в справі дорожого закону, щоби приготувити знесення роботи і заступлення її додатками до податків.

о. Січинський помер, на жаль, невдовзі по одержанні презенти на Стопчатів у 45. році життя.

11. Теодор Богачевський.

При соймових виборах в р. 1901 вийшло до Сойму всього 13 наших послів, з того 3 священики, а саме: вічний посол Корнило Мандичевський, парох Надвірної, москвофіл о. Віктор Мазикевич і о. Теодор Богачевський, парох Голині, калуського деканату. Із цих трьох наших заступників один о. Богачевський працював за всіх, промовляв часто і відважно, а за свою суспільність обрав шкільні справи. І так прим. дня 10. жовтня 1905 поставив о. Богачевський внесок на заснування української реальної школи в Долині і цей внесок у довшій промові мотивував. Так само, коли в галицькій Соймі в р. 1907 пришло друге читання пропозиції про зміну закону о Раді шкільній краєвій, щоби їй дати безоглядну владу над цілим шкільництвом в Галичині, о. Богачевський wraz з покійним Олесницьким промовляв проти цього пропозиції, але їх голос був голосом вопіючого в пустині. Закон ухвалено.

Дуже знаменну промову виголосив о. Т. Богачевський при дебаті над стрейками дня 29. грудня 1902 р. Він виказав тоді сторонниче поведіння властей супроти стрейкуючих і ворожі тенденції по стороні дідачів. Колиби ті стрейки робили Мазури, казав він, — то це вас не дивувало, бо там бачили ви різницю в р. 1846 і недавні жидівські погроми, але це вас дивує, що той руський народ, який досі давав собі кілки тесити на голові, нагло сказав: досі, а не далі! Це вас страшить!...

12. о. Александер Стефанович.

Священик-патріот, що протягом п'ятидесяти чотирох літ своєї духовної служби, служив своїй народи на різних ділянках національного життя, є ще й нині все діяльний, все рухливий о. Александер Стефанович, висулений катехит жіночої учительської семінарії у Львові. Хоч сам був близьким свояком пок. крил. Антона Петрушевича, москвофіла, став о. Стефанович від самого початку своєї священичої діяльності в ряди свідомих борців за право українського народу, за права його мови. Невсипучий у праці на народньому полі спішить всюди, куди його кличе народний обов'язок. Постараюсь і я представити в коротких словах богате в плоди життя нашого церковно-народного діяча та цими стрічками доповнити поміщену на сторінках Ниви в р. 1923 статтю о. І. Рудовича п. з. „П'ятидесятилітній ювілей священства о. сов. Александра Стефановича“.

І так, коли в р. 1895, посол Барвінський і товариші по-старалися в дні 23. січня 1895 про зложення свого Головного руського виборчого комітету, щоби перевести вибори до сойму в мирі, без насилування і деморалізації, о. Ал. Стефанович став членом Руського - народного незалежного виборчого комітету під проводом Василя Нагірного. Мимо заманчивої „християнської“ етикетки комітету посла Барвінського не дався о. Ал. Стефанович туди втягнути, хоч пішло туди багато наших священиків. Прийшло тоді до виборів і наших передових людях, як Романчук, Олесницький, Король, Гурик, а інших повалено серед надужитів і пресії.

Коли в р. 1899 дійшло до злуки народовецької партії з правим крилом радикальної партії і в тій цілі скликано „Народний Зїзд“, то о. Стефановича вибирає зїзд як члена відділу „Тіснішого Народнього Комітету“ (побіч пок. о. Александра Темницького) представником духовенства.

Якою повагою втішався о. Стефанович в найвисших наших партійно-політичних організаціях, можна вносити з цього, що на нарадах народного зїзду в днях 25 і 26 грудня 1906 реферував він про справу посольських кандидатур, як знаємо, справу дуже вражливу, бо тут розходиться о вдоволення амбіцій кандидатів на послів.

В р. 1903 — в дні відкриття в Полтаві пам'ятника Івана Котляревського засновано Екзекутивний Комітет будови українського театру у Львові, і комітет цей оголосив відозву до українського народу галицької землі, щоби складав датки на будову театру, а до комітету цього війшов також і о. Александер Стефанович.

В дні 18. липня 1904 р. відбулося у Львові перше віче українських учителів й учительок з Галичини і Буковини під проводом о. Ал. Стефановича. Наше учительство вступило на новий шлях солідарної праці в обороні української школи і народних інтересів. Воно дало почин до заводових установ нашого учительства.

Обговорюємо тут лише довоєнну працю нашого духовенства і тому не можемо дати заокругленого образу праці о. Ал. Стефановича, бо тут требаби ширше згадати ще про його живе заінтересування священичою кооперативою „Достав“, якої предсідником є о. Стефанович ще і досі; про його велику діяльність як члена Ради шкільної львівської міської, про його велику і успішну опіку нао школою ім. М. Шашкевича; його численні статті на біжучі політично-національні і церковні теми по наших часописах, меморіяли в справі унії і инь.

о. Анд. Галандюк

Про методу науки релігії

Що таке метода?

Кожда успішна праця на полі наукових дослідів, навчання і виховання вимагає розумного, одномірного, послідовного поступовання по основним принципам і загальним правилам у противенстві до неупорядкованого поступовання, де рішає тільки випадок або хвилева вподоба. Покликаний фаховець саме тим різниться від звичайного ділетанта, що при своїй праці послуговується відповідною методою.

Метод є багато, бо кожда самостійна наука має свою окремішню методу і кожний розвиток науки потягає за собою разом поліпшення методи.

Окремі методи входять в обсяг дидактики, науки, що подає правила і вказівки, як належить уладнати навчання, щоб воно доправадило до цілі. Дидактика опирається на логіці і психології та подає загальні принципи, що відносяться до всіх предметів навчання, до всякого научного змісту. Але поодинокі предмети науки вимагають специфічного поступовання при науці, залежно від їх змісту, від їх научного матеріалу. Тому до кожного предмету можна подати ще деякі потрібні принципи навчання. Поданням й уоснованням тих принципів займається методика поодиноких предметів. Методика навчання заставляє учителя до розумного, одномірного, послідовного поступовання, опертого на етичних, логічних і психологічних принципах і змушує його, щоб здавав собі справу з кожного кроку в навчанню. Рівнож наука релігії уділяється по своїй окремішній методі, якої правила і принципи подає катихетика.

Безоглядно добра метода навчання може бути тільки одна, але вона є покищо ідеалом, до якого всі стремимо. В пошукуванні за тим ідеалом робимо нові відкриття та творимо переходові методи, щоб таким робом надблизитися до абсолютної, безоглядно доброї методи, про яку мріяв голосний реформатор німецького шкільництва і творець новітньої педагогії Іван Гейнріх Пестальюці.

Архітектонічну цілість методи навчання становлять три слідуочі складові елементи: хід навчання, форма навчання і тон навчання. Хід навчання рішає про назву методи, бо він є найважнішою, найбільше суттєвою частиною навчання, хоч иноді можна також подибати в теоретичних підручниках назву методи, яка залежить від форми навчання.

Хід навчання.

Ходом навчання зовемо логічне упорядкування гадок, що пересуваються при навчанню. Він може бути аналітичний

або синтетичний, дедукційний або індукційний. Коли відомости, що доторкаються одного предмету, є подавані в сей спосіб, що найперше подаємо відомости, що відносяться до того предмету як цілости, а опісля відомости, що відносяться до його частий, тоді назвемо таке упорядкування научного матеріалу аналітичним ходом. Перші відомости відносяться до навчаного предмету як цілости, другі до його частий. Відворотний порядок, коли подаються найперше відомости, що відносяться до поодиноких частий предмету, а потому відомости, котрі відносяться до нього як цілости, зовемо синтетичним ходом. Аналітичний хід розкладає передовсім цілість на части, вирізняє відрубні сторони і складові чинники, довершує чинности докладної та подрібної обсервації. При синтетичнім ході вправляється думання ученика в напрямі лучення частий в цілість; виступає тут конструкційне і комбінаційне думання. Аналітичним ходом послуговуємося, коли цілість, як така, є вже знана ученикови, а при науці ходить о се, щоби дати погляд на характеричні подробиці і властивости та звернути на них особливу увагу. Кожиж предмет, як цілість, ще незвідний або малозвідний ученикови, послуговуємося синтетичним ходом. Аналізу і синтезу зовемо реальною або логічною, залежно від того, чи вони доторкаються предметів, чи понять.

Науковий матеріал нової лекції подаємо ученикови в сей спосіб, що найперше запізнаємо його з загальним правилом і загальними відомостями і при помочі силлогізму доходимо до поодиноких явищ і подрібних відомостей. Сей спосіб поступовання називаємо дедукційним ходом. Можемо також вийти від явища, навести поодинокі, конкретні випадки і випровадити з них загальне правило або подати найперше подрібні відомости, а опісля дібрати і зіставити оперті на них загальні відомости. Таке поступовання називаємо індукцією. Звичайно послуговуємося при науці індукцією, а дедукцією тільки виїмково, найчастійше там, доходить о примінення вже набутої відомости до поодинокого випадку. *).

Тут слід ще згадати про екзегетичний хід навчання, який полягає в тім, що нову лекцію зачинається від пояснення тексту. Так поступають звичайно ті, що стоять на становищі, що учителем є книжка, а вчитель є тільки екзегетом. Сей хід навчання зовемо також пояснюючою аналізою або аналізою тексту.

Окрім висше наведених розрізняємо при науці релігії ще такі ходи навчання: систематичний і історичний, поступовий або прогресивний і енциклітичний хід навчання. Систематичним ходом вчиться релігії з катехизму, в котрім знаходяться правди віри і моралі упорядковані відповідно до їх внутрішньої звязи.

*) Християнсько-католицький катехизм австрійського єпископату уложенний аналітично-дедукційним ходом навчання.

Зовсім противно поступається, коли подається науку релігії історично-генетичним ходом з біблійної історії, в якій правди віри і моралі так по собі наступають, як були обявлені Богом; тоді маємо на оці не внутрішню зв'язь, але історичний розвій правд віри і моралі. Поступовим або прогресивним ходом навчання подається ученикам научний матеріал предмету в сей спосіб, що поступово вичерпується його цілість, переходячи по черзі всі його окремі діли і по їх вичерпанню більше до них не повертається. При тім ході навчання муситься вже вичерпати за одноразовим переробленням предмету всі його відомости в скінченій формі. В сей спосіб поступаємо, якщо при науці біблійної історії вчимо найперше оповідань зі Старого Завіта, переробляючи кожду частину як замкнену цілість і більше не повертаючи до неї. Подібно можна також вчити катехизму та інших предметів. Колиж розложимо научний матеріал так, що в першій році науки не будемо подавати систематично упорядкованих відомостей в скінченій формі, тільки деякі найпростіші, найлекші і найблизші для ученика вибрані відомости подамо в сей спосіб, щоб ті елементарні відомости творили свого рода цілість, тоді будемо поступати енциклічним ходом. При енциклічним ході навчання повертаємо в слідуючій році, зглядно періоді науки, знов до тих самих основних відомостей, як тільки попередня цілість зістала відповідно присвоєна й опанована. Але при другій і кожній слідуючій переробці научного матеріалу котрогонебудь предмету розширяється, доповнюється і поглиблюється давніші подані відомости. Таким способом повстають в поодиноких періодах науки окремі круги (циклі), котрі чергуються таким порядком, що по низшім і більше елементарнім циклю слідує висший, поки не скінчиться ціле поступовання на найвисшій циклю, який буде завершенням означеного предмету.

Форма навчання.

Формою навчання називаємо спосіб, котрого уживає учитель, коли бажає в перше впровадити означені відомости до голови ученика. Вона може бути акроаматична, гевристична, лябораторійна і деїктична або образцева. Акроаматичною формою подаємо нові відомости ученикови, послуговуючись викладом, оповіданням або описом, причім ученик прислухується і в той спосіб вчиться. Задачею учителя є уложити собі сам зміст, матерію науки, порядок, в яким наступають по собі відомости, їх зв'язь і вербальне сформування та подати се ученикови. Задачею ученика є прислухуватися та йти за гадками учителя; ученик має присвоїти собі чужі гадки. Та форма надається до того, щоб розширити засіб матеріальних відомостей ученика.

Виклад полягає на тім, що подається ученикови в готовій формі і в готовім упорядкованню наукові відомости, що

становлять методичну одиницю. При початкозīm навчанню уживається тої форми дуже рідко, бо вона вимагає здібности до напруження уваги через довший час, достаточної розвиненої памяти і настільки розвиненої здібности, щоб уміти відрізнити важнійші відомости від другорядних, менше важних, і вишукати їх звязь і взаїмну приналежність. А всіх тих вимог дитина ще не посідає в відповідній мірі. Тої форми можна вживати тільки тоді, коли ходить о розбудження знеслих почувань, се є в святочних промовах, експортах і т. и. За се послугуємося в початкових школах більше оповіданням або описом. Головним змістом оповідання є якась подія; наукові відомости стоять на другім пляні та незначно підсуваються дитині, бо вони є тут тільки додатком. Опис є поданням змісту якогось представлення або складових частий якогось предмету, щоб ви-кликати яснє і докладне, конкретне поняття.

Гевристична форма полягає на тім, що учитель створює ситуацію, котру ученик має розв'язати. В противенстві до акроаматичної форми, що опирається на авторитеті учителя, гевристична форма будить самостійність у ученика. Є дві гевристичні форми: еротематична і лябораторійна. Еротематична форма полягає на тім, що ситуацію, котру ученик має розв'язати, становить поставлену учителем проблему. Ученик шукає відповіди і сам вишукує відомости, що мають стати його власністю. А під проблемою розуміємо не тільки питання сформуловані в питайнім реченню, але також всякого рода поручення, що мають на цілі виконання інтелектуальної праці. Такими будуть поручення вчителя: Подай, чому й оскільки виставлений Мойсеєм мідяний змій був прообразом розп'ятого Ісуса Христа? Викажи, оскільки манна була прообразом Пресв. Евхаристії? Скажи, яка ріжниця заходить між хрещенням св. Івана Хрестителя а тим, що установив Ісус Христос? Порівняй щасливий стан наших прародичів в раю зі станом після їх упадку! Докажи, що Тайна Вечеря, смерть Ісуса на хресті і Служба Божа є тою самою жертвою! При тій формі учитель подає при допоміжній відповідно поставлених питань і поручень многі вказівки, куди має посуватися ученик, щоб дійшов до розв'язки. Ученик вишукує нову відомість, але дорогу, котра провадила до винайдення, витичив йому учитель через чергові питання. В лябораторійній формі ученик має знайти не тільки саму розв'язку і здобути нову відомість, але має також сам визначити собі дорогу, котра допровадить його до тої розв'язки. Ця форма навчання вимагає від ученика більшої самостійности як попередня, бо ставить його в положення, в якім знаходиться науковий дослідник, котрий здобуває в перше якусь наукову правду, не маючи перед собою ніяких вказівок, які йому подалиб, в який спосіб можнаби ту правду відкрити. Та форма вимагає творчого, продукційного ума та починається до його вправи в противенстві до тільки відтворю-

ночого, репродукційного ума. Вона розвиває вправу в помисловості і здібності комбінування, будить самокритику й осторожність в оцінюванні власних помислів, але не є ще в подробицях так розвинена, щоб можна її примінити до всіх предметів навчання. Покищо можна її знаменито уживати тільки при природничих науках: живій природі, фізиці та хемії.

Є ще третій рід гевристичної форми т. зв. катехитична форма, яка полягає на тім, що катехит питає, а ученик відповідає, і в той спосіб учиться дотичних правд. Тою формою послуговується учитель при поглиблюванню зрозуміння вже звісного предмету і при повторюванню переробленого матеріалу, щоб мати певність, що ученики поняли і зрозуміли перероблений матеріал.

Типічна, дейктична або образцева форма полягає на тім, що учитель показує ученикови якийсь предмет, його модель або образ, каже ученикови подати його опис і при помочі абстракції впровадити відповідну правду віри або моралі.

Тон навчання.

Під тоном навчання розуміємо настрій, який панує між учителем і учеником. Він виявляється передовсім в голосі, поставі, виразі лица, рухах, погляді, мові і в цілім поведінню учителя та витискає властивий характер на цілій годині науки. Прикметами доброго тону є правда, повага і сердечність. Тон є правдивий, коли учитель є сам переконаний про се, чого вчить. Внутрішнє переконання не може укритися; воно мусить виявитися на вні і діти се сейчас завважають. Тон навчання є поважний, коли учитель заховує в цілій своїй поставі, голосі і мові ту гідність, яка відповідає серйозности і святости предмету науки; мусить однак уважати, щоб не був понурим і згризливим, бо тим зрадить дітий до себе і до свого предмету. Тон навчання є сердечний, коли учитель показує любов до учеників по приміру Спасителя, що негодував і гнівався, коли ученики забороняли дітям приблизитися до Нього. Одною з прикмет великих педагогів було якраз те, що мали велику любов до учеників і вміли зєднати собі їх любов. Однак треба памятати, що не вільно попадати в сентименти і бути занадто м'яким, щоб не потерпіла на тім загальна карність в школі. Авторитет учителя дуже підноситься, якщо учитель попри свої педагогічні здібности і дидактичну зручність вміє знайти відповідний тон. Тому повинен доложити всяких старань, щобі набути відповідного тону.

Мова навчання.

Не малу роль відіграє при науці мова навчання, під котрою розуміємо спосіб висловлювання учителя. Мова навчання служить не тільки за декоративний чинник архітектонічної цілоти методи навчання, але від неї залежить також

яснійше, чи менше ясне зрозуміння научного матеріалу. Щоби ту послідну ціль досягнути, мусить вона бути поєдинча і невишукана, поважна і нетрівіальна, серйозна і нерубашна, звязька і нерозтягла. Учитель мусить послуговуватися звичайними, загально зрозумілими словами і зворотами. Він мусить уникати всяких трудних, образкових слів і зворотів, гсворити не запутаними періодами, тільки поєдинчими реченнями, уживати не абстрактних, тільки конкретних слів і замість вказуючих та зглядних заїмеників послуговуватися імениками. В противнім разі навчання не буде ясне і живе. Учитель мусить промовляти чистою, літературною мовою, хіба що конечність змусить його ужити якогось місцевого слова для пояснення малозвісного і малозрозумілого. Особливо повага і святість науки релігії домагаються, щоб уникати всяких простацьких і рубашних висловів і зворотів. Треба говорити коротко, до річі, вистерігатися розтяглости, не повторяти того самого речення і тої самої гадки.

Концентрація.

При науці ходить не лиш о се, щоби відомости в кожній галузи науки були в відповіднім порядку подані й учениками присвоєні. Якщо ученик має якнайбільшу користь віднести з науки, мусить її всесторонно опанувати. Людський дух стремить до сполуки поодиноких зображень, а навіть віддалених від себе відомостей в одну органічну цілість. Тому слід подбати про се, щоб утворити лучність поміж відомостям, що належать до різних предметів науки, і такими, що належать до того самого предмету науки, однак є віддалені від себе. Новітна дидактика називає утворення та ої лучности віддалених від себе відомостей концентрацією. Концентрація улекшує зрозуміння й запам'ятання і будить заінтересовання. Головний, осередний научний матеріал одної ділянки науки доповнюється відомостями з інших ділянок науки про той сам предмет і тимсамим навчання стає інтереснійше і повнійше. Наука релігії далеко скорше зацікавить і займе дітей, якщо плавно і живо та з одушевленням перекажемо їм оповідання з біблійної історії, в якій знаходяться примінені до життя найкрасші взори релігійних правд, вияснимо його на підставі і в світлі катехизму, введемо з нього правди віри і моралі, що містяться в нім, покажемо як на основах правд віри опираються моральні правди й як вони символічно обявляються в церковних обрядах і церемоніях.

Послугуючися принципом концентрації при шкільній науці, поступаємо найчастійше в той спосіб:

Лучимо зображення і відомости схожі на себе або противні собі своїм змістом, бо одні і другі змагають все до обнови себе. Коли говоримо про чесноту, то можна навести відповідні взірці з біблійної історії, як Сузанна, єгипетський

Йосиф, Маковей і згадати про противні їм гріхи, як нечистоту, малодушність, гнів. При народженню Ісуса Христа треба згадати про Христове Різдво і про проскомидію; при розняттю Ісуса Христа на хресті слід зазначити, що се єдина кровава жертва Нового Завіта, котрою виведнав Ісус Христос відпущення гріхів і ласку Божу всім людям, згадати про Богослуження й обряди Великої Патниці і про безкровну жертву на Службі Божій, що є повсякчасним повторюванням кровавої жертви на хресті, підчеркнути четверту частъ сим-вола віри і четверту правду віри.

Лучимо відомости, які рівночасно ми набули, або рівночасно повстали, або безпосередно по собі, в якимсь порядку слідували. Коли вчимо про Соломона та його величезні будівлі, що вимагали мирного часу, згадаємо про його мирне пожиття з володарями сусідних держав і кроваві війни, що їх мусів звести Давид.

Лучимо відомости, що позістають в причиновій звязи, се значить, доторкаються причини або наслідку. Поділ держави після смерти Соломона був наслідком великих тягарів, що звалилися на плечі населення і божої кари за грішне життя Соломона в останніх літах життя; чуда Ісуса Христа були причиною захоплення щораз більшого круга людий і ненависти фарисей; гріх є причиною несупокою совісті.

Нерідко лучимо також відомости, що стоять зглядом себе в якійсь льогічній звязи. Така звязь заходить при висновку, відносинах підрядности і надрядности, суперечности і т. п. Иноді лучимо зі собою навіть відомости, котрі є схожі на себе зі згляду на почування і настрій, який вони викликають, як на приклад неволя Ізраїльтян в Єгипті з неволею діавола над грішником, вавилонська неволя Ізраїльтян з неволею папів в Авініоні, зруйновання Єрусалиму з кінцем світа.

Завдяки концентрації утворюють нагромаджені відомости цілість, стануть всестороннійші і лекше зрозумілі, більше утревалені і наука побудить ученика до комбінаційного думання, бо дасть широке поле до порівняння, розріжнювання, зіставлення, стане живою і виробить здібність до ліпшого примінення її в практичнім життю християнина. Треба тільки заховати розумну міру та уникати пересади, щоб не викликати замішання і не затемнити головної правди та не загубитися в подробицях, що може легко статися при занадто обильнім і ріжнороднім матеріялі, який обійметься концентраційним принципом навчання.

Промова

посла Д-ра В. Пелліха, виголошена на пленарному засіданні Союму дня 7. лютого 1929 р. при debatі над бюджетом Міністерства Освіти і Віроісповідань.

Висока палато!

Згори мушу зазначити, що я приготований на те, що виводи мої, які будуть торкатися політики польського уряду в церковній ділянці, не найдуть ані зрозуміння, ані навіть не будуть об'єктивно вислухані більшістю панів, що сидять у цій палаті. Бо запанувала вже в цій палаті атмосфера, яка а пріорі каже величезній більшості панів ставитися не лише з нехиттю до всього того, з чим тут виступають послы т. зв. національних меншин, але з пересвідченням, що їхні виводи є одним ланцюхом брехонь. Не зважаючи на те, будемо і надалі розкривати правду в цілій її наготі і простоті. Щодо мене, то я є католицьким душпастирем, і кажу лише те, що мені совість і почуття обов'язку супроти католицької Церкви і мого народу наказує говорити про відношення польського уряду, а радше всіх польських урядів від повстання воскреслої польської держави аж до нинішніх днів, про її відношення до греко-католицької Церкви.

Обмежений час не дозволяє мені сьогодні всесторонньо розкрити карт політики польського уряду відносно уніятської Церкви на українських землях в Польщі протягом 10-тиліття. Тому торкнуся лише деяких справ.

Українці, які живуть в границях польської держави, ви знають або обряд греко-католицький в колишній Галичині, або православний на землях північно-східних. Великою і почесною проблемою греко-католицької Церкви було і є питання унії сходу і заходу. Торкаючися цієї справи мушу ствердити, що український нарід православного віроісповідання, хоч і різниться деякими догмами і канонами від римо-католицької Церкви, то проте має глибоку віру в Бога і має чисту і освячену душу для молитви. На унію глядів цей нарід не як на свого ворога, але як на приятеля, який може принести визволення з царських пут, від русифікаційної політики Церкви і при допомозі Церкви. Царського в'язня митрополита Щепицького витав в р. 1917 Київ як брата і як батька, міська рада Києва подарувала майдан під будову уніятської католицької церкви і т. д. Після Ризького договору найшлося під польським скиптром 3 мільйони грецько-православних Українців. І під релігійним оглядом віджили давні традиції і думки, як воскресають образи минулого у братів, які після довгої розлуки опинюються знову разом, об'єднані спільним горем. Наказом правди було залишити цю справу українському духовенству, якщо ця найсвятіша із святих правд, релігія і віра,

не мала стати предметом політичних торгів. Якже віднісся до неї польський уряд? Сокальський кордон став для уніятів кордоном, якого просто неможливо перейти. Ми бачили і бачимо, як польська політика бавиться нашою Церквою для своєї цілі: *divide et impera*. — Одні хочуть витворити поміж Українцями-уніятами та православними релігійну пропасть на зразок Сербів і Хорватів, другі бажують зробити з православних Українців просто католиків-Поляків, інші знову творять окрему інституцію т. зв. римо-католицький костел східньо-слов'янського обряду (шгучний твір, який маз передовсім політичні цілі). Польський уряд унеможливив діяльність греко-католицької Церкви і гр.-кат. духовенства на Волині, Холмщині і Поліссі так, що навіть тимчасове перебування нашого душпастиря на тих територіях є неможливе. Словом, ми бачимо велику релігійну торговину, на якій купується і продається українські душі. Погубні наслідки цієї торгівлі вже на очах. Тому 4 дні читав я в „Газеті Варшавській“ звіт з відчигу Марії Родзевіч, яка подає, що на Поліссі в жадливий спосіб шириться баптизм. Зазначаю, що підчас виборів впало там найбільше голосів на комуністичні листи. Звертаю також увагу, що поліський нарід є дуже побожний, але брідиться нинішньою торгівницею душ. Бл. п. єпископ Матулевич, відносячись до релігійних справ по Божому, відступив в 1925 р. оо. Василіянам з Галичини їх давній монастир у Торокані, виленського воєвідства. Ігуменат чину, рахуючися з усіма труднощами, які зробити польський уряд в тій справі, вислав туди о. Демчука, аполітичну особу, лояльну, оптиміста по поглядах, в надії, що прецінь удасться вирвати Богу правду зі сфери політичних торгів і започаткувати єдино доцільну працю над релігійним зближенням 2-х відламів народу. О. Демчук прибув до Тороканя на весну 1925 р., а в осені того року мусів вже „добровільно“ зректися своєї посади і вергати до Галичини. Тодішній міністр освіти п. Грабський на запит одного священика, для чого о. Демчук мусить „добровільно“ покинути терен своєї праці, відповів, що на підставі конкордату гр.-кат. обряд є допущений лише в Галичині. Це було очевидно неправдою і п. Грабський мусів пізніше цю неправду відкликати, але засіб осягнув ціль і о. Демчук відійшов. Політика взяла верх коштом правди. Ця політика і нині важким каменем лежить на гр.-кат. Церкві, але не з нашої вини. Кермуючі урядові кола є того погляду, що поява українського священика гр.-кат. обряду з Галичини на Волині є небажана, бо сам фак його появи там є вже „пропагандою українізму“.

Польський уряд, який хоче мати в світі славу архикатолицького уряду і борця за католицизм, — коли річ іде про Українців, то більшою ласкою оточується на терені колишньої Галичини, а спеціально на Лемківщині, православя, ба навіть усякі релігійні секти, ніж гр.-кат. Церкву. Староста в Горли-

цях одному з наших гр.-кат. священників, який у своїй наївності хотів шукати у нього оборони проти агресивного походу православя на уніятському терені в Галичині, відповів ясно, що православна Церква і релігійні секти є „льояльніші“ до польської держави; а староста в Новім Санчі сказав при нагоді виборів, що коли люди не підуть за „одинокю“, то треба буде „пустити їм трохи православя“. Ці факти кажуть нам твердити, що справді польський уряд на терені Галичини зручно помагає пропаганді православя і сектанства проти гр.-кат. Церкви.

Польська преса створила легенду про розполітикування українського клиру в Галичині. Що ж уряд називає політикою? У Борщеві донька уніятського священника заснувала курс для анальфabetів. Зате кличе її п. староста і каже з жалем: „Атже пані така інтелігентна і поважна людина і займається політикою“. Отже навіть курс для анальфabetів — це політична акція. Політичною акцією зоветься, коли священник, сьогодні майже єдиний інтелігент на українському селі, служить своєю порадою і допомогою своїм парохіянам при заснуванні читальні, кооперативи, „Сокола“, „Рідної Школи“ і т. д. Це все політика. Забуваєте, панове, про ті високі вимоги, які польський нарід ставив до польського клиру в часах своєї неволі. З захопленням студіюємо історію розвитку польської політичної думки, яка формувалася під впливом діяльності у польських душпастирів під займанщинами, подивляємо їх повну посвяту працю серед важких умовин, а все таки — коли сьогодні ідемо слідами тих самих польських духовників — наша громадянська праця є пятнована вами закидом політики і антидержавної роботи. До рим.-кат. клиру ставиться вимоги високого громадянського почуття, зате у відношенні до гр.-кат. клиру стоїть на становищі, що це повинна бути юрба анальфabetів, або ренегатів, готових до послуг на кожний кивок пальця п. старости, або навіть звичайного коменданта постерунку поліції в даній місцевості. Отже що в Польщі є політикою, а що нею не є? Де є правда і що є правдою? Чи під цим оглядом ми порозуміємося? Факти кажуть одно: ви йдете проти нас шляхом сили і жадаєте послуху, а ми йдемо шляхом справедливости і жадаємо свободи для правди, для слова і діла. Між тими двома шляхами лежить глибока пропасть. Для того ми не розуміємося.

Державні і комунальні влади дораджують петентам української національності, які зголошуються за посадою в державних установах, щоби вони змінили гр.-кат. обряд на римокатолицький. Земельні уряди дуже часто ставлять як умову для затвердження контракту купна ґрунту — зміну обряду. Я мігби навести цілий ряд фактів, що Українців гр.-кат. обряду, які зголошуються до адміністраційних урядів і просять владу в різних своїх особистих справах, недвозначно намовляють до

дезерції зі своєї Церкви обіцянками матеріальної натури. Але це ще не все. Органи державної поліції і староства намагаються підкопати авторитет гр.-кат. священників і агітують проти них серед населення, накликуючи просто до непослуху своїм духовним. Адміністраційні влади стараються також підкопати авторитет духовенства і Церкви у вірних, накладаючи на священників на основі ганебного „прігель патенту“ з 1854 р. нібито за всякі провини — різні адміністраційні кари, як грошеві гривни і навіть арешти.

За австрійських часів держава давала безпеку вдовам і сиротам по уніятських священниках. Називалося це „даром з ласки“, однак кожна вдовиця отримувала його в означеній висоті. Нині ця безпека є смішно мала, та ще й її відмовляється вдовам і сиротам по таких священниках, які брали участь в громадській праці. Нечувана в світі річ, щоби за діяльність батька карано вдову і сироти.

Не вважаючи на заходи нашого єпископату, польський уряд не дбає про потреби гр.-кат. населення, яке перебуває на сезонних роботах у Франції. Що більше! Політичні влади відмовили пашпорту на виїзд за кордон гр.-кат. священники, делегатови архієпископської курії у Львові, для відвідання вірних свого обряду у Франції.

Міністерство освіти рік річно касує по кілька посад гр.-кат. катехитів у народних і середніх школах, позбавляючи таким робом учнів можливості регулярно вчитися релігії у свого катехита.

На підставі окремих розпорядків гр.-кат. єпископських курій в Галичині і давних австрійських розпорядків, які ще досіль не є анульовані, отже обов'язують, — гр.-кат. парохіяльні уряди в Галичині урядують на українській мові і в цій мові зносяться з владою. Нині політичні адміністраційні влади, а навіть суди, жадають від гр.-кат. священників вести листування виключно на польській мові, покликуючися на те, що парохі при веденні метрикальних книг є державними функціонерами і як такі на основі т.зв. язикового закону з 31. липня 1924 р. в справі урядової мови адміністраційних державних і комунальних властей є обов'язані урядувати по польськи! Є це безумовно зловживання, бо гр.-кат. парохі ведуть метрики на основі приписів католицького канонічного права і підлягають в цій справі церковним властям та не були, ані не є ніякими державними функціонерами. Тих, що ставлять спротив, змушують урядувати по польськи при допомозі згаданого вже вище австрійського передконституційного „прігель патенту“ діймаючими грошовими карами, а навіть арештом. І знову не маю часу назвати всіх конкретних випадків, про які знаю.

Я не сказав ані сотної частини фактів, які стверджують безперечно існування своєрідної політики польського уряду

відносно нашої Церкви і нашого клиру. Однак всі ці методи політичної боротьби не ведуть до цілі, якої бажають собі творці і наслідники цієї політики. З гордістю стверджую, що вірні нашої Церкви мають повне довіря до своїх пастирів. Свідомі того довіря, ми його не заведемо тому, що памятаємо славетну ролю, яку відіграла уніятська Церква і її духовенство історії розвитку українського народу, і те, що ми є свідомі також тої місії, яку вклали на нас нинішні важкі для нашого народу часи. Доказом цього, що наш нарід іде за нашим проводом і вважає нас своїми єдиними і правдивими пастирями, є факт, що вислав нас 3-х священників до Союму і одного до Сенату. Заявляємо, що гр.-кат. духовенство не зречеться ніколи обов'язків, які наказує йому совість і згідно з принципами нашої віри та християнської етики, маючи за зразок великих польських духовників з часів займанщини, будемо боротися їх успішними методами на користь нашої Церкви і народу та будемо працювати в ім'я правди, яка є одна і яка мусить побідити.

о. Он. Гадзевич (Дрогобич)

Справа організації слуг

Знаючи нашу вдачу, що ми скоро чимнебудь захоплюємось, але по якимсь часі ще скорше застигаємо, бажаю в тій справі знова забрати голос. Мушу зазначити, що організація слуг не може обмежитись виключно на релігійних брацтвах і релігійних практиках. Є це зовсім відрубні справи, хоч себе спомагаючи. — Організація слуг є на те, щоби слугі дали щось реального — а саме захист на случай утрати служби або на случай цілковитого знемоціння. Така організація має стати в обороні покривдженої слуги, щоби її ніхто не використовував, щоби її трактовано як людину. Тут якраз є нагода ділом показати, що значить — любити ближнього.

В тій цілі належить за всяку ціну стреміти до власного дому, в котрім слуга в потребі малаб своє ліжко і ложку страви. Самі сходи, хочби з відчитами — забавами і т. п. не зроблять того, що зробить це, як слуга найде для себе в потребі захист. Товариство, віддаючи комусь слугу до служби, за неї відповідає і нею інтересується. Якщо працьодавці жалуються на слугу — тоді обов'язком виділу провірити справу: хто завинив, чи слуга — чи працьодавець. Тоді слуга старається чесно сповнити свій обов'язок — а працьодавці, чуючи над собою моральну контролю, будуть вистерігатись кривдити віддану їм слугу. — Такі річі скоро поширюються між слу-

гами, і вони радіють, що є кому за ними обстати і над ними наглядати. Не треба забувати о тім, щоби провірювати, чи слуги замельдовані в „касі хорих“ на таку суму, яку місячно побирають від своїх працьодавців, бо від того залежить висота їх підпомоги на случай недуги. — Організацію слуг мусимо перевести в кождім місті, де знаходиться бодай десять слуг.

Коли це зробимо, можна буде приступити до оснoвання централі — приміром у Львові. В цей спосіб можна буде перевести те, що в котрім місті є замало наших слуг, щоби вони могли здобутись на власну хату, тоді на случай знемошіння можнаб таку слугу помістити в однім з приютів в иншій місцевості. Підготовивши в цей спосіб організацію слуг, зайде потреба видавати для них становий часопис, який на мою думку мавби чи не найбільше предплатників зі всіх укр. часописів. Бути може, що дехто, читаючи мої дописи в справі організації слуг, усміхнеться і назве мене фантастом — або і диваком, — а я мимо того обстоюю цілим серцем цю переважну для нас справу, бо вона легка до зреалізованнн. Прошу про те всіх Всч. Отців, котрих інтересує ця справа, забирати в ній голос, та подавати до відома, що в тій справі зроблено. Це буде вказівкою, як далеко справа поступила і що дальше робити. Не чекаймо, а ділаймо, бо як ми не обробимо тої ниви, то Господь віддасть її иншим ділателям до обробленнн — а як годі будемо перед ним виглядали?

о. Мих. Мосора

По чийй стороні облуда?

В ч. 3. „Нашого Слова“ з 17.ІІ. 1929 знаходиться на першій стороні стаття „Страйк лісових робітників в Перегінську“, де описується страйк лісових робітників в митрополичих добрах, які арендує фірма Глезінгер, і остерігається дооколичних робітників, щоби не ломили страйку. Дальше пишеться так:

„Рівночасно робітництво мусить собі освідомити облуду попівства, яке з одного боку (в часі повіневої акції) роздає образки і благословенства (поїздка митрополита Шептицького по теренах обнятих повинню), а здругого боку розпродує селянські землі за доляри, а в митрополичих лісах на спілку з фірмою Глезінгер іде шалений визиск лісових робітників.. Церковні землі безземельним селянам без викупу“.

Я не буду опрокидувати закиду про визиск лісових робітників в добрах митрополичих, але якщо сі добра в аренді, то відки управа дібр має право мішатися в справі арендатора? А щодо пропозицій роздати церковні добра безземельним без

викупу, то чи редактор „Нашого Слова“ подумав над тим, яка ненависть повсталаби між безземельними і нарікання і проклони, що один дістав замало, а другий за багато, а третій нічого? А всіх не булоби чим заспокоїти. Та найболючіше діткнув мене висказ про облуду духовенства, а головню митрополита підчас повеневої акції. Се може писати справді лише облудний чоловік. Скільки тисяч видав митрополит зі своєї кишені на ратунок повенянам, про се певно ніхто не довідаєся, бо митрополит поступає після засади „нехай не знає лівиця, що дає правиця“, найближше його оточення подає приблизно 200.000 зл., які видав митрополит на ратунок повенянам.

Чи се облуда? Чи се облуда, що митрополит возив за собою цілі вагони харчів і одежі для повеня? Чи се облуда, що митрополит заїзджав до кожного села діткненого повинню, при чім не раз приходилося з трудом перебути прірвану повинню комунікацію? Чи се облуда, що митрополит заглядав майже до кожної хати, щоби наочно переконатися о нужді людській і на місці їй зарадити? Чи се облуда, що митрополит возив з собою лікаря для недужих, щоби сей давав сейчас лікарську поміч тай давав сейчас для хорих на ліки? Чи се облуда, що митрополит оснував комітет ратунковий і наказав священикам достарчати не лише гроші, але і збіже і відтак розсилав цілими вагонами збіже в околиці діткнених повинню? З того комітету це і досі плывуть датки на ратунок нещасних, і сирітський захист в Сколім одержав з того комітету сими днями 1000 зл.? Чи се облуда, пане редакторе? Ви пишете далі в згаданій статті, що в якась пропозиція, щоби складати мізерні охлапи на Рідну Школу від морга проданого ґрунту. Про таку пропозицію ми духовні нічого не знаємо.

Натомісць ординаріят зарядив, щоби духовенство жертвувало одну збірку місячно з церковних доходів на добродійні цілі, а тими жертвами орудує ординаріят, і з тих жертв певно велика пайка дістанеться і Рідній Школі і ріжним потребуємим інституціям, а в першій мірі сирітським захистам.

А тепер, пане редакторе, я вам доведу, що облуда по вашій стороні. Підчас повеневої акції ваша партія також відкись роздобула фонди, і то значні, на ратунок повеня. І ви ті фонди розділювали, але лише своїм партійникам і заздалегідь уже купували ви собі голоси на 8, бо наступали соймові вибори. Зпоза вашої партії не дістав бідака ані гроша. А митрополит не робив партійних ріжниць. Всіх бідаків ратував. Отже по чий стороні облуда?

Під розвагу нашому духовенству

Нараження життя священика на небезпеку в більшій мірі чим у людей інших професій, цілковите незаосмотрення рідні на случай його смерті, систематичне зменшування його доходів через зменшення конгруї і ерекційного майна повинні би отворити очи нашому духовенству на вагу забезпечень так для них, як і їх рідні.

Велика часть наших священиків подбала вже вправді о забезпечення своїх родин, та на жаль лише частина з них зробила це через своє власне товариство забезпечень „Карпатію“. Клич „свій до свого“, який на ділянці життєвих забезпечень повинен би більше, чим де инде, стати гаслом кожного свідомого Українця, випредила намова асекураційних агентів чужих товариств, які не щадять наклепів на адресу „Карпатії“; вониж знають добре, що „Карпатія“ мусить стати їх найбільшим конкурентом, якщо наша суспільність зрозуміє як слід технічно-правні підстави асекураційних товариств взагалі, а зокрема матеріальну базу „Карпатії“, і піде слідами інших економічно розвинених і національно свідомих народів.

Тов. „Карпатія“ в на рівні з іншими тов. забезпечень під строгим наглядом держави, зложено відповідний гарантійний фонд, який в міру зросту капіталу забезпечення мусить доповняти т. зв. премійною резервою і цей фонд, як депозит обезпечених вписаний до окремого реєстру, стоїть під контролею державного уряду контролі обезпечень, ба що більше: по довших переговорах „Карпатія“ оперлася о один з найбільших концернів середньої Європи „Phönix“ і запевнила собі преміоздатність на довгий протяг часу.

Колиж возьмемо ще і цю обставину під розвагу, що закони державні в 1923. році усунули примус переведення обезпечень в краєвій валюті і тимсамим направили те лихо, яке весь час загрожувало підкопанням довіря до тов. обезпечень, й „Карпатія“, користаючи з того добродійства, переводить обезпечення в долярах, франках і и., то нема причини, задля якої наша суспільність малаби відноситися з недовірям до одинокого нашого товариства, і обезпечувалася у чужих.

Наші священики повинні здавати собі справу, що забезпеченням свого життя в „Карпатії“ не тільки запевнюють майбутність для себе, зглядно своїх родин, але також як чинник, на який глядять очи міліонових мас нашого селянства, дають добрий примір тим масам, на які „Карпатія“ мусить розширити свою діяльність, вони розбудовують так важну для нас економічну інституцію і тим самим запевнюють кусок хліба своїм дітям, які не маючи доступу до державних посад, виставлені виключно на заняття в приватних підприємствах.

Др. З.

Редактори Ниви

- Від 1904—1906 р. свщ. Ярослав Левицький.
 1907. о. Ярослав Левицький і о. Др. Дмитро Яремко.
 1908. о. Др. Дмитро Яремко і о. Онуфрій Волянський.
 1909. о. Онуфрій Волянський і о. Олександр Малицький.
 1910. о. Олександр Малицький.
 Від 1911—1918 о. Др. Ярослав Левицький.
 1919. Нива не виходила.
 Від 1920 — дотепер о. Др. Гавриїл Костельник.

Нові книжки

Голгофга або Хрестна дорога Зладив о. Данило Бодревич, почетн. крилошанин, декан і парох. Жовква 1929. стор. 84.

Автор представив у п'ятнадцятих уступах всю муку Ісуса Христа, починаючи Його виходом з учениками по Тайній вечері — до города Гетсиманії, щоби там в останнє помолитися. Кожда читаночка творить закруглену цілість; найперше оповідається в ній історична подія на основі св. Письма, опісля слідує коротке розважання, а кінчиться вона гарною, змістовою молитвою. З признанням треба піднести, що молитви уложено бездоганною народною мовою, короткими, правильно збудованими реченнями, а через те їх текст легкий, зрозумілий є дійсною розмовою душі людини з Богом.

На вступі є коротке пояснення, що це таке хрестна дорога, а при кінці додав автор пісні до Христа.

Ся книжечка се хосенна і відповідна лектура для віруючого народу на час Великого посту.

Сей сам автор зладив читанку на місяць май: **Стежечка в рай** — стор. 196.

Після поуки, як улажувати майське богослуження в церкві, слідує 31 розважання на кожний день місяця мая. Кожде розважання унаглядное автор відповідно зібраним прикладом з життя.

Надаються вони до відчитування народови в часі майських богослужень та містять відповідно зібраний матеріал до популярних майських проповідей.

При кінці видрукував автор Параклис до Пресвятої Диви Марії і 10 народних пісень до Пресв. Богородиці.

Обі книжочки вповні заслуговують на якнайширше розповсюдження.

о. І. Р.

З передвоєнних документів до історії нашої Церкви. Львів 1929. Накладом о. Ал. Стефановича. Стр. 49. На зміст складаються:

1. Відповідь для краківської анкети з р. 1912 о польсько-українських відносинах, списана проф. о. Ал. Стефановичем.

2. Преставлення львівської Ставропігії з р. 1908 в справі гр. кат. Церкви в Америці (меморіал, звернений проти булі „Ea semper“ з 14. VI. 1907).

Сю брошуру задля деяких місць у „Відповіді“ поліція skonфіскувала.

Georg Hofmann S. I.: Griechische Patriarchen und römische Päpste. Untersuchungen und Texte. II 1. Patriarch Kyrillos Lukaris und die römische Kirche: Видання „Orientalia christiana“ Vol. XV. — 1. Num. 52. Maio 1929. Roma. Стр. 114.

X. Nikodem Lubomir Cieszyński: Roczniki Katolickie na Rok Pański 1929. Rok VII. Poznań 1929. Nakładem autora. Стр. 564. Відома річ з попередних видань тих „Rocznik-ів“, що їх автор не тільки „фотографує“, але й „малює“, а якщо йому подобається, то таки й „карикутурує“ предмети і особи, про котрі пише. В отсих „Rocznik-ах“ він співає дитирамб вдоволення (очевидно на стару, вже знемоцілу „ниту“: як то добре сталося, що нашого галицького духовенства не допущено на „креси“. „Takim sposobem dobrze się stało, że biskupi łacińscy w swoich diecezjach podjęli pracę nad nauczaniem prawosławnych i idąc za ich życzeniem podtrzymali ich wschodni obrządek“ (стр. 407). „...powierzchownemu obserwatorowi mogłoby się wydawać, że w pierwszym rzędzie do tego powołani unicy małopolscy jako współobrzędowcy. Jednak rząd obawiając się, że księża ci unicy rozkołysani mrzonkami nacjonalistycznymi (як то поетично сказано!) raczej staną się demagogami irredenty niż chrześcijańskimi misjonarzami, nie dopuścił księży unickich na środkowe i północne kresy. Czas późniejszy okazał, że to było stanowisko słuszne“ (404 - 405). „Najznamienszy i najprzykrejszy powód, dla czego księża unicy mniej tu się nadają do roboty misyjnej, to i walki wewnątrz cerkwi choćby o celibat i niedostateczność ich pracy na obszarach małopolskich“. (Неприродне львівське сполучення: „Najznamienszy... to i...“ — карикатура! „to i“ львівчик тягне за собою щось дочисленого, доданого, як отжеж може се бути „найвизначнішим“?) Далше говорить познанський літописець, що нашому духовенству ніхто не відмовить заслуг на національним, економічним, а навіть на культурним полі, одначе на релігійнім полі, „jak podkreślają naoczni świadkowie“, то вже инша річ.

„W wielu parafjach jeszcze podziśdzień odprawia się Mszę św. tylko w niedzielę, spowiedzi słucha się tylko na Wielkanoc (!! oto raz bzdury!), dziatek się nie katechizuje“ (405).

„To też w ostatnich latach prawosławni mają w parafjach unickich nadzwyczajne powodzenie, urządzając jakoby najazdy, łączące się niekiedy z gwałtem zwłaszcza na Lemkowszczyźnie w diecezji przemyskiej. Piszą się już o tem, że w ciągu r. 1927

odpadło od cerkwi unickiej ok. 20.0000 na samej Lemkow-szczyźnie, nie licząc innych także z kół inteligencji we Lwowie, gdzie działa szczególnie młody mnich Pantelejmon, w Kołomyi i indziej" (405).

(Нам невідомо, щоби у Львові чи в Коломиї чи денебудь инде наша інтелігенція переходила на православ'є. А якщо десь є якісь спорадичні випадки, то такі можна знайти й у Варшаві.)

"Unickim księżom trudno się przyznać do zaniedbań własnych, więc radziby winę zwalić na kogo innego. Taki redaktor księżej „Nywy“ ze Lwowa, znany polonofob (латочка!), X. dr. Kostelnik, zdolny pisarz, którego pióro jednak łatwo ocieka jadem i żółcią (!), głosi pogląd, że rząd polski usiłuje rozbić Ukraińców nietylko z pomocą katolicyzmu, ale i prawosławia. W myśl tego dziwnego zapatrywania, na które chyba nie znajdzie prawdziwych dowodów (не нинішня се рецепта польських політиків для нас: „trochę prawosławja nie zaszkodzi“), pisze potem niejakiś „Michajło Apostoł“, paroch z górskiej wioski, zupełnie na serjo o tem... Zresztą nie tyle dziwić się naiwności pisarza z za ciasnych opłotków wiejskich, ile przewrotności redakcji (!), która takie wyroby w piśmie bądź co bądź poważnem zamieszcza i których potem jeszcze w następnym numerze z niesamowitą, wprost pogańska złośliwością (!) broni" (406).

Не забув навести познанський літописець і того нового „аргументу“ проти нас, що наш обряд вже латинізований, а „wschodnio-słowiański obrządek, to nic innego na ogół jak przyjęta z cerkwi prawosławnej liturgia z dodaniem modlitwy za Ojca św. i biskupa. To też ani kapłani przechodzący na łono Kościoła nie potrzebują się nowej liturgji uczyć ani lud wyzywać się starych obrzędów, z ktoremi razem wzrastał i które całą duszą pokochał. Duchowieństwo już żonate może i po przejściu żyć nadal w rodzinie, jednak na nowych swiaszczenników święci się bezzennych" (407—408).

Автор подав число душ в „wschodniosłowiański-м обрядк-у“ 20.000, парохій „около“ 30. Православні знов твердять, що се груба гіперболя. На всякий випадок не завидуємо такого успіху. Довідуємося від автора, що урядові чинники „wobec tego ruchu są przynajmniej obojętne, jeśli nie wrogie... Kurja wileńska zwróciła się doń przed 2 laty o przekazanie jej jako prawowitej posiadzielce kościołów i budynków zabranych przez prawosławnych w liczbie 163 w samej archidiecezji, — do końca 1928 r. nie dostała nawet odpowiedzi" (414).

Одначе ми не бачимо ніякого льогічного й корисного звязку між поширюванням унії й між відбиранням церков від православних. К.

Китеж' русскій католическій вѣстник'. Выходить подъ редакціей свящ. Д-ра Діодора Колпинского и свящ. Д-ра Ан-

тона Около — Кулака. № 1—3, Варшава 1929. Бувають в тому часописі цікаві статті на уніонні теми.

Звіт управи національного музею за 1928 рік. Львів 1929. Стр. 16.

Нові видання „Доброї Книжка“: Бібліотека історичних повістей: А. Лотоцький: За волю Ірляндії, Львів 1929, стр. 162. А. Лотоцький: Лицар в чорнім оксамиті, повість з козацьких часів, Львів 1929, стр. 243.

М. Ценевич: Злощасний цвіт, повість з козацьких часів, Львів 1928, стр. 224. Баронеса Оркзай: Багрянний цвіт, повість з французької революції, I. том, Львів 1929, стр. 164. Цікаві оповідання: Антін Антонюк: Мала Нелі. Львів 1920, стр. 64.

ВСЯЧИНА.

Гр.-катол. канадійським єпископом на місце преосв. Никити Будки іменований о. Василь Ладика ЧСВВ, який від рядує літ душпастирює в Канаді. З хронікарського обов'язку зазначаємо, що на сю єписк. катедру був іменований о. Др. І. Бучко, ректор Інституту св. Йосафата у Львові, одначе зрезигнував.

Новому Архієреєви желаємо обильної божої помочі і успіху в апостольським ділі в незвичайно тяжких душпастирських відносинах.

Святовацлавський ювілей. Сього року від 15. V. до 29. IX. Чехи стяткуватимуть 1000-літній ювілей свого національного святого, св. Вацлава. Ювілей упланований на велику скалю. Возьмуть у ньому участь і інші словянські народи. Випадалоби і нам, галицьким Українцям, явитися там в більшому числі, одначе задля паспортних труднощів ледви чи се буде можливо. Найбільші торжества відбудуться в перших днях липня і 27—29 вересня. В днях 11—15. VIII. відбудеться уніонний конгрес, на котрий прибуде також еп. D'Herbigny з Риму. За інформаціями треба зголошуватися: Svatovaclavsky vybor, Praha 3. Josefska 8.

Св. Отець, як доносять часописи, перший раз вийде поза Ватикан у празник Божого Тіла, коли то зі сходів перед церквою св. Петра поблагословить нарід св. Тайнами.

Молитви за Росію. Св. Отець зарядив, щоби в церкві св. Тереси в Lisieux щодня відмовляли спеціальну молитву за Росію, „щоби зменшилася моральна нужда в східній Європі і в північній Азії“.

Розвій катол. місій. За володіння теперішнього Папи від р. 1922 до 1929 зорганізовано 78 нових місійних округів. У многих місійних церквах чільні становища займають духовні місцевого походження.

Найбільша нестача духовенства дається відчувати в чеській католическій Церкві. На 6 мільйонів вірних є там тільки 3000 священиків (в Голландії на 3 мільйонів вірних 5000 священиків).

Мадярська статистика виказує всіх жителів Мадярщини 7,945.878. З того 65,1% католиків, 27,5% протестантів (переважно кальвінів), жидів 1,2%.

Французький уряд виклопотав у парламенті деякі полегшення і матеріальні підмоги для деяких монаших чинів — головню для тих, що працюють поза Францією на Сході. Бояться франц. політики, щоби італійські монаші чини, спомогані своїм урядом, не перемогли французьких впливів на різних позиціях у світі. Так Мусоліні вчить їх розуму.

У Львові помер 14. IV. с. р. титул. архієп. лат. обр. Карло Гриневський в 88 р. життя. В 1883 р. був він іменований єпископом у Вільні, однак вже в 1885 р. царська влада заслала його до Ярославля над Волгою. 1890 приїхав він до Галичини, де спершу був парохом, а потім крилошанином у львівській капітулі. Папа Лев XIII іменував його титул. архієпископом. Покійний 14 разів відвідав св. Землю (Палестину).

З Росії. Большевики засудили на вигнання католицького (лат. обряду) єпископа в Владивостоці, Слівовського, закидаючи йому протидержавну діяльність. — В Росії в 10 роках революції напечатано 13 мільйонів книжок про Леніна в 36 мовах!! — На Сибірі громадно вихрестилося 400 Калмухів (Ойратів), покидаючи поганство.

Находять докази потопу в Халдеї. Леонард Вулей, провідник розкопок для Британського Музею на руїнах халдейського міста Ур (де жив Авраам), доносить про очевидні сліди потопу, описаного в першій книзі Біблії. Під останками міста Ур найдено сліди ще давнішої оселі, яка була побудована на острові ріки Евфрату. Сю оселю прикрила груба верства глини, яку очевидно нанесли вода, а щойно поверх цього було побудоване місто Ур. Під верствою глини знаходяться мальовані начиння та випалена цегла зовсім иншого рода, чим поверх глиняної верстви. Се наглядний доказ, що велика повінь мусіла на тім місці знищити якусь первісну цивілізацію.

Дивні річі в церкві. В церкві в Чієрі в Італії діються несамовиті річі. Електричні лампи, чаші і посудини тріскають нагло. Свічки самі з себе запалюються, другі гаснуть.

Варта пригадати. Минулого року 8. X. відбулася у Львові конференція єпископату обох обрядів (гл. „Нива“ ч. 10, стр. 373), де прийнято до відомости відповіді св. Конгрегації для східних Церков, що „Concordia“ остає дальше об'язуючою в Галичині (гл. „Нива“ ч. 11, стр. 399—406). Се мало бути спільно опубліковане, однак потім польські єпи-

скопи відкликали свої підписи (апелъ „Słowa Polsk-oro“ в тій справі і тут був міродайний!). Тепер польський єпископат робить заходи для ревізії постанов „Конкордії“, і між лат. обр. духовенством відбувається збирання відповідних статистичних фактів і сондовання опінії: що в „Конкордії“ змінити? чи може цілком її усунути?

о. А. Стефанович випечатанням меморіялу львівської Ставропірії в справі булі „Ea semper“, що була видана 14. VI. 1907 для наших братів у Америці, пригадав нам, що тенденції більшості навіть у Церкві небезпечні для меншости, і меншість, якщо хоче жити, приневолена рішучо боронити себе. От уже в первісній ерусалимській християнській громаді єлинохристияни почувалися пок ривдженими, і апелювали до Апостолів, даючи тим привід до вибору діаконів. Буля „Ea semper“ була виразом тенденцій лат. обр. американського клиру супроти нашої тамошньої Церкви. Після неї наш тамошній єпископ мав бути тільки наче суфраганом лат. обр. єпископів, і без їх дозволу не міг візитувати своїх церков, з візитації мав здавати доклад лат. обр. єпископам. Наші богослови мусіли би виховуватися в лат. обр. духов семінаріях, цілібат став для них обов'язуючий; на наші парохії мали би право призначувати душпастирів тільки лат. обр. місцеві єпископи, лат. єпископи мали би постановляти *jura stolae* для наших парохій; наші могли свobodно переходити на лат. обряд, однак не наоборот; діти з мішаних подруж, де батько лат. обряду, мали би всі хреститися після лат. обряду; коли одно з женихів є лат. обряду, то вінчання мало би відбуватися після лат. обряду; миропомазувати зараз по хрещенню буля зборонувала нашим священикам. На рішучий спротив наших чинників, американських і краєвих, папа Пій X. відкликав ту булю. Однак з психіки тих, що є в більшості або що є „*beati possidentes*“, годі викоринити „пануючих“ тенденцій. Так на пр. коли перед кількома роками в Chicago Струтинська (з дому Січинська), жінка нашого священика, застрілила о. Стецюка в сповідальниці, і зчинився скандал, кард. Мунделейн з Chicago публично в часописах оголосив, що „т. зв. гр. катол. Церква не стоїть у ніякім звязку з римокатол. Церквою“. Ми першу не хотіли дати віри, що отся вістка правдива, та показалося, що вона стійна.

В 1863 р. „Конкордія“ була добра для польського елементу в Галичині, нині вона вже не добра, бо польський елемент почувся в більшій силі. Треба нам бути приготованими до рішучої самооборони.

Плян навчання релігії в гімназіях і у вселюдних школах. Міністер віроісповідань і освіти оголосив розпорядок з дня 2. січня 1929 №. II. 235/29, яким дав почин до узгіднення пляну навчання в трьох висшх (5, 6, 7) класах семикласової вселюдної школи з пляном для трьох низшх (1, 2, 3) гімна-

зійних клас. Ціль розпорядку улекшувати перехід до IV. гімназійної класи молоді, яка покінчить VII класу вселюдної школи.

Треба буде достроїти плян навчання релігії у трьох згаданих класах вселюдної школи до сих заєствувавших відносин. Заки Преосв. Ординаріяти вирішать сю справу, пропонуємо ось такий плян науки для вселюдних шкіл: в V. класі біблійна історія Старого Завіта на основі Біблійного Катехизму о. Івана Рудовича. Також належить виучити всього катехизмового матеріалу (100 питань), поданого при 64 уступах. Літургічні замітки поширити й виучити точно про Церкву і її приналежності з Малої Літургії о. Леоніда Лужницького стор. 5 до 22. В VI. класі Новий Завіт з Біблійного Катехизму і весь катехизмовий матеріал, поданий в другій часті Катехизму. Про свята, неділі, пости про св. Тайни, освячення і благословення вчити принагідно, про Службу Б. основно з Малої Літургії о. Лужницького при навчанні про муку й смерть Ісуса Христа.

В VII. класі Малий Катехизм о. І. Рудовича, як синтеза катехизмового матеріалу, виученого у двох попередніх роках, та повторення всеї Малої Літургії. На се вистане час від 1 вересня до 15 квітня. В останніх півтретя місяцях треба дати короткий огляд історії Церкви, а передусім української, щоби молодь знала, як служив наш народ Богови та що зділав у Його честь і славу.

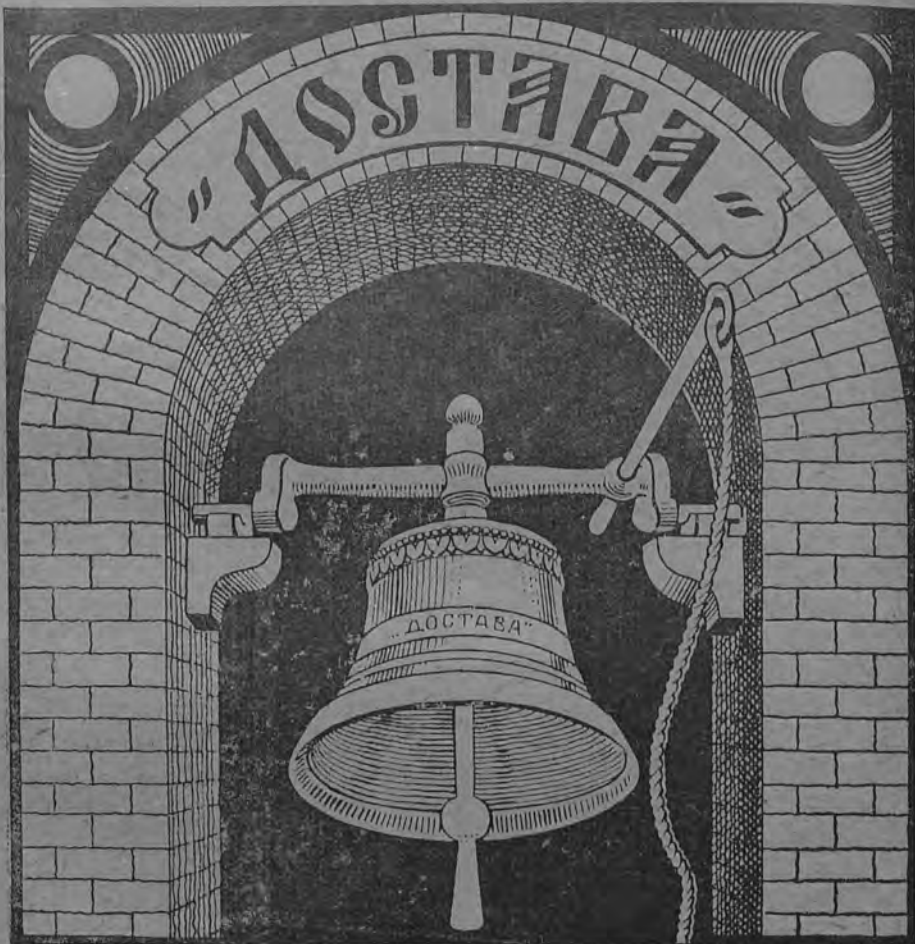
Сей плян відповідавби обовязуючому плянови навчання у трьох найнизших класах гімназійних. Там учать: у I класі біблійної історії Старого Завіта, у II. класі історії Нового Завіта, а у III. класі катехизму. Додано тут навчання літургії і історії української Церкви з огляду на переважаючу більшість молоді, яка по сімій класі не зголоситься до гімназії, але вже скінчить свою шкільну науку і піде до практичного звання.

о. І. Р.

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець о. Д-р Гавриїл Костельник

НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшій виборі і найдешевше продає
 одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ,
 Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і рудить за солідне стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно зацінамя звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, І. п.

Звертаємо увагу Всх. Духовенству, що всі інші фірми в церковних речах є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативною, де членами є три наші Архієреї, многи священники і церкви.

З сих причин заслугує на повне довіря і попертя.

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
в проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 зл
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1
Чековеkonto: 151.092.

З М І С Т

о. Др. Г. Костельник: Стояння і клячання в церкві	201—209
о. Др. МIRON Горнилович: Пять літ при гробі Святого	210—216
о. П. Дзедзик: Стигматизація Тереси з Коннерсрайт	217—220
Ф. Т.: Дещо про талмуд	220—223
о. Юстин Гірняк: З приводу одної рецензії	223—228
о. І. Н.: Дисонанси довкруги лятеранського пакту	228—231
Зміст IV. річника „Ниви“ з 1907 р.	232 235
Нові книжки	236
Всячина	236—240
Проповіди (Додаток)	81—96

НИВА

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
в проповідничим додатком
в 1 арк. до кожного числа

Передплата виносить 18 ал
річно, для Америки 3 до-
ляри річно

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків 1
Чекове конто: 151.092.

о. Др. Г. Костельник

Стояння і клячання в церкві

I.

Основні засади

Під впливом латинізму ми в Галичині затратили чимало звичаїв питомих нашої східній Церкві, й стали ми нечуткі на їх психологічне й теологічне обосновання. Затратили ми навіть деякі такі звичаї, до котрих нас Церква щодня виразними словами закликає. На „глави ваша Господєви приклонїте“ ми остаємо наче глухі — перевівся в нас звичай приклонювати голови на сей заклик. Зате на „вплотитися“, „вплотившагося“, „і Слово плоть бисть“, а в місті, навіть коли проповідник скаже „св. Тайна“, „поклонився“ йому (Христови)“ і т. п., всі вірні низенько похиляють голови.

Бачили наші люди, що в костелі такий звичай, то і собі стали так поступати, а своє забувати. І се не є „кивання“ (на жидівський зразок), бо — як старі говорили: бо, ібо і понеже... А коли хто з нас приклонює голову після вимог нашої Церкви на „Христу Богу предадім“ та на „глави ваша...“, то й на сміх готові його взяти, що — мовляв — „киваючись Богу молиться“, як жид...

З усіх східних звичаїв, що відносяться до тілесного заховання в церкві, найбільше потерпів звичай стояння.

Став він наче „рудиментом“ — тому, що воно так у костелі. В латинників є в звичаю потрійне тілесне заховання на богослуженнях: сидження, стояння і клячання. Найменше розвиненим є стояння. Оскільки знаю, то тільки під час читання євангелія і на „Те Деум“ там приписано стояти. В усіх інших випадках, де по нашому треба би стояти, після латинського звичаю ліпше є клячати. Клячання уходить за компаратив і суперлятив покірливої просьби, радості, подяки, каєння, побожної ревности загалом.

Зовсім инакше у східній Церкві. Тут є в звичаю по-чвірне тілесне заховання: до трьох, спільних з латинськими, ще доходять глибокі поклони. Отже зовсім инакша „азбука“, а тому й поодинокі її „букви“ мають подекуди инакшу функцію, як у латин. Церкві. Глибокі поклони се суперлятив, одначе не на всякій лінії тільки на лінії каєння, свідомості нашої нищети, негідности. Тому вони приходять тільки в вел. пості. Клячання також має свою спеціальну закраску, яку найлекше можна відрізнити і схопити при „коліноприклонних молитвах“ в день Сошествія св. Духа. Воно є зовнішнім виразом нашої умильної просьби. Коли клячимо, то робимося меншими, як ми в дійсності є. А кождий, хто просить, є менший від того, кого просить, — бо „ліпше є давати, як брати“. Ось се психичне підложє клячання в східній Церкві від найдавійших часів. І тільки там у східній Церкві приписане клячання, де заходить мотив умильної просьби. Просимо Бога о різні ласки також стоячи, але коли хочемо виявити компаратив і суперлятив того свого настрою, то Церква каже нам клякнути: „Паки і паки преклоньше коліні миром Господа Бога молим“.

Хто зрозумів сей психологічний „вузол“, для сього ясно: чому в східній Церкві вірні самочинно (подекуди навіть ще і в нас — жєнщини) клякають на „великий вхід“ в Літургії. Проти сього звичаю протестував вже Євтихій, сучасник папи Григорія Вел. (580—604), бо предложені дари ще не є освячені. Те саме можна почути і від нинішніх наших священників. А однак психологічно сей звичай умотивований. Вірні чують слова священослужителя: „і всіх вас да помянет Господь Бог...“, отже клячанням вони тут зазначають свою умильну просьбу, щоби так сталося, як священник виголошує. В латинській Церкві найбільше сидження, в східній найбільше стояння. А воно має тут розгалужене своє психологічне й теологічне обосновання.

а) Передовсім панує в східній Церкві засада, що в божім домі треба стояти, а не сидіти; сидіти можуть тільки ті, котрі не можуть стояти (немічні, старці). Тому й нема лавок у церкві. Ми нині дуже практичні, і з правила

осуджуємо сей старий звичай тай навіть гордимось тим, що він у нас (в Галичині) вже проломаний (по містах). А однак коли пригадуватися подрібно і совісно над тим звичаєм, то всі рації промовляють за ним — так само нині, як і тоді, коли він усталювався. Коли хочемо в своїй хаті Богу помолитися, то почуття не дозволяє нам сидіти підчас молитви. Сидження се вигідне положення для нашого тіла; молитва се наша служба Богу; а підчас сеї найвисшої служби не випадає догоджувати своєму тілу. Такий тут психологічний зв'язок почувань і думок. І буває дивний злім у тому зв'язку — задля прийнятого звичаю. Жінщини, котрі в церкві без усяких скрупулів сидячи моляться, в сповіди жалуються, що дома не можуть молитися, бо сидячи не випадає, а клякнуті або стояти не можуть задля челяди, котра звернула би увагу на се...

З того можемо зрозуміти, що вдійсности також у латинській Церкві стійною є засада, що в домі божім, де приходимо на молитву, треба стояти, а не сидіти. Сидіти підчас молитви — се тільки виїмок, а не засада. Задля немочі. А було би се неприродне й непохвальне, якби ціла громада була немічна, себто якби всі вірні хотіли в церкві сидіти. Тай у практиці загально так буває, що в церкві чи в костелі тільки менша часть вірних може поміститися в лавках — більша часть вірних мусить стояти. Отже різниця між східним і західним звичаєм вдійсности є тільки процентова, а не засаднича: у костелі буває більше місця для сидження, як у церкві; у костелі є лавки й на середині, а в церкві (як повинно бути) тільки здовж мурів. Не треба би й підносити, що лавки на середині божого дому пригадують школу, і не є ідеально згідні з маєстатом божого дому. Ознаки людської немочі на самій середині храму... А лавки здовж мурів — се ознака людської немочі на своєму місці, бо вона на боці, скрита. Се відчує кожний, хто найдеться в великих базиліках у Римі, у яких нема лавок. Лавки надцербили би їх маєстат. Кожний катехит знає з досвіду, що лавки в церкві се просто деморалізація для молоді. Вся молодь, навіть проти заборони, преться сісти до лавок, а коли в них найдеться, то сейчас повертає до шкільної психічної атмосфери: розсядеться якнайвигідніше, штовхається, робить сміхи, ховаючись у лавці, займається всякими небилицями... І на се нема иншої ради, як не дозволити молоді сідати в лавки.

б) Стояння в східній Церкві має й свої спеціальні функції, при яких не дається заступити клячанням, ані глибокими поклонами. Воно так буває також у горожанському життю всюди в культурнім світі. Так н. пр. підчас співання національного гимну всюди на світі стоять.

Правда, якщо гимн благальний, як наш „Боже великий єдиний“, або польський „Boże, coś Polskę“, то він ще не ви-

включає клячання (коли його в церкві співають). Але якщо гімн виражає перемогу, радість, славу, подяку Богу, тоді він просто виключає клячання. Вже з того розрізнення ясно, що тут не заходить тільки та загальна причина, що „не випадає сидіти“, але якась глибша причина, котра так само каже, що „не годиться й клячати, але доконче треба стояти“. Якаж се причина? Захованням свого тіла даємо вираз тому, що в нас у душі діється. З того приводу заходить тут „психологічна логіка“ — одного елементу не можна заступити другим. Коли хочемо виявити свою нищету і негідність, то падаємо ниць до землі, зрівнюємося з земським порохом. Положенням тіла се инакше не дається виявити. Колиж хочемо виявити умильну просьбу, то клякаємо, як уже сказано. А яке положення тіла маємо заняти, коли хочемо виявити нашу перемогу, наше вивиснення, достойну подяку, хвалу..? Одиниці, спеціально вивиснені, виступають у таких хвилях з своїми відзнаками: мітрами, коронами, золотими ланцюхами, ордерами, лентами.

Але загал людей може се виявити тільки своїм стоянням. Стоячи, ми наче пнемося в гору, наче ростемо, робимося великими. З тої то причини також латинська Церква, хоч у неї звичай стояння занидів, на „Te Deum“ приписує стояти. А в східній Церкві мотив вивиснення, побіди, хвали, подяки...всюди сполучений зі стоянням доцільно й обов'язково. В давніших віках на се ще більше зважали, як тепер. На І. соборі в Нікеї (325 р.) рішено в кан. 20, що через всі неділі в році і в п'ятидесятницю треба в церкві стояти. На трулянським (царгородським) соборі 692 р. поставлено канон (90): „Від суботи вечера до неділі вечера ніхто не сміє клячатися“. Неділя се пам'ятка Христового воскресення. А коли Христос воскрес, то й ми з ним. Отже неділя се торжество нашої побіди, нашого вивиснення. Нині в східній Церкві звичай, що не годиться клячати від Пасхи до Сошествія. Старий і гарний звичай, як *pendent* до клячання й поклонів у вел. пості.

А в нас у Галичині так затерлося розуміння сього звичаю, що вірні клячуть навіть підчас співання „Христос воскрес“ (буває се на вечірніх по благословенню Найсв. Тайанми, коли замість „Пісправи я“ співають „Христос воскрес“, — тоді ціла церква клячить). Годі собі уявити більше безглуздої мішанини асиміляційних елементів! Якби хто клячав, коли йому в церкві співають „многая літа“, то се ще не було би таке безглузде. „Христос воскрес“ сеж воскресний гімн, де звенить побіда, вивиснення, радість...Мотиви, які просто виключають клячання.

Так само виключає клячання початок літургії „Благословенно царство“, а в нас і на се вірні не зважають.

в) Підчас читання євангелія стояння має те значіння: що ось ми готові до послуху, стоїмо Богу

„до розпорядимости“. Стояння се позиція „вільна“, від котрої природно найлегше зачинати всякий рух. Отже стояння се первочин до всякого ділання. А євангелія, як наука, се первочин до життя після божої волі. Так отже ті дві події взаємно собі відповідають. (Коли наші вірні ідуть „під євангелія“ й клячуть, то се, як думаю, наслідування Марії, що сиділа в ногах Ісусових і слухала його науки.) Латинська церква і тут задержала стояння.

г) Наша служба Богу домагається від нас, щоби ми приносили якусь жертву з себе, відчували якесь умучення. Клячання се тягар, тому воно сповняє в церкві також отсю функцію. Але й довше стояння умучує, отже й воно сповняє піднесену функцію. З того ясно, що в церкві, де є більше сидження, там послідовно повинно бути й більше клячання, як воно дійсно є в латинській Церкві. А де більше стояння, тим послідовно менше клячання, бо вже й само стояння сповняє функцію „святого умучення“, як воно дійсно є в східній Церкві.

II

При причасті вірних

Найважніша й найбільше впадаюча в око різниця між східною й західною Церквою під оглядом звичаю стояння і клячання виступає при причасті вірних. У західній Церкві вірні причащаються клячучи, в східній стоячи (як і священник). Оба звичаї мають своє теологічне обосновання.

Не може бути сумніву, що збільшений культ Евхаристії, причастя вірних під одним видом і причастя навколішках у західній Церкві мають одно й те саме жерело. Нині поширений погляд, що причастя під одним видом на заході ввели в практичних цілях: так легше причащати, безпечніше, „чистіше“, „здоровіше“... Та се тільки анахронізм, де нинішні люди накидують свої погляди людям з 11—12 ст. Звичай причастя під одним видом прийнявся в західній Церкві в 11 — 12 ст. *) А в тих часах люди зовсім не мали нинішних понять про бактерії, про „практичність“ в причасті (як і нині простолюддя не має тих понять). Їм ходило тільки про культ, а не про щось іншого. Се були саме часи, коли на заході стала ясно виповіджена думка, що в кожній частині Евхаристії міс-

*) „Vom 11. bis 12. Jahrhundert wurde allmählich die Kommunion unter einer Gestalt liturgischer Brauch“. Dr. P. Bartmann: Lehrbuch der Dogmatik II. B. Freiburg i Br. 1921 Стр. 324.

тяться цілий Христос.*) Схолястики (особливо св. Тома з Аквіну) розвинули отсю думку, підбудовуючи її філософічним апаратом. В Евхаристії присутні тіло і кров Ісуса Христа „ex vi sacramenti“, а цілий Христос (його душа, божество, особа) „ex naturali concomitantia“ **). Природно, що заакцентовання сеї думки в догматиці мусіло зазначитися також на культі. Якщо в Евхаристії присутний цілий Христос, то Евхаристія се Христос — „евхаристійний Ісус“, котрий то вираз нині вже популярний, отже Евхаристії належиться почитання як самому Христови. Тіло і кров Ісуса Христа в культі західної Церкви, якщо так годиться казати, спростола найшлися „за сценою“, а „на сцену“ вийшов „евхаристійний Ісус“. І саме тут жерело збільшеного почитання Евхаристії, причастя під одним видом і причастя навколішках. Причастя вірних під обома видами не може так добре символізувати „евхаристійного Ісуса“, як причастя під самим видом хліба. У західній Церкві кождий вірний, що причащається, дістає цілу гостію, один елемент, а се наглядно символізує єдність і цілість „евхаристійного Ісуса“. А кляченням підчас причастя хочеться тут дати вираз: а) що се дійсно цілий Христос присутний в Евхаристії (тому вірні робляться „меншими“ перед Евхаристією). б) що ми негідні, щоби сам Христос завитав до нашого організму (серця, душі). Ясно, що в західній Церкві також священник, що літургізує, повинен би причащатися клячучи. А коли сього звичаю нема, то тільки задля його майже абсолютної непрактичності.

В східній Церкві донині осталась первісна редакція поняття Евхаристії: тіло і кров Г. Н. Ісуса Христа тут „на сцені“, а сам Христос „за сценою“. Наша літургія ніде не називає Евхаристії „Христом-Ісусом“, тільки так, як воно в євангелію: „тіло Христове“, і „кров Христова“, або „Тайна Вечеря“, „страшні Христові тайни“, „святі, небесні дари“. З Евхаристією суцшно (бо силою Христової установи) сполучена думка про смерть Христову: Христос вмирає-гине, щоби ми спаслися-обожилися... Тому Евхаристія се для нас найбільша радість (що ввійшло навіть в саму назву „Евхаристія“, яка означає „благодарення“, „подяку“), наше найбільше вивисшення — се „божественні дари“ для нас. Ось таке розуміння Евхаристії в східній Церкві, а до того стосується й культ. Очевидно, східна Церква не перечить, що в Евхаристії є цілий Христос під кождим видом і в кож-

*) „Anselm (в. 11 cr.) ist nachweislich der erste, der die kirchliche Praxis lehrhaft berührt, wenn er schreibt: Sed in acceptione sanguinis totum Christum Dominum et hominem et in acceptione corporis similiter totum accipimus.“ Bartmann, *ibid.*

**) Тома з Акв. Sum Theol. III q. 76, a. 1.

дій частинці, але, як сказано, се тут знаходиться наче „за сценою“. А при такій асоціації понять, що відносяться до Евхаристії, воно зовсім правильне, коли вірні причащаються стоячи. Почуття радості й вивиснення побіди диктують стояти. (Авжеж і апостоли на Тайній Вечері не клячали.) Стояти підчас причастя — одначе не денебудь, а в „царських вратах“. Святилище в східній Церкві се подібно неприступне місце, як було „святе святих“ у старозавітному храмі. Правильно вірні не мають до нього приступу, а до „царських врат“ тільки підчас причастя. В моїх рідних сторонах нарід се називає „приступленням до св. престолоа“ (коли хто що злого робить, то йому кажуть: „як приступиш до св. престолоа?“ — замість „до причастя“). В той спосіб те „більше“, що в західній Церкві виражається клячанням підчас причастя, в східній Церкві виражене тим, що вірні „приступають до престолоа“. Тут вірні йдуть до Христа, а після латинського звичаю Христос іде до вірних (бо священник виходить на церкву, й іде від одного вірного до другого). Я в своїм життю причащався і стоячи і навколішках і після лат. звичаю (гостією). Не перечу, що один і другий звичай святий і відповідний, одначе звичай причастя після східного обряду для мене дорожший, не тільки тому, що се первісний звичай цілої Церкви, але й тому, що він оправдує всі мої думки й почування.

Коли взяти під увагу практичну сторону, то й тут звичай східної Церкви має за собою всі рації — крім одної. Коли вірні клячуть підчас причастя, то скорше можна їх за причащати. Ось се та єдина виїмкова рація. Однак вона більше відбирає, аніж дає. Не знаю нічого так „будуючої“, як той „святий ряд“ вірних, що „приступають до престолоа“: з руками схрещеними на грудях, в порядку, в скупленню спровола посуваються вірні до „царських врат“, причащаються, кланяються перед св. чашею, й відступають.. Зате в нашому галицькому звичаєви, де вірні причащаються клячучи в двох рядах здовж церкви, не бачу тої величавости. Вірні тиснуться, встають, порох... Священник ніколи не може бути певний, чи хтось встаючи, не підібє йому руки, чи не штовхне сусіда так, що сей захитається підчас самого причастя і т. ин. Тай лекше і безпечнійше для священника стояти на одному місці з чашею в руці, як ходити по церкві і схилитися ще до того. А що найприкрійше, се неприродні рухи вірних підчас самого причастя. Всяку поживу беремо до уст так, що здолу підносимо її до уст і при тім бачимо її. А при причастю навколішках треба брати до уст ложечку, яка зповиш голови має знизитися до уст. Власне в тому неприродність, котра як *pendent* до себе — викликає неприродні рухи голови, а особливо уст у причасників. Разураз треба говорити: „Піднеси голову!.. відчини уста!“ Відчинити

уста й чекати так через ту хвилинку, заки ложечка знизиться до уст, се не дуже то приємна і не дуже гарна поза. Які то всілякі бувають узублення!

То й не дивно, коли бувають жінщини, котрі не хочуть відчинити уст, не хотючи виставляти то показ свого узублення, а беруть ложечку наче крадьком до уст. Інші не можуть позбутися інстинкту, й не возьмуть ложечки до уст, доки власними очима не подивляться: що в ній є. Знов інші (переважно муштини) на всілякі способи віддувають і викривляють губи (особливо долішню), стараючися займити ними таку позицію, щоби „зловити“ ложечку, яка з гори — наче пташина—ліне до їх уст. Інші висувають язик, як се в латинників звичай, але для ложечки се непригожа поза. І таке інше.

Хто не підмітив сих неприродних рухів, сей може щодня глядіти на них, а не спостерігати їх. Але коли вже раз їх підмітить, то... Не знаю, як інші реагують на них у своїй душі, але мене серце болить, що воно так, а не мусіло би так бути. Греки добре обдумали річ; тяжко то Греків справляти!

* * *

Запитається хто: чому я се пишу? Чи хочу, щоби в Галичині наші вірні стали причащатися стоячки? Чи вірю, що такий поворот до старого звичаю був би можливий?.. Здаю собі справу з усього. Але з тим стоїть у звязку ще важніша, бо ширша, квестія. Найважніша асиміляція нашого обряду з латинським має своє жерело в латинській редакції практичного поняття Евхаристії: „евхаристійний Ісус“. Відси то також у нас моштранція, великі кивоти („палатка, де перебуває евхаристійний Ісус“), причастя навколішках і ин. Наші предки, як нас інформує о. П. Камінський, брали латинські звичаї, а свої касували отак на „widzi mi się“. Але так воно не може остати *ad infinitum*. Представники нашої Церкви, наші богослови на першому соборі, який у будучности відбудеться, повинні видати рішення: чи латинська редакція практичного поняття Евхаристії також і нас обов'язує в церковному культі? Коли так, то справа ясна. В усякому організмі клітини укладаються після питомих собі законів. Якщо отже латинська редакція, що про неї мова, стане для нас законом, то й наші звичаї, звязані з Евхаристією, мусять буквально так уложитися, як у латинників: не тільки моштранція з одним агнцем, не тільки клячання підчас причастя, але й причастя тільки під видом хліба — і то таки необхідно гостії, бо наша частиця не прилипне до висуненого язика.

А доки такого зясування нема, доти удержуватимуться тай ще множитимуться в нас усякі половичні етапи, що в родженню рівняються „недородкам“.

* * *

Маю ще й близьку ціль. В гр. кат. Церкві в Югославії східний обряд задержався в своїй чистоті. Там тільки один престол у церкві, нема статуй, ні лавок; вірні причащаються стоячки, в пятидесятниці не клякають, культ святого слова високо поставлений: нема „німих Служб“ (себто так тихо читаних, що ніхто з вірних не чує), дяки співають виразно кожде слово. Доля любить оперувати дивними зикзаками. Мене вона з Югославії перенесла до Галичини, де я став „причетею во язицїх“ як речник „чистоти східного обряду“. А до моїх рідних сторін перенесла з Галичини монахині й деяких священників, котрі асимілюють тамошний обряд з галицьким. В 1925. р. я полишив у Керестурі, моїм ріднім селі, причастя вірних стоячки, а в 1928. р. я знайшов там причастя навколїшках... На своїй літургії казав я причасникам встати. І ще того сам го дня заденунціював мене тамошний сотруди́ник, Галичанин, до єпископа, що я ширю соблазн...

Сей новий звичай покищо не обняв цілої єпархії. В третій парохії бачив я, що вірні ще причащалися стоячки. Думаю, що тамошнє духовенство, поки час, повинно зїхатися під проводом своєї духовної власти на спільну нараду в тій дуже важній проблемі, і рішитися: або-або. Якщо рішились би за причастям навколїшках, то на Галичині мають уже готовий конкретний взір, як воно дальше піде. На самім причастю навколїшках інновація не скінчиться, бо вона є тільки одним звеном у довгім ланцуху. Вже тепер деякі тамошні священники (Галичани) вводять свято Евхаристії. Раз проломаний обрядовий стиль послідовно дальше ломиться, і „ми заєдно в пливкому стані, а не можемо сціпеніти“...

Одні тягнуть на ліво, другі на право, а всі „спасають“, бо всі відчувають, що ми не на своєму місці — наче ті, що в човні на воді. Присвічує остання мета (латинізм), одначе до неї годі дійти, бо вона заперечує вихідну точку (унію)... Авжеж латинізм не унія. І так треба оставати при половичних посуненнях, сказано: „недородках“. Вони не вдоволяють, змушують шукати „нового—иншого“, і так вколо тай вколо, бо — як сказано — до останньої мети годі дійти.

П'ять літ при гробі Святого...

Замість вступу кілька історичних нотаток з хроніки папрохії св. Варвари у Відні. „Дня 17 липня 1916 спроваджено з двірця північної залізниці у Відні о год. 12 в полудне з Білої, губернії Сідлецької, до церкви св. ВМ. Варвари у Відні, мошії св. свящм. Йосафата: в ракві, зеленим сукном обложеної, в середині білим атласом, і ще одну паку, в котрій знаходиться земля зі старих раків, всілякі молитви проскомидійні і т. д. в присуности ОО. Лопатинського, Лежогубського, Демчука Ч.С.В.В. і І. півця Михайла Бігуна. Все зложено в каплиці“.

„Дня 26 серпня 1917 приїхав до Відня о год. 8 рано на Westbahn з російської неволі Ексц. Митрополит Кир Андрей Шептицький. Днесь 29 серпня 1917 відбулася комісія в церкві св. ВМ. Варвари від год. 3 до 7 вечір для точного ствердження (ідентичности) мошів св. Йосафата під проводом Ексц. Митрополита в присутности єпископів: Ниядія з Криживців, Пфлюгера з Відня, Коциловського і Бодяна тай о. мітрата Др. Жука, прелята Др. Кравса і монс. Вагнера, як відпоручників віденського Ординаріату, ОО. Климентія Шептицького, Др. Нагорянського, протоіг. Філяса, о. Демчука, о. Патрила, о. Комарека і багатьох відпоручників оо. латинського обряду, як знатоків, лікаря примара Дра Бережницького і другого, Німця. Св. мошії винесли священники з каплиці царськими вратами; поставлено на столі при освітленій церкві на середину, відломано печатку і відкрито домовину. Оглядано точно все, лікарі міряли череп, рану в голові, читано описи в латинській і французькій мові, докладний опис буде мати Комісія і Ексц. Митрополит по ствердженню. Відспівано тропар св. Йосафата і Тебе Бога хвалим, запечатано св. мошії і віднесено назад до каплиці, де їх зложено на призначенім місці“.

„Днесь 30 серпня 1917 відспівав Ексц. Митрополит Кир Андрей Шептицький Службу Божу благодарственну за щасливе переведення і ствердження мошів св. Йосафата в сослуженню Преосв. єпископів Ниядія, Бодяна, Коциловського і о. протоігумена Філяса. Співав і usługував сам І півець М Бігун, вірних було дуже мало“.

„Дня 17 мая 1921 о год. 2 по пол. перенесено мошії св. Йосафата з каплиці і поставлено на великім олтарі в церкві св. Варвари. Заходами о. Жана і його родини в Америці зроблено домовину, в середині з дерева, вибіту фіолетовим сукном, зверху мосяжем обложено, кришталеве скло, робота дуже гарно викінчена, заплачено за неї несповна 400 доларів. До сьогодні були св. мошії лишень зішиті в трояке полотно. О. Комарек, чеський священник, з п. Бігуном працювали коло св. мошів 3 місяці, 2 рази в тиждень по 2 години. Тогож дня винято св. мошії з провізоричної домовини, одягнено в архіерей-

ські ризи, котрі привезли зі Львова сестри чина св. В. В., мітру привіз о. крил. Ковальський зі Львова. Вложено до нової домовини, аж тоді вложив п. Бігун омофор, о. Жан мітру і пальму в руку. О. Жан прикріпив св. мощі до дерева в домовині і за головою вложив герб оо. Василіян, металевий позолочений, зі знаком І. Х. С. Коли покінчено все, прикрито домовину (віком), обезпечено і запечатано. Стару домовину зі збутвілими річима, з порохом і одну паку зі землею, з молитвами і кусками дерева з давніших домовин залишено в каплиці Сакос дуже збутвілий, але золотом багато вишиваний, забрав Ексц. Митрополит Кир Андрей до Львова, до Національного Музею“.

Стільки парохіяльна хроніка, писана в тих літах „І. півцем церкви св. Варвари, п. Михайлом Бігуном“. Сумно стає, коли її читаєш, особливо опис богослуження 30. VIII. 1917 р. При гробі святого служить Митрополит в сослуженню трьох єпископів і протоігумена Ч. св. В. В. — співає і рівночасно служить сам дяк, вірних нема. Так воно довгі літа велось, наче в забутті спочивав Святий в нашій церкві. Свої не цікавилися, чужі не знали. Були се страшні літа війни, а після голоду, загальної нужди, коли кождий про свою біду думав; тим хиба можна се пояснити. Каплиця, про котру згадується в сих нотатках се ризниця церковна за вітарем, темна, вохка комната, де під провізоричним деревляним престолом довгі літа спочивали і бутвіли неоправлені мощі Святого. Ніхто, видно, не припускав, що отся „провізорія“ так довго триватиме. Кінець її зробив чужий нам по крові чоловік, о. Йосафат Жан Ч. св. В. В., справив гідну домовину, переніс останки тіла святого на головний престол (все инше лишилось дальше в ризниці), і перший став відправляти молебні при сім гробі.

Сей великодушний дар родини о. Жана з Канади, оправа св. мощів, зробила можливим гідне відсвяткування ювілею святого в 1923 р. Його точний опис помістила „Нива“ в 11-12 ч. з грудня 1923 р. У величавому поході пересено св. мощі до катедри св. Стефана і по цілотижневому богослуженню назад до ц. св. Варвари. Десятки тисяч Віденців взяли в тім обході участь. Се був тріумф нашого Святого і початок його слави у Відні. І не тільки його. В міру, як росло почитання святого, кращим ставало і життя нашої парохіяльної громади при гробі Святого. Наша церковця наповнюється помаху чужинцями, для відправляються кілька разів до року особливі богослуження з німецькими проповідями. Такі богослуження в нашому обряді відбуваються і по інших, латинських церквах у Відні, у декотрих стає се вже щорічним звичаєм. Летючки, образки, медалики Святого ідуть з рук до рук. І Святий відплачує се в сотеро. Се дивний Святий, ніодна просьба, яку його молитвами занесеш до Бога, не лишається без успіху. Уже в рік пізніше здійснюється мрія усіх моїх попередників:

електричне освітлення церкви Коли я, не маючи ніяких фондів, завізав моїх парохіян до збірки на сю ціль, стрівуся я зі слухним, здавалось, замітом: „вже три рази збирали ми на се гроші, а за них купили дві фігури і монстранцію, а тоді було десятки тисяч наших людей“. Та Святий поміг. До двох місяців зібралось стільки, що не лишень заплачено за інсталяцію світла, але ще осталося дещо на майбутнє мальовання церкви. Віджило старинне Брацтво св. Варвари, немов нове життя зачалось, молитвами св. Заступника.

Тіло Святого перенесено в нижу правого крилосу. Се примітивна гробниця з престолом, удекорованна ручниками — дарунком наших братів з Югославії.

При сій гробниці, для загалу вірних легко доступній, згодом стала відправлятися латинська служба з німецькими проповідями. Зачав її сам о. кардинал Др.Ф. А. Піфль, архієпископ Відня, в осені 1925 р. Кождої останньої неділі місяця відбувається таке богослуження. Для кого? Для Німців, почитателів Святого, котрі не є на стільки обучені в нашому обряді, щоби розуміли нашу св. Літургію і могли приймати св. причастя під обома видами. Вечером тогож дня сходяться вони на спільне зібрання в сусіднім монастирі оо. Домініканів. Ідуть виклади, світляні картини, дискусія на тему положення унії, східних обрядів, народів Сходу, діяльності Святого і т. и. Для розвою сеї мглої спершу громади, яка в осені 1925 р. приняла назву „Тов. св. Йосафата“, а в січні 1927 р. зорганізувалась як властями потвержене товариство, найбільше причинився зріст т. з. літургійного руху у Відні. Може иншим разом матиму нагоду більше написати про сей цікавий для нас рух між молодим поколінням католицького заходу; нині зазначу лишень, що в Австрії сей напрям зовсім молодий і зродився він не деінде, а на нашій Україні. Головним його подвижником є проф. літургії в Кльостернайбургу близько Відня, о. Др Піюс Парш. Оповідав мені про початки сього руху. Як военний духовник перебував він в Галичині. Там мав нагоду пізнати наш нарід і обряд, з подивом глядів, як наші люди цілими годинами можуть стояти в церкві і усі разом співати Службу Божу. Між латинниками, особливо Німцями, се небувала річ. В Києві стрівуся він зі звисним етнологом о. Др. В. Шмідтом з St. Gabriel, котрий, як інспектор жовнірських станиць (гаймів), перебував на Україні. Опроваджував його по київських церквах. Зійшла розмова на літургію католицької Церкви. О. Шмідт виявив йому свій плян, зачати по війні видавництво богослужебних текстів, щоби нарід міг брати участь в богослуженню і не молився і не співав підчас св. Служби таке, що зі св. літургією часто зовсім ніякої звязи немає. „Ся розмова під св. Софією в Києві — казав о. Парш — дала мені товчок до ідей котра давно в мене була, літургійного Апостолату, котрому я цілковито посвятився“ (гляди

про се також: Klosterneuburger Liturgie-Kalender v. d. J. 1924 „unsere Liturgiegemeinden“). З маленької групи побожних людей в Кльостернайбургу, під умілим проводом неутомного ідеаліста о. Парша, розвинулися отсі літургійні громади по многих віденських і австрійських парохіях. Нині у них уже власна друкарня, де печатають свій фаховий часопис „Bibel u. Liturgie“, календарі, 70.000 літургійних текстів місячно. Першою брошурою, яка в сій друкарні печаталась, се нове видання перекладу нашої св. Літургії з транскрипцією словянського тексту. Перше богослуження, яке відправлялось при помочі сього для Німців необхідного видання, відбулось також в Кльостернайбургу підчас II літургійного Конгресу минулого літа. Часто і перед тим приходили сі „безбожні літургісти“, як то їх дехто прозиває, до св. Варвари, прислухувались нашому співови, причащались, і може тим способом у неустанній боротьбі з многими труднощами набирали у св. Варвари нового одушевлення до ідеї, яка зродилась під св. Софією в Києві. Такого щирого одушевлення, з яким вони стрічали нашого священника і наших вірних (хор і прогульковців) на сім богослуженню, рідко можна найти. „Die Teilnehmer der Tagung hatten sich bald in Text und Melodie der Volksakklationen zur aktiven Teilnahme eingefunden. Wie es das Kirchenrecht „andachtshalber“ gestattet, empfangen auch die meisten Teilnehmer der Tagung in dieser Messfeier die Kommunion unter beiden Gestalten. Und allen war am alten vorbildlichen Beispiel die Art und Bedeutung der aktiven Volksteilnahme überhaupt klarer und näher geworden. So selten ein solches Beispiel geboten werden kann: für diese Tagung wirkte es als vorzügliche Vorbereitung auf den Hauptgegenstand. Nach der griechischen Messfeier, die über zwei Stunden dauerte, fand das Liebesmahl, das frei gespendete Frühstück der liturgischen Gemeinschaft statt. Dabei sprach man sich über das seltene und lehrreiche liturgische Erlebnis aus“ (Bibel u. Liturgie II lg. Nr. 23—24 September 1928.). І не тільки про се говорилось. Пішли розмови про наш нарід, його звичаї, св. Унію, довго гомоніли українські пісні в старинній цісарській палаті в Кльостернайбургу, осідку Бабенбергів, підчас сеї гостини у нашого приятеля о. Парша. І росло зрозуміння не лишень нашої св. Літургії, але й великої ідеї св. Йосафата. Бо як слушно замітив рецензент того свята: „Eine so eingehende Berücksichtigung der Liturgie der Ostkirche entspricht durchaus den Wünschen und Bestrebungen unseres heiligen Vaters Pius XI. Denn zu dringend gesuchten Wiedervereinigung muss die abendländische Kirche die Ostkirchen besser kennen und verstehen lernen, und nicht zuletzt nach der lehrreichen Eigenart ihrer Liturgien, wie dies Pius XI wiederholt betonte. So wird ja viel für die geistig-seelische Bereitschaft zugunsten der Wiedervereinigung hingewirkt“.

Такі богослуження, не так взірцево приготовані, як у Кльостернайбургу, однак з неменшим моральним, а часто і матеріальним успіхом, відбувались минулого року від мая аж до пізньої осені, кожної неділі по різних церквах Відня і околиці. Опустіла на той час св. Варвара і гріб Святого. А там творилось велике діло, в якого успіх трудно було вірити. Ішло ґрунтовне відновлення і мальовання нашої церкви. Хиба заступництву нашого великого Святого треба подякувати, що воно удалось. При маленькій підмозі правительства, коштом самих парохіян артистично украшено церкву св. Варвари. Звиш 1500 доларів було видатків, незаплачених остало яких 300. На яких 200 наших бідних віденських родин, вірних, ще нашому обряду, се величезна сума. Поміг знова св. Йосафат. Три літа ішли переговори з дирекцією почти, яка є власником будинку нашої церкви. Якщоб не був у нас св. Йосафат, то хто знає, чи ми не опинились би нині з нашою церквою в якійсь дірі на передмісті. Дуже на таку заміну напірала почта. Скінчилось однак тим, що почта в дорозі заміни за ризницю відступила дві свої сумежні з нижєю св. Йосафата комнати на гробницю святого і вкінці по довгій боротьбі на захристію побіч сеї нової каплиці з входом на головну браму. Рівночасно з відновленням церкви ішла будова сеї каплиці. Не були ми в силах самі її поставити, тим більше, що кошти такої гробниці, яка відповідала б гідности такого скарбу після наміченого пляну мали бути не малі. Звернулись ми з многими письмами і візванням до збірки до усіх приятелів рідного Святого. І Святий поміг. Сам собі гробницю будує. Першу поміч дав наш галицький єпископат: Ексц. Митрополит 100 гол. гульд. і 10 дол., Впреосв. Григорій 25 дол., Впреосв. Йосафат 50 дол., капітула в Перемишлі 70 дол., о. Др. Галуцинський 10 дол., о. Др. Бучко 5 дол. Подиву гідна жертвенність наших бідних галицьких парохій. В перемиській єпархії зібрано на сю ціль 3821.21 п. зл., в станиславівській 3371.85 п. зл., в львівській 500 п. зл. (думаю, що се щойно перша рата, інші повинні ще прийти на розіслані щойно тепер почтові складанки). Всього зібрано 7639.92 S (шілінігів) с. в. около 1100 дол. і видано 4526.69 S.

Уже на свято благословення нашої відновленої церкви 1. XI 1928 перенесено мощі Святого до нової каплиці. Сходить ся до неї від правого клиросу по пяти ступнях в низ. На марморовій підлозі, з білого карарійського мармору і бельгійського чорного граніту, стоїть дерев'яний великий престол, який має бути окутий металем. На нім металева домовина Святого, під ним решта св. мощів. В проєкті є нова оправа св. мощів, відновлення домовини, нова мітра, артистичне мальовання каплиці. — Протоігуменат Чина св. В. В. прислав на сю ціль 50 дол. Певно і інші прийдуть з помічю — усі приятелі, почитателі Святого, бо багато, багато ще потрібно на

украшення цього св. місця, яке святістю і славою має бути не так для Відня і нашої парохії, як для цілого нашого народу. Одного його маємо, великого св. мученика. Чи не в силі цілий нарід поставити гідний пам'ятник Святому і зібрати на сю ціль принайменше стільки, скільки збрала наша убога віденська громада для своєї церковці-пам'ятника?

Коли пишу отсі стрічки для „Ниви“, усе мені на думці сей орган, його напрям, його читачі, особливо ті, що „висока держать гонор нашого східного обряду“. Нічого так не бажавби я, як цього, щоби вони у своїм стремлінню заховали чистоту нашого прегарного обряду, мали перед собою світлий взір наших Вітців св. Церкви, прегарний примір життя нашого Святого, та більше уваги присвятили глибокому змістови нашого літургічного богослуження і значінню його для поглиблення релігійного життя народу. Бо се тільки й може бути одинокою ціллю такого напрямку: розуміти і любити літургію, і се зрозуміння і любов вщипити в душу народу, щоби тим способом двигнути його релігійне життя і прив'язання до обряду, ратуючи його тим способом також національно. „Літургія веде до наслідування життя перших християн“, „Літургія се школа надприродного життя для священика і народу“, „Літургія помагає розв'язати важку проблему соціального питання“ (ублагодороджуючи характери людей).. Отсе кличі, з якими ідуть провідники нового літургічного напрямку в західній Церкві. І хоч їх заходи і стремління в боротьби з пануючим латинським духом часто виглядають як недосяжні мрії, дивні фантазії, а однак будучність до них належить. Родиться нове життя, відроджується дух в старій формі. І хотівби я ще того дожити, щоби бачити бодай одну нашу церковну громаду переняту таким щирим християнським духом і прив'язанням до католицької Церкви, як сі віденські літургічні громади; мимо усіх труднощів, непорозумінь, підозрінь, які їм під ноги кидають, се люди найліпшої волі. Отсе булаб, думаю, ся добра „нагода в історії нашого народу й Церкви, щоби ми внутрі, духом дозріли, нагода, в котрій може бути й рішається наша будучність“. Може запізно, в кождім випадку стидно буде колись науку брати від тих, котрі нині нашу літургічну форму собі за взір ставлять. Літургічний популярний часопис бувби в нас дуже на часі.

І ще одно, на закінчення. При гробі Святого, зовсім зрозуміло, мої гадки завсіди про сю ідею, якій посвятив ціле своє життя св. Мученик. Вона, ся ідея, стає щораз більше актуальною. Се ідея жива, якої здійснення вимагає само християнське життя, яке тому і здійсниться. Нею займаються, про неї пишуть, для неї працюють нині многі, навіть такі, про котрих давніше ніхто і не подумавби. Се не мода така, а життєва конечність Христової Церкви. А у нас, котрі чванимось, що ми одні до цього діла покликані? Вистарчить пере-

глянути річники наших наукових журналів, часописів. Що ми можемо дати в руки заграничному вченому, котрий рад би у нас самих поінформуватись, або нашому Українцеві, щоби його сим питанням зацікавити? Се, що „ми кругом себе прибиті і принижені“, що у гіркому досвіді через сотки літ важке положення Унії на наших плечах виносимо, не повинно нас ні відстрашувати, ні перешкодою бути, щоби ми се наше велике покликання показали світові у праці інтензивній, солідній, яку за нас тепер чужинці роблять. „Дайте солідних провідників, мужів науки, фахову літературу“ — сказав мені один раз такий чужинець — „а з голосом Вашим числитись будуть усі“. А то прийдуть часи, і вже йдуть, що на Україну чужі люди підуть і російською католицькою літературою нас просвіщатимуть. Уніонний фаховий журнал український конечно потрібний.

І се я в альбом „Ниви“ записую, щоби вона, як становий орган нашого духовенства, а бодай його части, більше уваги сьому присвятила, нове покоління виховала, яке з одушевленням працювало би для ідеї св. Йосафата, від здійснення котрої у великій мірі залежить красша доля нашого цілого українського народу. За се ми горячо нашого Заступника тут молимо, йому гробницю ставимо, гідний пам'ятник — дарунок від нашого люду.

о. Др. Мирон Горникевич
парох Церкви св. Варвари у Відні.

Завваги Редакції. Коли большевицький уряд, який переслідую всяку релігію, не хоче дозволити катол. місіонарям вступу в Росію і на Україну, то ясно, що ніякий будучий російсько-український уряд а fortiori того не дозволить. Се чисте уронення уявляти собі поширення унії тим шляхом. Унія на Вел. Україні може прийматися тільки через Галичину. Нині се можемо твердити не тільки на підставі міркувань, але й на підставі досвіду. А щоби галицька уніятська Церква могла притягнути до себе наших православних братів на Вел. Україні, то першою умовиною до сього є, щоб наша Церква для них представлялася як „вповні розвинена квітка східної Церкви в католицизмі“, а не як мішанина східних і західних елементів — „третя віра“, ні східна, ні західна, як каже П. Камінський і тому для нас передовсім потрібна критична, до подробиць розвинення обрядова свідомість.

А вдійсности се потрібне й для латинських „фаховців від східних справ“.

От сам автор статті, о. Др. М. Горникевич, для свого німецького видання нашої Літургії взяв не наш галицький текст Літургії, але православний, а до того з російським виговором... Чомуж не взяв нашого тексту?! Бо наш

уже неповний, не зовсім „чисто-східний“. Між останніми стрічками о. Дра Горникевича можна вичитати побоювання за ціль нашого напрямку — певно непокоїть його твердження протинного табору, що „кожда чистка обряду в нас кінчилася схизмою“. Але якщо отсе твердження правдиве, то логічно мусіло би бути правдивим також те твердження, що „унія закріплюється і росте щораз більшим латинізованням східного обряду“. А в такому випадку унія сама себе заперечує, бо перестає бути унією східної Церкви з західною, а стає тільки беззастережною асиміляцією. Отже ні в кут, ні двері?! Чи нинішня історія ще не висунула нас на таке становище, щоби ми переросли отсю антиномію безкритичних упереджень?

Зрештою приємно нам довідатися, що „літургичний рух“ між австрійськими католиками зродився під впливом нашої Літургії й на нашій землі.

Колиж Німцям геніяльність нашої Літургії змогла дати товчок до нового відживляючого руху, то скількиж більше вона нам зможе дати, якщо належно її зрозуміємо і оцінимо?

о. П. Дзедзик

Стигматизація Тереси з Коннерсрайт (Konnersreuth) у світлі критики

Зовсім незамітна, маленька гірська баварська оселя, близько чехословацької границі, Коннерсрайт біля Waldsasser, стала предметом зацікавлення цілого світу; а розголос цей дала їй дівця Тереса Найман, дочка місцевого вбогого кравця, яка удостоїлась рідкої почеси від Бога: бути стигматизованою, себто брати безпосередний уділ у страстях Спасителя, терпіти його муки та носити його рани.

Не від річи й нам запізнатись із цими дивними подіями в Коннерсрайт та прислухатись, що про них говорить критика.

А перш усього декілька слів.

1. Про стигматизацію взагалі та її види

Стигматизацією (*stigma* знамя, пятно) зовемо появу Христових ран на тілі якоїсь особи враз із справжніми терпіннями хрестної смерті, які переносить стигматизована людина із любови до Спасителя. Являється вона плодом високого удосконаленого духового життя: життя молитви, контемплаций та добровільних покут; грає тут головню велику ролю бажання даної особи ділитись із терпіннями зі страдаючим Спасителем, й тому саме стигматизації все стоять у щільній

зв'язи з Христовими страстями. Таку стигматизацію треба очевидно вважати за чудо, а в відношенні до стигматизованої людини за особливий акт Божої ласки.

При найдокладнішій і наповнішій стигматизації появляються рани не тільки на руках і ногах та лівім боці, але й рани терневого вінця на голові, рани від несення хреста на раменах і рани бичовання на плечах; кровавий піт і кроваві сльози становлять густо-часто доповнення такої стигматизації. Але всі ті вчислені тут признаки повної етигматизації рідко коли виступають у одної людини разом; звичайно появляються рани на одній руці, на одній нозі та в околиці серця і це вже уважається повною стигматизацією.

Есенціальним при стигматизації є те, щоб стигма була справдішньою глибокою раною.

Не треба думати, що спосіб розміщення стигм є все однаковий; навпаки під цим оглядом стрічаємо велику різnorodність. Рана на грудях буває на пр. у одних на лівім боці, у других на правім, стигми на ногах кажуть раз догадуватися, що обі стопи, одна на другій положені, були пробиті одним цвяхом, другий раз знову, що були пробиті кожда зокрема. Також щодо вигляду, як і щодо кількості ран у стигматизованих немає однообразности.

Окрім такої зовнішньої стигматизації, із ранами назовні тіла, буває ще і внутрішня стигматизація, де стигматизована людина переносить Христові терпіння без ніяких зовнішніх знамен. Одиноким наглядним доказом внутрішньої стигматизації являються рани на серці, про що можна переконатися—очевидно щойно після смерті стигматизованої людини. Історія стигматизації подає 14 випадків, де автопсія виказала рани в серці. І а пр. на серці св. Тереси, яке переховується до нині, бачиться виразно 5 ран, з котрих одна довга на 5 цм. У природньому порядку річий вже ця одна рана повинна була спричинити смерть, а св. Тереса жила з нею 23 роки!¹⁾

Хоч якою великою є різnorodність щодо розміщення і вигляду стигм, то всетаки можемо означити деякі спільні ціхи, якими відзначається надприродна, чудесна стигматизація²⁾. І так:

- а) Стигми це не маловажне задраснення чи скалічення; це рани, що глибоко вриваються в організм. У Йоанні від Христа рана у боці пробивала грудну кліть наскрізь так, що через неї можна було бачити навіть серце.
- б) Стигми появляються нагло.
- в) При стигмах не стрічаємо ніколи якогонебудь запалення чи ропіння, а заходи лікарів, щобвилічити ці рани,

¹⁾ Görres: Die christl. Mystik II. стр. 40.

²⁾ Вже ця різnorodність вказує саме на надприродний характер стигматизації, бо природа ділає за правила однаково.

- завсіди остають без успіху; невиліченими остають вони, як у Людвіки Лято (Lateau), цілими десятками літ.
- г) З появою ран лучиться їх кровавлення та відчування болю. Кровавлення стигм проявляється періодично що п'ятниці, а вплив крові буває нероз'яснений (звичайно у Велику П'ятницю) такий обильний, що рівняється формальному вибухови крові. Супроти цього всього медицина безсила; вона не в сил навіть пояснити, яка причина періодичних кровавлень стигм.
- д) Дуже часто зустрічаємо ще при надприродній стигматизації цілковиту абстиненцію від їди. Цілими літами не приймають деякі стигматизовані ніякої поживи (не вчисляючи тут очевидно св. Причастя), а що ще дивніше, не виказують вони при цьому знамен виголодження, що для медицини являються загадкою не до розв'язання. Справді тільки чудом дається пояснити на пр. факт, що св. Катерина з Сієнни жила без їди 8, а Людвіка Лято 14 літ!

Слід ще додати, що надприродним стигматизаціям з права товаришать екстази і візії. Стигматизованим появляються підчас екстази живі образи кровавої жертви на Голгофті, і їх переживають вони з незвичайним зворушенням, серед тяжких терпінь та обильного впливу крові з ран.

Повних, дотепер відомих надприродних стигматизацій начинає Görres¹⁾ около 70²⁾.

Як класичний приклад надприродньої повної стигматизації служить св. Франц з Асизу (1182—1226). У нього на руках і ногах були не тільки рани, але і формальні „двяхи“, себто нарости, утворені із власного його тіла, тверді й гострі, та кровю забарвлені на барву заліза; головки їх, широкі й сплюснені, оперті були о долоні рук і зверхні сторони стіп, а довгі й гострі їх кінці, що виходили на відворотні сторони рук і ніг, загнені були так, як колиб молотком їх скривлено. На правій груді носив Франц червону, наче списом задану, рану, із якої плила нероз'яснений кров, плямлячи монашу одежу. Ніколи ця рана не ятралася і тіло не псувалось. Можемо догадуватися, яку велику сензацію викликували стигми св. Франца з Асизу в тодішньому світі. Десятки кардиналів, а між ними й пізніший папа Александер VI. на власні очі оглядали стигми Франца, а після його смерті через довгі часи цілі громади прочан віддавали почесність стигмам Святого.

¹⁾ О. с. ст. 42.

²⁾ По думці деяких кат. учених першим стигматизованим був св. Павло. Цей злогад свій опирають вони на словах Апостола народів: (II. Кор. 4, 10) „Завсіди носимо умертвлення Г. Ісуса в тілі, щоби й життя Ісусове в нашому тілі явилось“. Однак таке пояснення тих слів зовсім непевне.

Із стигматизацій новіших часів заслуговує на особливу увагу стигматизація Анни Катерини Еммеріх, у якої появилися 29. грудня 1812. р. нечаяно рана на руках і ногах, із обильним кровавленням кожної п'ятниці. Замітна ця стигматизація головно тим, що досліджували її комісії, зложені в переважній частині зі світських лікарів, і ці саме комісії визнали її чудесною, опираючи це своє визнання на тім, що ніякі природні закони не допускають можливості, щоб рани (як це було у Анни Катерини Еммеріх), які ніколи не ятрисилися і ніколи не гоїлися, могли бути штучно удержані заєдно в однаковому стані. Може ще більше дивними та вимовними являються стигми, які отсе від 3-ох літ діються на наших очах у баварському селі Коннерсрайт, на особі дівичі Тереси Найман.

(Продовження буде)

Дещо про талмуд

Ціла жидівська релігія й етика (чи — коротко кажучи — ціле жидівство) ґрунтується на талмуді, себто на переданому традицією законі, який створили різні епохи, різні події й різні законодавці, рабіни (фарисеї). Ділиться він на єрусалимський і вавилонський. Вавилонський талмуд становить „правило віри і обичаїв“ усього жидівського світу.

Талмуд складається з а) „Мішна“ (наука) і б) „Гемара“ (доповнення) та являється по жидівським поняттям самотнім правдивим й вірним коментарем до божого Закону (біблії).

„Мішна“ се коментар до св. Письма, який спершу удержувався і поширювався тільки устним переданням. Її не вільно було списувати, щоб її не ставити на рівні зі св. Письмом.

Остаточну палестинську редакцію „Мішни“ перевів равві Юда, прозваний „святим“ (гакодеш), в рр. 190—220 по Хр. А списали її щойно пізніше. Вавилонська редакція пізніша від палестинської, а взорувалась на палестинській.

До талмуда причисляють ще твір „Шулхан арух“ (совершенно приготований стіл) написаний в Іспанії Йосифом Каро в 15 стол. після Хр., а щодо свого змісту являється він квінтесенцією талмуда. Ось назви 4-ох його частин:

- 1) „Орех хаїм“ (наука етики).
- 2) „Йоре деа“ (ритуальні приписи).
- 3) „Ебен гаазер“ (супружій закон).
- 4) „Кошен мушпат“ (горожанський і торговельний закон).

Що ж є властиво змістом талмуда? Як рабіни розуміли та викладали св. Письмо?

По поясненні талмуда та поняттю жидів Бог являється тільки жидівським Богом, а Богом обіцяний і пророками передсказаний Месія має прийти тільки для спасення Жидів. Що

Месія вже прийшов, це талмуд перечить, він очікує його приходу в славі при воскресенні мертвих.

На одному місці говорить талмуд про Месію з роду Йосифа, але він, кажеться там, має впасти в боротьбі; Месія, що спасе Ізраїля і стане по воскресенню вічним володарем його, походитиме з роду Давидового, як син Есея.

Усі закони й пророки дані були теж тільки для жидів; всі прочі народи, по думці талмуда, виключені від охорони і нагороди божого Закону.

Ось кілька цитатів із талмуда для ілюстрації, як він інтерпретує Закон; н. пр. про V. зап. „не убий“ читаємо в трактаті „Песахім“ таке: „Равві Елеазар сказав: Дозволено є неосвіченому (амгаарец-селянин, неосвічена людина) ніс розірвати навіть в день примирення, коли він припадає в суботу. Тоді відказали йому ученики: Равві, то ліпше скажи вбити його. А він відповів: Се вимагалоби благодарної молитви ¹⁾), котра одначе до чогось такого непотрібна“. Інший рабін каже: „Дозволено амгаареца на кусні роздерти, як рибу“. Забув очевидно сей рабін, що заки він вивчився на рабіна, то був також „амгаарецом“, отже вільно було тоді його, по його власній науці, розірвати на кусні, як рибу..

В постановах подружого закону читаємо таке: „Наші рабіни вчили, що мущина має продати все, що має, щоб тільки могли оженитися з дочкою вченого. Якщо такої не найде, то нехай візьме собі дочку якогось визначного мужа. Колиж і такої не найде, то нехай ожениється з дочкою начальника громади; а якщо не буде й такої, то хоч дочку суспільного добродія. Як і такої не найде, то хай візьме собі за жінку дочку учителя. Тільки нехай не жениться з дочкою неосвіченого, бо неосвічені це огида, а їх жінки — скотина, а про їх дочки сказано: „Проклятий нехай буде, хто лежить побіч скотини“ ²⁾). На другому місці постановляється таке: „Амгаарец не сміє їсти мяса звірят; бо стоїть написане: Се є закон (наука) про звірять і птиці (3 Мой. 12,46). Для того кождому, що займається наукою чи законом, вільно їсти мясо звірят і птиць, а усім, що тим не займаються, зборонено їсти мясо звірят і птиць“.

Як дуже неподібною є наука св. Ап. Павла: „Бо пригляньтесь, брати, вашому покликанию, що небогато мудрих по тілу, небогато сильних, небогато знатних, а вибрав Бог глупе світа, щоби застидати мудрих, а немічне світа вибрав Бог, щоби застидати сильне, незнатне світа і погорджене вибрав Бог, (і) те, чого нема, щоби знищити те, що є, щоби не величалось перед ним ніяке тіло“. (1 Кор. 1, 26-28).

¹⁾ Жиди, вбиваючи звірять чи дріб, відмовляють благодарну формулу: „Слава тобі, Боже, Пане неба, за те, що ти нам дозволив убивати“.

²⁾ 5. Мой, 27,21.

Інше місце з талмуда: „Як кождий зобов'язаний поважати і боятись свого батька, так — і навіть ще більше — повинен він зі страхом почитати свого Равві; бо батько дав йому життя лишень цього світу, а Равві, що учить його мудрости, дає йому життя будучого світа... Якби хто побачив, що батько і Равві рівночасно понесли якусь страту, то він повинен насамперед подбати про вирівнання страти свого Равві, а опісля батька. Коли батько і Равві рівночасно двигають якийсь тягар, то його обов'язком облекшити наперед тягар своєму Равві, а щойно опісля батькові; а коли рівночасно Равві і його батько найдуться у в'язниці, то він повинен насамперед викупити свого Равві, а опісля батька, хіба що батько є ученим; в таких випадку належить насамперед викупити батька“.

Та на цьому не кінець; замало рабінам бути висшими від батька, чи матери. Вони просто заявляють, що їм належить почитання, як самому Богови: „Ти мусиш знати, що нема у світі більшого почитання, як почитання для Равві, та більшого страху, як страх перед Равві. Сказалиж мудрці: Страх перед Равві є рівний страхови перед Богом“.

Є навіть окремий закон в талмуді, яким наказується називати по імені рабіна, коли з ним або про нього говориться: „Ученикови зборюється називати по імені свого Равві, хочби навіть неприсутнього. Не вільно йому так поздоровляти Равві, чи відповідати на його поздоровлення, як поздоровляє своїх приятелів або відповідає на їх поздоровлення. Але має він перед ним схилитись та з найбільшою шанобою й почесною промовити: Мир тобі, Равві!“

Так і пригадуються слова Спасителя про фарисеїв, що вони „люблять поздоровлення“.

Не треба забувати, що ці постанови талмуда це були закони з обов'язуючою силою, а послух їм вимушували рабіни за помічю судів і кар. Не задовольнялись вони тим, що непослушним відмовляли вічного щастя в другому житті; вони позивали їх перед суд і засуджували на грошеві карі або й кидали клятву. „Хто зневажить мудрців, той не має участі у другому світі; а якщо є свідки, що посвідчать про цю зневагу, хочби тільки словну, то вже заслужив на клятву.“³⁾ Тоді суд кидає на нього публичну

³⁾ Про кинення клятви оголошувало вібраним жидом по школах; після проголошення клятви кождий присутний сплюскував в сторону виклятого, і з тою хвилею клятва входила в життя. Виклятий був позбавлений усіх людських прав, аж доки не знято з нього клятви: не вільно було йому щонебудь продати чи від нього щонебудь купувати, зате дозволено було йому заподівати якунебудь прикрість чи кривду.

клятвау і засуджує на грошеву кару, яку має заплатити мудрецам. Клятвою карає суд також за зневагу, хочби тільки словну, поповнену й супроти помершого вже Равві“.

Рабінатським судам дозволяв талмуд видавати й виконувати також і смертні засуди, назначаючи ось такі 4 роди кар:

- 1) укамінування: засудженого скидали зі скали, а потім закидали каміннями;
- 2) спалення: деліквентови роздирано уста і вливано кипяток олова;
- 3) відрубання голови топором чи мечем;
- 4) удушення: деліквентови закладали на шию зашморгнутої петлі і стягано її з противних кінців, доки він не задушився.

Ф. П.

о. Юстин Гірияк

З приводу одної рецензії

В 4. числі сьогорічної „Ниви“ появилася доволі обширна рецензія на виданий мною в 1928 р. „Малий Катехизм християнсько-католицької релігії“. Тому, що виводи її Автора можуть відемно відбитись на дальшому розвитку нашої катехитичної методики, я приневолений відповісти на деякі пороблені там мені заміти.

І.

Зачну з кінця. Резензент реасумує свої замітки висновком, начеб „зовсім не було потреби видавати старий, тільки в дечому перероблений єпископський катехизм“, бо „вже маємо кілька нових підручників“, опрацьованих на основі нових здобутків педагогії, психології, дидактики й методики.

На се відповідаю, що саме моє видання є практичним висказом погляду дуже многих священиків, яких не вдовольняли підручники видані в останніх роках. З ким не приходилосьби мені говорити на сю тему, всі жалувались, що нема з чого вчити дітий правд віри. Се тому, що наші визначні катехити пустились беззастережно вслід за учителями народних шкіл та рік за роком засипували нас щораз то іншими підручниками. В погоні за новими здобутками педагогії, психології і т. д. пірвали вони систематику на атоми. І так пр.: в Біблійному Катехизмі о. Рудовича говориться про Т. Покаяння в 4 уступах на стр. 92—167, про Церков в 5 уступах на стр. 86—160, про гріх у 8. уступах на стр. 13—130.

Загал духовенства відчував саме потребу підручника старого типу, де систематично і ясно була унята цілість предмету.

Repetitio mater studiorum також і в відношенню до науки релігії. Коли катехит хоче, щоби діти виробили собі ясний погляд на правди віри, то мусить партіями повторювати їх, а таке повторювання стало в останніх роках просто неможливе, саме ізза надмірного потурання модним педагогічним кличам.

Вправді остаточною ціллю катехита не є збільшити тільки знання релігійних правд, але побожно виховати дітей, однак з другого боку не можемо забувати, що знання є підставою виховання. Без вивчення правд віри і моралі нема самостійного погляду, нема послідовности в поступованню, ні характерности. Про се мусить тямити катехит, особливо сьогодні, коли серед нашого народа перехрещуються ріжнородні сектярські і антирелігійні впливи.

Таким відношенням до методів навчання катехизму ми зовсім не обезцінюємо таких видань, як біблійно-історичний підручник Лужницького, або Біблійний катехизм о. Рудовича. Підручники видані сими катехитами представляють щодо методики високу вартість. Вони дуже облекшують молодому вчителеві приготування нової лекції. Однак вони зовсім не надаються до вжитку при повторюванні попередних лекцій: Методичний підручник для катехита має за ціль усунути всі труднощі, які перешкоджають приступно зясувати поодинокі правди віри. А підручник для дітей має за ціль в якнайкоротшій і якнайточнішій формі пригадати і закріпити в пам'яті те, чого дитина перед тим навчилася.

Тому зазначую, що місце обом висше названим підручникам — в бібліотеці катехита, а не на шкільній лавці.

Що я маю рацію, свідчить щире признание, яким привитало духовенство мій підручник. Попит на нього такий великий, що я до чотирох місяців мусів повторити наклад в подвійній кількості примірників. Крім того відкликується до авторитету такого досвідченого і імпульсивного катехита, як о. Рудович. Він, видаючи в 1929 р. новий катехизм, занехав вже майже зовсім методу біблійного катехизму, а вернув до систематичного способу навчання.

Значиться, треба було новим методам, неfortunним, протиставити давні, випробовані і — моє видання було потрібне до систематичного викладу правд віри.

II.

Хоч рецензет виступає проти давного катехизму, то всежтаки не догодив я йому, коли зовсім пропустив значки (зірки й хрестики), якими там відрізнявались трудніші питання, призначені на III і IV, чито навіть на V і VI рік.

навчання, від питань призначених для найнижших клас. Тим чином я—нібито—утруднив поділ і вибір катехитичного матеріалу на поодинокі роки навчання.

Отже підчеркую, що саме ціллю мою було зірвати з метою уживання одного й того самого підручника через 5—6 літ. Воно неекономічно й непедагогічно.

Знаємо, який малий відсоток дітей шанує книжки. Пересічний учень рве її до кінця шкільного року на шматки. Тому зовсім непотрібно давалось у нас дитині в руки через цілий ряд літ підручник обширніший, чим було треба.

Промовляла прози сеї видавничої тактики й педагогіка. Зірки й хрестики вистарчали хіба катехитови до орієнтації, котрі питання брати в котрій класі. Але дітям не вистарчали. Приходилось в низших класах олівцем перечеркувати трудніші питання, а се забиало дорогий час. Діти, що в даний час не були в школі, пізніше докучали, що не знають, що вчитися. Теж знова, що вичеркували, робили се так основно, що на другий рік тяжко їм вже було уживати того підручника.

До того розділ матеріалу зірками і хрестиками не був добрий і його не можна було придержуватись. Сьогодні я вже не маю під рукою єпископського катехизму, але коли приглянемось найновішому підручникови виданому о. Рудовичем, то переконаємось, що і його годі придержуватись. Ідучи за його вказівкою, ви не смілиб аж до VI класу ані словом згадати про Тайни Єлеопомазання, Священства й Супружества, бо всі питання, що до них відносяться, позначені хрестиками. В першій і другій класі Ви мусілиб учити дефініції сповіди, а про жаль і постанову поправи й не згадувалиб. Про Службу Божу діти вчилисяб перший раз щойно в VI класі. Про ласку Божу, про св. Тайни взагалі і про Т. Хрещення перший раз—у третій класі.

Розуміється, що ніхто з нас не може придержуватись тих вказівок. Ми уклали собі власну програму навчання, кожний инакшу, і так повставав цілий хаос.

Мій підручник призначений тільки для III і IV ступеня навчання. Тому не треба в ньому ніяких значків. Зате є він дешевший. Коштує тільки 80 гр. т. є. о половину менше, чим доси мусіли платити родичі за катехизм до II класу.

Була й ще одна педагогічна причина, для когрої я відступив від давної системи одного підручника на всі класи. Знаємо, що нова книжка є також одною з нагород за добрий поступ у науці. Як при кінці старого шкільного року дитина тішиться добрим свідоцтвом, так на початку нового захоплюється новими книжками. Український школяр не мав тої потіхи з підручників до науки релігії. Він мусів мати ту саму книжку аж 5 літ, аж до знудження, дарма, що вона доволі маленька. Тому й менше вдовolenня він відчував, коли переходив до висшої класи.

III.

Рецензент має рацію, що єпископський катехизм був „річево дуже добрий“. Однак щодо методики можна було йому дещо закинути. Крім непрактичного поділу матеріялу на більше і менше важні річі грішив він ще й загальним поділом матеріялу. Сей підручник ділився на п'ять частин: 1. про віру, 2. про надію й молитву, 3. про любов і заповіді. Опісля зовсім механічно дочіплялись партії: 4. про благодать і св. Тайни, 5. про християнську праведність.

З боку систематики такий поділ був очевидно невідповідний.

Я поділив цілий матеріял на три органічно звязані з собою партії: 1. про віру й Церкву, 2. про надію й молитву, 3. про любов і сполуку чоловіка з Богом. А сполука довершується морально захованням заповідей, містично припинанням св. Тайн, а головню Найсв. Т. Евхаристією.

Через таке схоплення предмету я відійшов далеко, хоч на перший погляд сього не замічається, від методи єпископського катехизму, та зате досягнув мабуть перший раз у нас — точну та послідовну систему. Тому замітки рецензента, начеби „перерібка єпископського катехизму випала менше вдало“, бо „роботу зроблено без відповідного пляну“, не мають ніякої підстави.

На протязу 35 літ змінилось багато в обсягу католицького світогляду й психології. В тім часі скристалізувалось наново первісне католицьке поняття про значіння Евхаристійного культу і утвердився значно авторитет Папи і єрархії взагалі. Я вважав за потрібне підчеркнути ті два моменти в „малім катехизмі“. В ціли зазначення ваги Найсв. Евхаристії я налякнув на неї здалека вже на вступі. На 4. питання: „Як ділиться катехизм?“ Я відповідаю трьома Божими чеснотами, а при чесноті любови я вже згадую про сполуку чоловіка з Богом. Точнійше виясню справу в 146. питанні: „Чим особливо заявляємо християнську любов?“ Відповідь звучить: „...тим, що радо й точно сповнюємо Божі й церковні заповіді, та часто приймаємо св. Причастіє“.

Піддержати авторитет Папи й цілої єрархії, це річ konieczна, головню для нашого народа. Тому я вставив нове питання 99: „Які обовязки маємо супроти католицької Церкви?“ На се відповідь: „... 1) до католицької Церкви належати; 2) вірити в те, що вона вчить; 3) ділати те, що вона приказує; 4) шанувати й любити своїх духовних настоятелів, се є Папу римського, Єпископів і Священників так, як своїх родичів“.

Без тих вставок не бувби катехизм відповідав вимогам теперішньої хвилі. Цитовані мною місця, се не механічні прищипки, за які мене лає Рецензент. Се річі органічно зв'язані з цілою економією освячення. Без зв'язку з Евхаристійним Ісусом і Апостольським Престолом не є чоловік католиком.

IV.

Коли я вже при слові, відповім також і на деякі подрібні заміти, піднесені в рецензії.

Передусім щиро дякую Авторови за вказання мені двох германізмів. Се одинокі позитивне, що я скористав з цілої критики. Щодо термінології, то вважаю відкритими питаннями, чи писати „крещення, крестити“, чи „хрещення, хрестити“. Слова „не чужолож“ ужив я свідомо, бо його народ уживає й розуміє. Слово „прелюбодіяти“ може й більше підходить, але мало де уживається. Рішучо волюю слова „обжирство і пиянство“, чим „неумірненість“. Сей останній термін є двозначний, а дітям таки незрозумілий.

Дивується Рецензент, що я, починаючи катехизмову часть, говорю „найперше про ціль життя людини на землі“. А деж краще на се місце? Саме такими питаннями зацікавлюємо дитину до предмету. Далеко більше, чим такими питаннями: „Що то є катехизм? — Як він ділиться?“ Зацікавивши питанням про остаточну ціль життя, Ви легко поясните дитині, чому катехизм потрібний. Тому Автор рецензії дуже помиляється, коли пише що я поставивши заголовок „про катехизм і його ціль“, відходжу від теми, неначе забув про заголовок і найперше говорю про ціль життя, а щойно при кінці сього уступу ставлю доцільне питання.

Докоряє мені ще Рецензент за те, що я помістив в катехизмі посвяту Найсол. Серцю Ісуса, хоч „діти не легко зрозуміють сю молитву і не легко вивчать її на память“. — Не я її укладав. Так сформулована посвята є напів офіційною формулою сього акту поширеною у значній частині нашої церковної провінції. І є вона багато коротша й приступніша від посвяти, яку друкується в „Місіонарі“ не тільки для зрілих людей, але й для молоді. Впрочім Рецензентови добре відомо, що ми обтяжуємо память о много молодших дітей річами о много тяжшими. Те все задля релігійного виховання.

Вкінці мушу застерегтися проти дивної тактики Рецензента. Сам скривається під криптонімними ініціалами І. В—овець, а мене старається осмішити, цитуючи нібито докладно текст з мого катехизму. „Питання трудні“ — падається—, 18 питання: Чому кажемо, що Бог є найдоскональший, бо Його істновання, розум і воля є найліпші — або найдоскональші“. Стверджую, що так побудованого речення

у мойому катехизмі нема та дивуюся, що Редакція „Ниви“ не завдала собі труда провирити, чи справді є в моім підручнику такий курйоз. *)

о. І. Н.

Дисонанси довкруги лятеранського пакту

Велика мова Мусолінія, виголошена 13. травня с. р. в італійській соймі, наробила чимало шуму в європейській пресі. В 4 годинній промові Мусоліні начеб то оправдувався ізза заключеного договору з Ватиканом. Він дав історичний огляд папської держави з відповідним освітленням. Обширнійше обговорив відносини Наполеона до папи. А саме підніс, що Наполеон в першій добі своєї діяльності репспектував папство, не займав Риму, хоч директоріят того домагався. Вже в р. 1801 заключив конкордат: власть папи тоді була така ослаблена, що папа зрікся права іменовання єпископів на річ „першого консула“. В другій добі жадав Наполеон від папи чинної піддержки в своїх заборчих плянах. Але папа Пій VII. сказав йому: — Як остану в Римі, буду папою; якжеж перевезете мене до Парижа, не буде папи, а лиш монах Шірамонті. — В третій добі наступило явне зірвання з папою. Помимо того Наполеон узнав потребу, щоби папа резидував в Римі, хоч його державу прилучив до французького цісарства; притім гварантував екстериторіальність Ватикану. Тут вказує Мусоліні на схожість з гваранційними правами Італії з р. 1871. Дальше обговорює положення по заняттю Риму зєдиненими італійськими військами. Признає, що булоб великим промахом, якщоб ті війська були прогнали папу з Ватикану. До ревелайцій належить згадка про таємні переговори з Ватиканом за правительства Орлянда. Тоді то Орляндю зобов'язувався віддати папі часть правого берега Тибру від моста св. Михаїла зі замком, доступом до моря і з міжнародньою гварантією. В червні 1919. р. відбулась навіть офіційальна конференція мін монс Черетті і Орляндом для остаточного вирішення умови. Одначе кабінет Орлянда ненадійно упав, а з ним упало і завершення угоди. „Фашистівська революція мусіла станути віч-на-віч з римським питанням під загрозою безрадности — каже Му-

*) Редакція не має грошей, щоби купувати всі нові книжки. Ми дивуємося, що о. Ю. Гірняк не прислав нам свого катехизму, а каже нам заглядати до нього. Зрештою Редакція так не відповідає за рецензію І. В—овця, як і за отсю статтю о. Ю. Гірняка. Редакція.

соліні. А розв'язка його може бути ось яка: Або узнати гаранційні права, або дальше оставати в бездіяльності, або повні розв'язати проблему. Коли говорено, що треба узнати суверенність, то ніхто не знав, які межі вона має мати. Блукали від Паду до Гаріляно, думали, чито має бути Citta Leonina чи Ватикан. Ми отже не воскресили світської влади папи, але її погребали. Ми полишили її лиш стільки землі, скільки потреба, щоби її раз на все похоронити. До міста Ватикану не перейшла ані пядь землі поза тою, яка до нього вже належала, а якої ніяка сила на світі, ані революція не могла би відобрати. Отже не усунено італійського прапора з мурів Ватикану, бо там його ніколи не застромлювано. Ніюдин Італієць, оскільки цього сам добровільно не схоче, не остане підданим цієї держави, котру ми з нашої волі сотворили як фашисти і католики“.

Про відносини держави до Церкви говорив Мусоліні так: „Треба вияснити, що що инше є Citta del Vaticano, а що инше королівство італійське. Між італійським королівством і Ватиканом є віддалення, що його можна би означити на тисячі кілометрів, хоч вистарчить 5 минут часу, щоби дійти до держави Ватикану, а десять минут, щоби її обійти довкруги. Є дві окремі форми суверенности. Якщо ходить о Церкву в державі, то Церква не є суверенна, а навіть зовсім не є вільна, бо залежна від загально обов'язуючих законів, однакових для цілої італійської держави, та й підлягає спеціальним застереженням, що містяться в конкордаті. Найвідповіднішою булаб така дефініція: „суверенна держава в італійським королівстві“.

Ба, що більше! Мусоліні підчеркує, що Ватикан має здержативя від „всяких конфліктів та ривалізації на міжнародній арені, не виключаючи Ліги Народів“.

Мусоліні навіть в теолога забавився. Він говорив: „Італія має спеціальний привілей, з якого ми (фашисти) повинні бути горді. А саме, що Італія є одинокою європейською державою, в якій є столиця всесвітньої релігії. Ця релігія взяла свій початок в Палестині, але стала католицькою, себто всесвітньою, щойно в Римі(!). Якби була остала в Палестині, то — дуже імовірно — булаб остала лиш одною з численних сект, які так множаться в сій спаленій країні...“

Очевидно, il duce фашизму не забув сказати про рівнозначність цивільних слюбів з церковними та про виключне право держави щодо виховування молодого покоління і то виховання в воєнній дусі.

Ось що каже про це один з його „пророків“: „В віковій історії Італії понад ідею націоналізму все царює ідея універсальна, яка тамту абсорбує і перетворює. Італія чує, мислить і бажає не сама в собі, а через свої відносини до

решти світа. Римський геній є *per excellence* всесвітнім генієм. Старинний Рим — це перемога універсалізму, загального мира, права, язика, всесвітньої цивілізації. Християнство стало католицьким щойно в Римі. А якщо папи були майже все італійцями, то це не випадок, а для того, що ніякий інший наріз не дорівнює італійцеві в *forma mentis* і універсалістичному настроєві, прикмет конечних для папства.. В італійському генії сходиться націоналізм з універсалізмом, католицький лад з ладом фашистівським. Це два вислови римського ладу в світі: Орел з Хрестом. Італія входить на цю дорогу римського універсалізму, яку визначив її сам Бог..“

Св. Отець „вкортці по тій впромові до учнів езуїтської колегії зробив легкий натяк на провокаційну бесіду вожда фашизму. Вказав — між иншим — на це, що в справі виховання молодого покоління Церква ніяк не може відступити від своїх засад. А неможливим стане замирення світа, якщо молодь буде виховувана тільки в воєнній дусі. Впрочім вказав і на добрі сторони лятеранської угоди.

В три тижні по соймовій промові Мусоліні виголосив бесіду в сенаті, а в ній ще й „доправив“ те, що говорив в соймі. На запит опозиції, як довго буде тревати мир з Ватиканом, відповів, що мир буде довго тревати, бо він є вислідом основних переговорів. І Мусоліні не дозволить його підважувати ні масонам, ні клирикалам(!). А впрочім, якщо повстануть якісь непорозуміння на тлі конкордату, то будуть скоро поладжені. „Бо — підчеркує гордий диктатор — св. Столиця добре знає, що фашистівський устрій є устроєм льюальним, щирим і ясним, який відчиняє долоню, але не дає її нікому, а навіть ніхто не сміє цього жадати, бо її не дістане!“

В дальшій часті говорив про цивільні вінчання, кладучи натиск на те, що хоч і церковні вінчання є рівнож важні, то однак ніхто не може італійців змушувати вінчатись перед католицькими духовниками. Говорив також і про виховання та навчання молоді. „Чи ми, фашисти, провадимо навчання злим способом? — питає диктатор. А твердити, що навчання молодого покоління належить до родини і до Церкви — це річ, що лежить поза межами дійсности. Лиш держава може дати молоді вистарчаюче релігійне виховання в злучі з горожанським вихованням.., а те виховання без облуди називаємо вихованням войовників!. В тій області не знаємо дискусії. Навчання мусить бути наше!“

Його мова, як сам сказав на початку, має на цілі розвіяти обман, начеб то лятеранський пакт зватиканізував Італію, або зіталізував Ватикан. „Що заключено конкордат з Ватиканом, то ще ніщо дивного; атже всі інші держави вже перед тим те саме зробили. А що утворено *Citta del*

Vaticano, то що це за держава, яка має всего простору 44 гектари, а числить аж 400 голов підданих!“

На ці визови св. Отець 6. VI. відповів листом, зверненим до кард. Гаспарія. Не маю повного тексту, поміщеного в Osservatore Romano; тому обмежуюся на часописних звідомленнях. І так на вступі папа дає вислів своїй журі і всіх католиків по причині останніх мов. Всетаки остає незмінний в своїй вітцівській доброзичливості та в стремлінню до мира, хоч зустрічає вислови „тверді, гострі та драстичні“.

Папа нарком навів ці слова з промови Мусолінія. „Наші очікування зазнали найболючішого розчарування — пише св. Отець — бо ми не сподівалися еретичних висловів, або ще більше чим еретичних так в справі самих основ християнства, як і католицизму. І хоч були старання справу якось поладити, однак це не вдалося“. Дальше опрокидує св. Отець неправдиві висновки Мусолінія із наведених подій з історії церкви та папської держави. Зазначає, що обиджують його часті натяки на те, що держава нічого не виреклася, ані не втратила права контролювати духовенство — так, начеб всо складалось із самих підозрілих осіб. Що до цивільних вінчань, то всупереч словам прем'єра заявляє, що церква буде змушувати католиків брати церковні вінчання, а тих, що лишень перед цивільними властями будуть вінчатися, буде екскомунікувати.

В справі виховання ще раз зазначає, що це діло належить до Церкви і до родини, а щойно на третім місці до держави. Не погоджується з думкою, після якої з однаковим недовірям треба відноситись так до масонів, як і до клирикалів. Справляє хибний погляд на суть угоди і конкордату. Підчеркує, що не тільки сама угода лятеранська, але й конкордат не може підлягати дискусії, бо остановлять нерозлучну цілість. Або все останеться, або мусить упасти разом, хочби через це мала впасти й ватиканськанська держава. В докінченню листа висловлює таки надію, що мир буде збережений, бо вірить в добру волю людей та опіку Божого Провидіння.

Лист розвіяв побоювання декого, що Ватикан стане оруддям в руках фашистів. Але з листа ясною стає велика розбіжність думок по одній і другій стороні навіть у справі заключеного мира.

В супроводі таких то мов та листів наступила виміна ратифікаційних нот. Чи справді лятеранський пакт буде розв'язкою римськото питання?

Нива

IV. річник 1907. рік

під редакцією о. Я. Левицького і о. Др. Д. Яремка.

Академічні збори 145. (рефлексії) Любомир.
Акафіст 624. 749. о Боцян.
Америка а руський єпископ 317. 645. 673.
Американська Русь. 614. 711. о В. Петрівський.
Анкета о будучности релігії 380 О. Сев. Ступ.
Анкета про еміграцію 30.
Апольогетична література 347. О. В.
Апостазія — її психологія 745. О. В.
Астрологія і теологія моральна. 51. 74. 108. 134.
176. 217. 271. 309. Микола Щепанюк.

Бенефіціальні ґрунти о. Й. Ганкевич 60 350.
Бібліографія 26. 123. 150. 247. 409. 638. 700. 734.
Болючі теми К. Курилло 215.
Борба о народну школу в Австрії О. В. 291.
Бориничі—реколекції о. Николай Стисловський 699.
Брацтва церковні о. Он. Гадзевич 143. 187.
Брідський повіт Г. С. Т. 698.
Буковина і Унія церковна о. Іван Ших 323. 356. 427.
482. 518. 551. 581.
Булля про єпископство для русинів в Америці с. с. с.
645. 673.

Важне для учительства і Рад шкільних 352. 384. 416.
Велеградський зїзд О. Т. Л. 498. 597.
Виборчий рух а священики Г. С. 321.
Виборча статистика 363.
Відвічальність пароха за бенефіції 413.
Відень—католицьке віче о. Н. Будка. 671. 705. 740.
Відозва до народа. Виділ Тов. педагог. 314.
Вічне світло о. Мих. Садовський.
Ворожбство в наших горах о. Лука Захарасевич 590.

Галицькі Русини, їх віра і обряд о. Йоан Йосиф Мель-
ницький 242.
Гимн до сатани. Українець 161.
Грамота ерекц. гр. кат. сотрудн. в Викотах свц. Ди-
митрій Бурдун 250.
Гріхів головних — реєстр. Микола Щепанюк 51. 74.
108. 134. 176. 217. 271. 309.

Гімназіяльна молодіж і релігійність 331. 371. 466. 527. 562.
Гімназія в Станиславові Л. 507.

Дезінфекція ложечки о. К. К. 156.
Декрет в супружних справах 726.
Діло а лібералізм. О. В. 513.
Допис 17. 116. 402.
Духовенство і соціально-політ. квестія. о. Епіфаній
Роздольський 225.

Єзуїтське питання. О. В. 67.
Емпіризм. о. Амброзій Редкевич 196.
Епархіальні вісти. 32. 64. 96. 160. 191. 256. 288. 320.
415. 448. 478. 511. 543. 575.

Єрейський молитвослов о. Андрей Дубицький 113. 141.
Ерекціональні ґрунти Д. Л. 252.
Єрусалим — руська каплиця 61.

Жінки — теологи О. В. 251.
Женщини а окраса церков. Я. Л. 474. 503. 570.
Женщини модерні. Вол. Л. 766.
Жидівська хитрість. Той сам 545.
Життя і наука в обороні церкви. О. В. 235. 267.
Життя церковне Яр. Лев. 12. 90.
Журналістика наша. Не-закордонний 310.
Журнали чужі. Яр. Лев. 23. 84. 279. 279.

Зловіщі прояви А. 481.
Забобонність в наших горах о. Лука Захарясевиц 590.

Інститут для синів священників о. Николай Стислов-
ський 566.

Індекс, Шель—Силябус О. В. 648.
Інсбрук—теолог. виділ о. Онуфрій Волянський 537. 569.

Календар і устав. 31. 62. 95. 128. 159. 190. 223. 255.
287. 320. 351. 415. 447. 374. 544. 576. 608. 639.

Камо грядемо? о. В. 33. 65. 129.

Катехизам I. 92. 730.

Катехизовання і питомці 188.

Клевета на руське духовенство 542.

Клирикальна партія а Нива. Ярослав Левицький 1.

Кольпортажа реферат Андерля у Відні 763.

Конкурентійна устава Б. Гоцький 452.

Конкурс Ниви. Редак. Ниви 62.

Quousque tandem. свщ. Он. Волянський 678.

Літургія на сході. О. Боцян 102. 172. 264. 343. 488.

Література християнська. о. Павло Штокалко 714.

Маєток кат. церкви в Австрії. свщ. О. Волянський 44.
Матеріалізм а соціал-демократи. Яр. Лев. 179. 279. 369.
Матеріальне положення церкви в Франції. свщ. В.
Ванчицький 207.

Мати священича о. Данило Тянячкєвич 655. 686.
Медично-теологічна царина свщ. Он. Волянський 138. 163
Много крику о ніщо 541.
Молитва. о. Кость Курилло 223.
Мораль без Бога. Руслан 669.
Моральне обмеження права власности. о. Юліян Бара-
новський 530.
Музей церковний 61.

Навернення трьох поетів франц. 542.
Надвірящина (допис) 402.
Народні школи (реферат Лянґа у Відні) 764.
Народна школа в Австрії (борба) О. В. 291.
Націонал — демократів — характеристика о. Онуфрій
Волянський 495.
Наша тактика Юл. Дз. 212.
Начерки соціологічні о. А. Г. 10. 49.
На часі. о. Гадзєвич 289
Новий Йорк — зїзд делегатів гр. кат. громад. В. Петрів-
ський 732.

Обрядові відносини. о. Гр. Алиськевич 126
Одеський Деканат. В. Є. 157. 437.
Опіка над емігрантами. о. Н. Будка 737.
Організація станова о. Т. Д. О. В. Д. Р. Ю. Г. В. Антон
193. 257. 449. 535. 572. 600. 613.
Парохи і сотрудики. Священик 116.
Партія чи організація. Ярослав Левицький. О. В. 97. 260.
Пекучі справи. о. Он. Гадзєвич 396. 442. 455.
Перегінсько — місія. 17.
Перегляд часописів. 20. 86. 119. 232. 375. 404.
Переписка 256. 544.
Печеніжин. Учасник 118.
Підлісся — відділення від польського корол. Яр. Лев. 16.
Піст в храмовий празник свщ. Володимир Гарасимо-
вич 606.
Піст і наш організм. Г. Ц. 210.
Подруга священича, о. Данило Тянячкєвич 603. 618.
Політично-соціальна квестія о. Еніфаній Роздоль-
ський 225
Полове питання. О. С. 432. 462.
Полеміка чесна. Яр. Лев. 539.
Польська преса 211.
Правило церковне, реформа — о. Боцян 123. 150.

Православний схід. Д. Я. 716.

Правительство ц. к. о. Володимир Стернюк 220.

Преси читання—рефлексії. О. В. 353. 400.

Pro domo sua о. В. 5. 39. 501.

Проповідь—як довга? о. Семен Шпіцер 154.

Проти теолог. виділу. О. В. 326. 669.

Реколекції (уваги участика). Юл. Дз. 237.

Релігія а нинішний світ. Яр. Лев. 23. 84.

Релігії будучність. о. Сев. Ступ. 380.

Рефлексії з академ. зборів—Любомир 145.

Російська церква в р. 1906 Яр. Лев. 183. 245. 341.

Розбиття української суспільности. о. Онуфрій Волянський 641. 678.

Санаторія для священників 636.

Священик—українець в ділі ссс. 385.

Сестри-Служебниці. О. Г. 188.

Солідарність наша. о. Павло Штокалко 635.

Соціалізм а церква. о. А. Дубицький 458.

Соціальні—демократі фізіогномія. О. В. 417.

Супружество і його вороги. о. М. Коритко 388. 421.

Суспільна праця. О. Боцян 247.

Теологія і філософія. свщ. Он. Волянський. 9. 43.

Термінологія церковна. О. В. 394. 470. 564.

Тов. св. Ап. Павла (змінений статут) 440.

Тов. св. Рафаїла (засновання) 637.

Університетське питання. О. В. 761.

Фанатизм і його психологія. О. В. 745.

Франція — розділ церкви і держави 12.

Франція — християнська демократія між молоддю
М. Д. 664. 689. 718. 754.

Французьких католиків — сила. Руслан. 573.

Холмщини—відділення від польського корол. Яр. Лев. 16.

Християнська—соціальна партія. О. В. 577.

Церков і держава. о. І. Чернодоля 298.

Церковні ґрунти о. И. Панкевич 60.

Церковні старі річи 155.

Церковний Вістник. Т. Г. 186.

Церковних церемоній підручник о. Боцян 735.

Читати—що? 286.

Як додаток: Збір наук на деякі неділі, свята і інші
случай.

Нові книжки

III. Народний Зїзд українського національного-демократичного обєднання в днях 24. і 25. грудня 1928. (Звіт зложений на підставі стенографічного протоколу.) Львів 1929. Накладом посла Мих. Струтинського. Стор. 154.

Богдан Кравців: Дорога (поезії) 1929. Вид. „Вогні“. Стор. 45. Складається з двох частин: з „Дороги“ — стихами й з „Казки вогню“ — прозою. Автор — скавт не тільки формально, але й вібраціями душі. Се здорова, молода душа. Рух, лі, волошка, весна, ватра, св. Юрій.. теми автора. Виконання не без таланту.

Янко Фейса: Пупче (пупінок) — писні за дзеци. Вида-тель „Руске Народне Просвітне Дружтво“, Руски Керестур 1929. Стр. 32. Автор — молодий поет між банванськими Українцями. Має дар підходити до діточого серця доборо-тем, легким стихом тай ріжнородністю форми. Про свої вірші він каже:

„Од шерца вас шицких
Свойого одривам;
Глібоко зос души
З кореньом виривам.
Засадце их дораз;
Не дайце, да прею;
Най у души вашей
Далей желеню“.

Боян місячник для співацьких і музичних справ. Рік I. — Червень — ч. 1. Дрогобич 1929. Видає: Співацьке Т-во „Дро-гобицький Боян“. Редактор проф. Волод. Сольчаник. Адреса: Редакції і Адміністрації: Дрогобич, Ринок ч. 4.

Всячина

Паломництво до Риму. Дня 5. VII. с. р. виїзджає наше паломництво до Риму, щоби зложити гомагію св. Отцю в ювілейнім році 50-літних роковин його священства. Дня 14. VII. наше паломництво буде приняте св. Отцем. Паломників приведе перед св. Отця Ексц. наш митрополит Андрей (який за паломництвом полетить аеропляном) і привітає Найвисшого Ювілята. У-часть у паломництві возьме 128 осіб (тільки з інтелігентних верств). Більше пашпортів не вдалось узискати. Тай ті узискано тільки з великими трудами, яких найбільшу часть мусів понести провідник паломництва, о Др. І. Бучко. Паломникам же-лаємо щасливої дороги тай духової радости в Вічнім Місті.

Румунський конкордат з Апост. Престолом прийняли на засіданню парламенту 28. V. с. р. всі політичні партії, крім мадярської, яка заявила проти нього з того приводу, що конкордат зносить великоварадинську (римокатол.) єпархію, і 800.000 семигородських католиків, переважно Мадярів, піддає під букарештанського архієпископа.

Замарення в Мексикаку? Часописи доносять, що архієп. Леопольд Руїз Флорез, голова мексиканського єпископату, іменованій аностольським делегатом для переговорів з президентом Мексика Хілем, який висказав готовість до переговорів. Сумної слави Каллес покинув політичне життя й пробуває на фермі.

Città del Vaticano матиме около 400 осіб. Між ними 25 куріальних кардиналів — решта майже всі службовці, заняті в секретаріаті стану, в конгрегаціях і т. д. Церква св. Анни стане парохіяльною церквою для ватиканської території — держави.

Конкордат Прусії з Ап. Престолом заключено 14. VI. с. р. Падерборн і Бреслав конкордат підніс до гідности митрополій, Ахен і Берлін стали окремими єпархіями. Для рештки з митрополії Гнезно — Познань креовано „прелятуру nullius“ з осідком у Schneidemühl. Вибір єпископів і архієпископів застережено капітулам ось в який спосіб: по опорожненню єпископського престолу капітула, що при тому престолі, і всі єпископи Прусії предкладають св. Отцю кандидатів на єпископа. З них св. Отець вибирає трьох, а з тих трьох капітула має — тайним голосуванням — вибрати одного на єпископа. Правительство застерегло собі veto під політичним оглядом. Крилошан іменує єпископ зі згодою капітули. Архипрезвитера іменує папа на предложення капітули, архидіякона на предложення єпископа. (Мудрі Німці повязали всі чинники — один другим.) Катол. богословські факультети остають ті, що були: Бреслав, Кольонія, Мюнстер і академія в Бравнсберг. Від священників вимагається матура.

Праця нашого духовенства в кооперації. Ревізійний Союз українських кооперативів видав статистику союзних кооперативів за рік 1925, новійшої статистики особової ще нема. З тої статистики виходить, що в р. 1925 було наших кооперативів 1029, а в них працювало 626 духовних, а то 502 в надзірних радах, а 124 в управах; а що духовних було в тім році 2200, то в кооперативах працювало $23\frac{1}{2}\%$ всього духовенства. В такий спосіб більше як що друга кооператива мала у своїм заряді одного духовного. Чи се досить? Певно, що з того зіставлення виходилоби, що загал духовенства займається кооперацією, однак булоби ще з більшим хісном для національні справи і для піднесення авторитету самого духовенства, як-щоб воно ще усильніше працювало в кооперативах. Та я гадаю, що воно так і є, бо від р. 1925 повстали в нас сотки

нових кооператив, головно споживчих і то по селах (з кінцем 1926 р. було всіх кооператив 1510, отже в однім році повстало 481 нових), тож певно, що в них переважно працюють духовні. Деякі ОО. заняті в управі і в раді надзірній кількох кооператив, головно по великих містах. Всетаки замале число духовних є в управах, бо лише 124, а в надзірних радах аж 502. Гадаю, що в управах повинно більше працювати духовних, бо там вправді праця дещо важкйша, але зате важнйша і більше обовязкова. Тому треба її піднятися, бо не всюди знайдуться на селі люди до сього спосібні.

Мих. Мосора.

Квестія. „Після декрету „*Na temere*“ заручини є перепонаю канонічною до заключення подружя з третьою особою. Наречені X і Y не робили формальних заручин, однак по обопільнім приреченню, що заключають подружя, жили з собою в інтимних зносинах, і наречена породила дитину. При хрещенню жених при свідках подав протоколярно, щоби його в метриці вписано за батька дитини. По якимсь часі покидає свою любовницю і хоче вінчатися з иншою. Чи не буде се перепона до його подружя, хоч не було формальних заручин?“

Розв'язка: Заручини взагалі є тільки *impedimentum impediens*, а не *dirimens*. А тут ні тої перешкоди нема, бо не було заручин. Протоколярна заява жениха, що він є батьком дитини, є тільки *ad usum privatum*, дитина не може носити його назвища; та заява не становить формального еквіваленту для заручин, тим менше для шлюбу. Отже нема перешкоди до подружя. Одначе парох повинен відкладати подружя того жениха доти, доки він добровільно або судово не вирівняє кривди, що її заподіяв своїй першій „нареченій“.

Таки в оригіналі. Наводимо з „*Gaz. Kość.*“ з 9. VI. с.р. статистичні дані про стан „східно-словянського обряду“—і то таки в оригіналі для більшої достовірности.

„*Obecnie według danych statystycznych, a więc ścisłych, stan obrządku wschodnio słowiańskiego przedstawia się w ogólnych zarysach następująco:*

Archidiecezja wileńska posiada 3 kościoły wsch. - słow. obrządku i 6 parafij, prócz tego 1 filję. Proboszczów instytucowanych — 1. (X. Wojtczak), administratorów parafij — 3 (XX. Sułkowski, Rzecki i Sirko), kapłanów bez stanowiska 1 (X. Hapanowicz). Z unitami współpracują niektórzy księża łacińscy, ponadto poświęcają się unji ОО. Jezuici wschodnio-słowiańskiego obrządku. ОО. Jezuici w pracy tej mają zatrudnionych: kapłanów 6-ciu (poza X. Wojtczakiem), kleryków 8-miu, braci 5-ciu, nowicjuszy 8-miu. Oprócz tego z pożytkiem dla sprawy unijnej pracują w nowoorganizowanym zgromadzeniu SS. Misjonari Serca Jezusowego rytu wsch.-słowiańskiego. Zgromadzenie to liczy 20

osób. Liczba wiernych z 2 parafij, kanonicznie erygowanych, wynosi 400 osób. Z innych parafij, znajdujących się w stadjum organizacji, oficjalnych danych o liczbie parafjan jeszcze nie mamy.

W diecezji pińskiej mamy 7 kościołów wschodnio-sławiańskiego obrządku i tyleż parafij, kanonicznie erygowanych. Proboszczów instytuowanych 3 (XX. Knurenko, Drozdow i Miller), nieinstytuowanych 4 (XX. Poczopko, Szymkiewicz, Onoszko, Songajło), z którymi współpracuje X. wizytator Kaleniuk obrz. gr. katol. z archidiecezji lwowskiej. W diecezji są 3 katolickie unijne organizacje. Duchowieństwo prowadzi katechizację dzieci w 9 szkołach powszechnych. Liczba wiernych we wszystkich parafjach unijnych diecezji pińskiej wynosi 5.471 osob.

Diecezja podlaska czyli siedlecka liczy 8 kościołów, tyleż kanonicznie erygowanych parafij, z których dwie są jeszcze w stanie organizacji. Administratorów parafij sześciu (XX. Spytecki, Hałas, Nikolski Arkadiusz, Szymański-Dobrowolski, Jacynowski i Aleksander Nikolski). Wiernych 2.873 osób (z parafij, znajdujących się w stadjum organizacji, wiadomości nie posiadamy).

Diecezja łucka liczy kościołów 5, parafij 5 oraz jedną filję. Proboszczów instytuowanych — 3 (XX. Pelipenko, Grosz i Sielecki), administratorów 2 (XX. Kostiuk i Tymczyszyn). W diecezji istnieje wyższe Seminarjum Duchowne wsch.-słow. odrządku, gdzie profesorami są księża wsch.-słow. i łacińskiego obrządków. Alumnów seminarjum liczy 7. Liczba wiernych wynosi 7.760.

Reasumując powyższe, widzimy, w 4 diecezjach wsch.-słow. obrządku mamy kościołów 22, parafij 26, filij 2, proboszczów 11, administratorów 10, kapłanów jeszcze bez stanowisk 3, zakonników: kapłanów 6, kleryków 8, braci 5, nowicjuszy kleryków 8. Alumnów seminarjum 7, zakonnic i sióstr zakonnych 20; organizacji katolickich 3, szkół powszechnych, gdzie się odbywa katechizacja dzieci wsch.-słow. obrządku 9. Wiernych ogółem, z wyjątkiem parafij w stanie organiyacji — 16.504. Widzimy stąd, że ruch ujonistyczny na północno-wschodnich ziemiach naszego państwa mimo najrozmaitszych przeszkód poczynił znaczne postępy, a rozwój jego, choć powolny, jest jednak systematyczny. Dlatego też akcja unjonistyczna, prowadzona zgodnie ze wskazaniami Stolicy Apostolskiej, rokuje na przyszłość, że stanie się wielkim czynnikiem kulturalnym i pokojowym wśród ciemnych i bałamuconych przez wywrotowców mieszkańców wschodnich terenów Polski. Te skrzątnie zebrane dane statystyczne dowodzą wielkiego wysiłku, niezmordowanej pracy i ofiary, jakie z siebie daje Kościół katolicki, pogłębiając życie duchowe i zbliżając do kultury zachodniej ludność naszych ziem wschodnich."

Нова дівоча школа. Василиянки у Львові при вул. Длугоша ч. 17. відкрили середню промислову школу (концесіоновану кураторією) для дівчат. Наука в ній триватиме три роки, поділена на три класи. До I. класу треба мати скінчену VII. класу всенародної школи або III. класу гімназійну. Побіч теоретичних предметів в сій новій школі учать шиття білизни й кравецтва. Є також робітня килимів. З початком шк. року 1929/30 будуть відкриті. I і II. класи. Державний урядникам прислугує право звороту шк. оплати за їх дітм в тій новій школі.

* * *

Церковний комітет з Каменополя складає отсею дорогою сердечну подяку Львівськй Ставропигії і Впреп. о. І. Рудовичеві за церковні книжки в числі 20, якими обдарували каменопільську церкву.

* * *

Проситься п. п. академіків, сиріт по священниках, як рівнож Всеч. Отців, котрі бажалиби, аби їх сини заробили собі певну дворічну ренту на студії через співпрацю в акції обезпечень священничих родин перемиської єпархії, **якнайскорше** (найрадше відвотною поштою) надати свої адреси до П. Ярослава Гуглевича, ем. проф. гім. в Перемишлі ул. Грунвальдська 1.

Обовязком буде відвідати священників одного або двох деканатів (в часі ферій), котрі кождий сам собі вибере.

=====

П Р О С И М О

П Р И С И Л А Т И

П Е Р Е Д П Л А Т У

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові

Редактор-видавець о. Д-р Гавриїл Костельник

З друкарні Ставропигійського Інститута у Львові.

НАЙЛІПШІ ДЗВОВИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ

в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинока українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМИШЛЬ,
Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

Направляв старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне стилеве виконання по приписам обряду.

Письменно за цінами звертатися до Дирекції: ДЬВІВ, Домініканська 11, І. п.

Звертаємо увагу Всх. Духовенству, що всі інші фірми з церковними річима є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многи священики і церкви.

З сих причин заслугує на повне довіря і попертя.